

TAMPEREEN YLIOPISTO

Varhaiskasvatuksen merkityksiä

Diskurssianalyttinen tutkimus subjektiivisen päivähoito-oikeuden
rajaamista koskevasta poliittisesta keskustelusta

Kasvatustieteiden yksikkö

Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma

Alina Laakso

Toukokuu 2017

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden yksikkö

ALINA LAAKSO: Varhaiskasvatuksen merkityksiä. Diskurssianalyttinen tutkimus subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamista koskevasta poliittisesta keskustelusta

Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma, 72 sivua, 1 liitesivua

Toukokuu 2017

Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia, miten varhaiskasvatusta merkityksellistetään ja millaiseksi yksilön ja yhteiskunnan suhde rakentuu keskusteltaessa subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamisesta eduskunnan täysistunnossa vuonna 2015. Aineistona tutkimuksessa on täysistunnon ensimmäisen käsittelyn pöytäkirja, johon on kirjattu kansanedustajien puheenvuorot. Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä on diskurssianalyysi, joka perustuu konstruktionistiselle näkemykselle kielen todellisuutta rakentavasta luonteesta. Keskeisiä analyttisiä käsitteitä tutkimuksessa ovat diskurssi ja representaatio. Diskurssin käsite ohjaa huomion kulttuurisiin merkityksellistämisen tapoihin, kun puolestaan representaatioita tarkastellessa painottuu puheen tilanteisuus ja diskurssien erilaiset käytötavat.

Täysistuntopuheesta on tunnistettavissa kuusi varhaiskasvatusta eri tavoin merkityksellistävää diskurssia. Lapsen oikeuksien diskurssin keskiössä on lapsen oikeudet ja aktiivinen kansalaisuus. Kuluttajakansalaisuuden diskurssissa puhe rakentuu valinnanvapauden ja kuluttajuuden ympärille. Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden diskurssi jäsentää todellisuutta tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Familistisessa diskurssissa painottuu perheen ensisijaisuus, kun taas ammatillisuuden diskurssille on tyypillistä laatu- ja institutionaalisen varhaiskasvatuksen pedagogisuus. Investointidiskurssi perustuu puheelle tulevaisuuden investoinneista ja menoeristä.

Yhteiskunnan ja yksilön suhde rakentuu keskustelussa kahden representaation ympärille. Päivähoito-oikeuden rajaamista kannattavien kansanedustajien puhe edustaa liberaalien palvelujen representaatiota, joka rakentaa kuvaa tarveharkintaisten palvelujen kentästä sekä yksilöllisiä oikeuksia ja tarpeita omaavista kansalaisista, jotka ovat vastuussa omasta hyvinvoinnistaan. Sen sijaan päivähoito-oikeuden rajaamista vastustavien kansanedustajien puhe ilmentää universaalien oikeuksien representaatiota, joka pohjautuu universalistiselle ajatukselle yksilöiden välisestä yhdenvertaisuudesta sekä kaikkien kansalaisten kesken tasa-arvoisesti jaetuista julkisten palvelujen resursseista.

Tutkimus osoittaa, että varhaiskasvatusta koskevaa poliittista keskustelua leimaa käsitteellinen epäselvyys ja ohipuhuminen. Päivähoito-oikeuden rajaamista kannattavien ja vastustavien kansanedustajien puheesta on tunnistettavissa samoja diskursseja huolimatta siitä, että he ajavat puhellaan eri päämääriä. Tutkimustulosten mukaan subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaaminen siirtää varhaiskasvatust politiikkaa suuntaan, jossa perheiden odotetaan ottavan enemmän vastuuta lasten hoivasta ja kasvatuksesta. Varhaiskasvatus ymmärretään opetuksellisena ja pedagogisena toimintana, joka on lapsen oikeus. Lapsen oikeudellisen aseman tunnistamisesta huolimatta lapsi asemoituu täysistuntopuheessa pääasiassa objektiksi, vanhempien ja kansanedustajien päätösten kohteeksi.

Avainsanat: varhaiskasvatus, lapsi, perhe, politiikka, diskurssianalyysi, diskurssi, representaatio

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	INSTITUTIONAALINEN VARHAISKASVATUS YKSILÖN JA YHTEISKUNNAN RAJAPINNALLA ..	6
2.1	VARHAISKASVATUKSEN KÄSITTEELLISTÄ MÄÄRITTELYÄ	6
2.2	TULKINTOJA VARHAISKASVATUSINSTITUUTIoidEN TEHTÄVISTÄ	7
2.3	ERILAISET VARHAISKASVATUSPOLITIIKAT	9
3	PÄIVÄHOITO-OIKEUS YKSILÖN JA YHTEISKUNNAN SUHDETTA MÄÄRITTELEMÄSSÄ	12
3.1	PÄIVÄHOITO-OIKEUDEN MÄÄRITTELYÄ	12
3.2	PÄIVÄHOITO-OIKEUS OSANA SUOMALAISEN VARHAISKASVATUSJÄRJESTELMÄN KEHITYSTÄ	13
3.3	PÄIVÄHOITO-OIKEUS INSTITUTIONAALISEN VARHAISKASVATUKSEN TEHTÄVIEN NÄKÖKULMASTA	15
3.4	PÄIVÄHOITO-OIKEUS JULKISESSA JA PUOLUEPOLIITTISESSA KESKUSTELUSSA	17
4	LAPSEN, LAPSUUDEN JA PERHEEN KONSTRUKTIOITA.....	20
4.1	LAPSEN JA LAPSUUDEN KONSTRUKTIOT	20
4.2	VANHEMPIEN JA PERHEEN KONSTRUKTIOT.....	24
5	TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	26
6	TUTKIMUKSEN TEOREETTISET JA METODOLOGISET RATKAISUT	27
6.1	POLIITTISEN PUHEEN DISKURSSIANALYYSIÄ	27
6.2	AINEISTONA TÄYSISTUNTOKEKUSTELUT	30
6.3	ANALYY SIN VAIHEET	32
7	TUTKIMUSTULOKSET	36
7.1	VARHAISKASVATUSTA MERKITYKSELLISTÄVÄT DISKURSSIT	36
7.1.1	<i>Lapsen oikeuksien diskurssi.....</i>	<i>37</i>
7.1.2	<i>Kuluttajakansalaisuuden diskurssi</i>	<i>38</i>
7.1.3	<i>Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden diskurssi.....</i>	<i>40</i>
7.1.4	<i>Familistinen diskurssi</i>	<i>42</i>
7.1.5	<i>Ammatillisuuden diskurssi</i>	<i>44</i>
7.1.6	<i>Investointidiskurssi</i>	<i>46</i>
7.2	YKSILÖN JA YHTEISKUNNAN SUHTEEN REPRESENTAATIOIT	47
7.2.1	<i>Lapsi representaatioissa</i>	<i>49</i>
7.2.2	<i>Perhe representaatioissa</i>	<i>51</i>
7.2.3	<i>Institutionaalinen varhaiskasvatus representaatioissa</i>	<i>53</i>
7.2.4	<i>Julkisen vallan rooli representaatioissa</i>	<i>55</i>
8	POHDINTA	57
8.1	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	57
8.2	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS	60
8.3	LOPUKSI.....	62
	LÄHTEET.....	64
	LIITTEET	72

1 JOHDANTO

Lasten institutionaalinen hoiva ja kasvatusta ovat herättäneet tunteita ja julkista keskustelua ensimmäisten lastentarhojen perustamisesta saakka. Julkista keskustelua on käyty esimerkiksi perheen ja julkisen vallan vastuista sekä siitä, kuinka paljon julkisen vallan tulee ottaa vastuulleen lasten hoivaa ja kasvatusta. Myös viime aikoina institutionaalinen varhaiskasvatus on ollut vahvasti poliittisen puheen ja toiminnan kohteena. On keskusteltu institutionaalisen varhaiskasvatuksen tehtävistä sekä julkisen vallan roolista varhaiskasvatuspalvelujen järjestäjänä.

Institutionaalisen varhaiskasvatuksen on nähty olevan murrosvaiheessa, sillä sitä on viime vuosina koskettaneet monenlaiset muutokset, kuten päivähoitolain muuttuminen varhaiskasvatuslaiksi sekä subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaaminen. Tällä hetkellä keskustelua käydään varhaiskasvatuspalvelujen muuttamisesta maksuttomaksi sekä perhevapaajärjestelmän uudistamisesta. Muutoksia on havaittavissa myös varhaiskasvatusta koskevassa terminologiassa; institutionaalista varhaiskasvatusta koskevan puheen on nähty siirtyvän hoivaa korostavasta päivähoito-keskustelusta kasvatusta ja pedagogiikkaa painottavaksi keskusteluksi varhaiskasvatuksesta (ks. Moss 2006).

Varhaiskasvatusta koskevia muutoksia seurattaessa on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, millaiset taustaoletukset lasten hoidosta ja kasvatuksesta ohjaavat julkista keskustelua ja poliittista päätöksentekoa. Poliittisen puheen ja erityisesti kansanedustajien puheen tutkiminen on tarpeellista, sillä ei ole yhdentekevää, millaisille merkityksille poliittiset päätökset pohjautuvat. Poliitikkojen puhe käy toteen lainsäädännössä, joka vaikuttaa kansalaisten arkielämään. Ongelmia ja ristiriitoja saattaa syntyä erityisesti silloin, jos päättäjillä ei ole käsitteellistä yhteisymmärrystä aiheesta tai jos päättäjien puhe eroaa merkittävästi muusta julkisesta keskustelusta.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää ja kuvata, miten varhaiskasvatusta merkityksellistetään poliitikkojen toimesta ja millaista kuvaa yksilön ja yhteiskunnan suhteesta tuotetaan keskusteltaessa subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamisesta eduskunnan täysistunnossa vuonna 2015. Subjektiivinen päivähoito-oikeus on nähty suomalaisen varhaiskasvatusjärjestelmän kulmakivenä, sillä se on universaalina oikeutena tarjonnut päivähoitopaikan jokaiselle lapselle ilman tarveharkintaa. Kaikkia lapsia koskettava päivähoito-oikeus on myös määritellyt yksilön ja yhteiskunnan suhdetta velvoittamalla kunnat järjestämään lapselle päivähoitopaikan riippumatta

siitä, ovatko lapsen vanhemmat kotona tai työelämässä. Päivähoito-oikeuden rajaamista koskevan täysistuntopuheen tutkiminen on tärkeää, sillä eduskunnassa tehty päätös päivähoito-oikeuden rajaamisesta 20 viikkotuntiin niiden lasten kohdalla, joiden vanhemmat eivät opiskele tai työskentele päätoimisesti, heijastaa varhaiskasvatuksen kentällä tapahtuvaa murrosta, jossa lapsen, perheen ja yhteiskunnan suhdetta määritellään uudelleen.

Olen ankkuroinut tutkimuksen osaksi diskurssianalyttistä tutkimusmetodia. Diskurssianalyttinen tutkimus perustuu konstruktionistiselle näkemykselle merkitysten rakentumisesta ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Tutkimuksen kohteena ovat varhaiskasvatusta sekä yksilön ja yhteiskunnan suhdetta määrittelevät merkitykset, joita tuotetaan kielenkäytössä. Institutionaaliseen varhaiskasvatukseen, perheeseen tai lapsuuteen ei ole liitettävissä pysyviä piirteitä, jotka kuvaisivat ilmiötä tyhjentävästi (ks. Dahlberg, Moss, Pence 2007). Sen sijaan niitä koskevat kuvaukset muotoutuvat ajassa ihmisten näkemysten ja kokemusten mukaan.

Käsitteellisen selvyyden vuoksi käytän tässä tutkimuksessa joko varhaiskasvatusinstituution tai instituutionaalisen varhaiskasvatuksen käsitettä viitatessani julkisen vallan järjestämiin varhaiskasvatuspalveluihin. Varhaiskasvatuksen ymmärrän puolestaan kaikkena pienen lapsen elämänpiirin kuuluvana hoivana ja kasvatuksena. On kuitenkin huomioitava, etteivät käsitteelliset määrittelyni välttämättä kohtaa aineistosta esiin nousevien merkitysten kanssa. Täysistunto-keskustelussa institutionaalisesta varhaiskasvatuksessa puhuttaessa käytetään niin päivähoidon kuin varhaiskasvatuksen käsitteitä, joihin liitetään erilaisia merkityksiä puhujan päämäärästä riippuen.

2 INSTITUTIONAALINEN VARHAISKASVATUS YKSILÖN JA YHTEISKUNNAN RAJAPINNALLA

2.1 Varhaiskasvatuksen käsitteellistä määrittelyä

Varhaiskasvatuksen käsitteeseen liitetyt merkitykset ovat vaihdelleet eri aikoina, mikä on näkynyt käsitteellisenä epäselvyytenä ja problematiikkana varhaiskasvatuksesta keskusteltaessa. Kansainvälisessä tieteellisessä keskustelussa varhaiskasvatuksen on yleisesti nähty koskettavan lapsen elämää syntymästä kahdeksaan ikävuoteen asti. Sen sijaan Suomessa varhaiskasvatuskäsitettä on käytetty keskusteltaessa 0–5-vuotiaiden institutionaalisesta kasvatustoiminnasta, joka eroaa oppivelvollisuutta edeltävästä esiopetuksesta. Varhaiskasvatusta koskevassa tutkimuskirjallisuudessa varhaiskasvatusta on lähestytty sekä suppeasta että laajasta näkökulmasta. Laajasta näkökulmasta varhaiskasvatus koskettaa kaikkea pienen lapsen ja aikuisen välillä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jolloin varhaiskasvatus kattaa niin kotien kuin päiväkotien tarjoaman hoivan ja kasvatuksen. Sen sijaan suppeasta näkökulmasta varhaiskasvatus ymmärretään varhaiskasvatusinstituutioiden pedagogisena kasvatuskäytäntönä tai varhaislapsuutta tutkivana tieteenalana. (Hujala, Puroila, Parrila-Haapakoski & Nivala ym. 2007, 10–11, 187; Karila, Kinon & Virtanen 2001, 13; Petäjäniemi & Pokki 2010, 14.) Alilan ym. (2014, 14) mukaan Suomessa varhaiskasvatuksella viitattiin vielä 1980-luvulla varhaiskasvatusinstituutioiden antaman hoivan ja kasvatuksen lisäksi myös kotikasvatukseen, minkä jälkeen käsitteen merkitys on muuttunut koskemaan julkisen päivähoidon antamaa formaalia kasvatusta, jota toteutetaan varhaiskasvatusinstituutioissa.

Varhaiskasvatus on määrittynyt myös suhteessa hoivaan ja päivähoidon käsitteeseen (ks. Moss 2006). Suomessa institutionaalista hoivaa ja kasvatusta koskevassa keskustelussa puhe varhaiskasvatuksesta on vahvistunut päivähoitoretoriikassa viime vuosina. Keskustelu on siirtynyt hoidollisesta näkökulmasta opetukselliseen ja kasvatukselliseen näkökulmaan eli päivähoitokeskustelun nähdään muuttuneen keskusteluksi varhaiskasvatuksesta. (Petäjäniemi & Pokki 2010, 14.) Varhaiskasvatuksen näkökulman vahvistumiseen on osaltaan ollut vaikuttamassa institutionaalisen varhaiskasvatuksen siirtyminen sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudesta opetus- ja

kulttuuriministeriön alaisuuteen (Onnismaa & Kalliala 2010, 267–268) sekä päivähoitolain päivittyminen varhaiskasvatuslaiksi.

Vuonna 2015 päivitetystä varhaiskasvatuslaista (36/1973) varhaiskasvatus määritellään suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaksi kokonaisuudeksi, jossa painottuu pedagogiikka. Varhaiskasvatuslain lisäksi varhaiskasvatuksen sisällöllistä toteutumista ohjaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016), jossa varhaiskasvatus luonnehditaan yhteiskunnalliseksi palveluksi, jolla on monenlaisia tehtäviä. Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa varhaiskasvatuksen tehtävänä nähdään lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen yhdessä huoltajien kanssa.

2.2 Tulkintoja varhaiskasvatusinstituutioiden tehtävistä

Naisten siirtyessä työelämäänsä lasten hoiva ja kasvatus siirtyi kotien ulkopuolelle ja varhaiskasvatus institutionalisoitui päiväkoteihin, mikä teki pienten lasten hoivasta ja kasvatuksesta poliittisen ja yhteiskunnallisen kysymyksen (Dahlberg ym. 2007; Leira 2002, 30–44). Mitä voimakkaammin julkisen ja yksityisen suhde on noussut varhaiskasvatusinstituutioiden myötä julkiseen keskusteluun, sitä enemmän erilaiset tahot ovat ottaneet kantaa varhaiskasvatuksen järjestämiseen ja esittäneet omia näkemyksiään institutionaalisesta varhaiskasvatuksesta (Dahlberg ym. 2007, 2–3). Institutionaalinen varhaiskasvatus ei ole enää ainoastaan varhaiskasvatuksen kentällä toimivien kiinnostuksen kohteena, vaan se on herättänyt kasvavaa keskustelua myös muualla yhteiskunnassa, kuten talouselämässä ja politiikassa (Dahlberg & Moss 2005). Dahlbergin ym. (2007, 63) mukaan varhaiskasvatusinstituutioiden näkeminen hoivan ja kasvatuksen tuottajina on institutionaalisen varhaiskasvatuksen hallitseva konstruktio. Varhaiskasvatusinstituutioiden tehtäväksi muodostuu erilaisten tietojen ja taitojen tarjoaminen lapselle. Lapsi on kuin tyhjä ruukku, joka tulee täyttää erilaisilla opeilla.

Vanhempien työssäkäynnin näkökulmasta varhaiskasvatusinstituutioiden tulee tuottaa hoivapalveluja vanhemmille, jotka nähdään työntekijöinä. Tästä näkökulmasta institutionaalisen varhaiskasvatuksen ensisijaiseksi tehtäväksi muodostuu vanhempien työssäkäynnin mahdollistaminen ja riittävän työvoiman takaaminen työmarkkinoille. (Dahlberg ym. 2007, 63–64.) Työvoiman kysynnän säätelijänä institutionaalinen varhaiskasvatus edistää myös sukupuolten välistä tasa-arvoa työelämässä. Sen on koettu vaikuttavan erityisesti äitien työmarkkina-asemaan. Julkisessa keskustelussa institutionaalinen varhaiskasvatus saatetaan kuitenkin nähdä liian helposti ainoastaan naisasiana, kotihoiton ja käytännössä äidin hoivan korvaajana, jolloin unohdetaan institutionaa-

lisen varhaiskasvatuksen mahdollistavan äitien työssäkäynnin lisäksi myös isien työssäkäynnin ja lapsen oikeuden varhaiskasvatukseen. (Moss 2006, 157–158.)

Työssäkäynnin näkökulmasta institutionaalinen varhaiskasvatus ymmärretään hoivana, joka on samanlaista kuin perheen ja erityisesti äidin antama hoiva. Tässä tulkinnassa keskeiseksi nousee kasvattajan ja lapsen suhde. Oletetaan, että lapsi tarvitsee kehittyäkseen intiimejä ja läheisiä suhteita, jotka ovat samansuuntaisia kuin äidin ja lapsen välinen suhde. (Dahlberg ym. 2007, 64–65.) Suomessa näkemys institutionaalisen varhaiskasvatuksen perhelähtöisyydestä on ollut vahva merkityksellistämisen tapa (ks. Onnismaa & Kalliala 2010, 271). Anttosen (2003, 165) mukaan kotikasvatuksen vahvaan painottumiseen institutionaalisesta varhaiskasvatuksesta keskusteltaessa on todennäköisesti ollut vaikuttamassa äidin ja lapsen välisen kiintymissuhteen keskeinen asema. On nähty, että äidin tulee jatkuvalla läsnäolollaan taata lapsen kokonaisvaltainen ja hyvä kehitys. Anttosen (2003, 165) mukaan puhetapa edustaa psykososiaalista diskurssia, jossa kotihoidon kaltainen hoiva ja kasvatus nähdään ensisijaisena.

Varhaiskasvatusinstituutiota konstruoidaan myös ennaltaehkäisyn näkökulmasta, jolloin institutionaalisen varhaiskasvatuksen tehtäväksi muodostuu sosiaalinen inventaario köyhyyttä, eriarvoisuutta, turvattomuutta ja syrjäytymistä vastaan (Dahlberg ym. 2007, 66). Suomessa institutionaalisen varhaiskasvatuksen on ensisijaisesti nähty tukevan kotikasvatusta mahdollistamalla vanhemmille työ- ja kotielämän yhdistämisen, mutta tilanteissa, joissa lapsi ei saa kaikkea tarvitsemaansa tukea kotoa, institutionaalinen varhaiskasvatus ymmärretään lastensuojelullisena ja ennaltaehkäisevänä tukitoimenpiteenä (ks. Hujala ym. 2007; Onnismaa, Paananen & Lipponen 2014, 6).

Mahon ym. (2012) puhuvat viime vuosina tapahtuneesta varhaiskasvatusdiskurssien muutoksesta, jolle on ollut tyypillistä uusliberalististen ajatusten leviäminen. Tämä on johtanut markkina- ja investointinäkökulmien painottumiseen lapsen hoidosta ja kasvatuksesta keskusteltaessa. Institutionaalinen varhaiskasvatus on alettu ymmärtää yhä enenevässä määrin investointina yhteiskunnan ja lapsen tulevaisuuteen (Dahlberg 2007, 66). Näkyvintä investointia painottava puhetapa on ollut Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa, mutta viime vuosina puhetapa on korostunut myös suomalaisessa varhaiskasvatusretoriikassa (Mahon ym. 2012; Onnismaa ym. 2014). Laadukasta varhaiskasvatusta pidetään yhtenä tuloksellisimmista ja tehokkaimmista keinoista taata, että jokainen lapsi voi kehittää mahdollisuuksiaan. Erityisesti institutionaalisen varhaiskasvatuksen rooli korostuu huono-osaisten perheiden kohdalla. (Sipilä & Österbacka 2013.)

Edellä esitetyille puhetavoille on yhteistä se, että niissä institutionaalisen varhaiskasvatuksen tulkitaan ensisijaisesti palvelevan aikuisten ja yhteiskunnan tarpeita (Dahlberg ym. 2007, 67). Puhetapoja vastaan on kuitenkin noussut näkemys varhaiskasvatuksesta lapsen oikeutena. Tämä

näkemykset on korostunut erityisesti pohjoismaissa, joissa varhaiskasvatuspolitiikan päämääränä on ollut jo pitkään varhaiskasvatuspalveluiden takaaminen kaikille alle kouluikäisille lapsille riippumatta vanhempien työmarkkina-asemasta. (Moss 2006, 158.) Mossin (2006, 158) mukaan näkemys edustaa pedagogista diskurssia, jossa institutionaalisen varhaiskasvatuksen ei nähdä ainoastaan korvaavan kotihoitoa vaan myös tarjoavan lapsille mahdollisuuden osallistua kasvatustoimintaan, joka eroaa laadullisesti perheiden antamasta hoivasta ja kasvatuksesta. Diskurssissa lapsista rakentuu kuva aktiivisina yhteiskunnan jäseninä ja varhaiskasvatuspalveluiden käyttäjinä.

Suomalaisen varhaiskasvatusjärjestelmän vahvuutena on pidetty kasvatuksellisen ja sosiaalipalvelullisen tehtävän yhteenliittymistä, jonka nähdään edistävän lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia (Hujala ym. 2007, 12). Suomalaista varhaiskasvatusta onkin kuvattu *educare*-mallilla, jossa yhdistyvät sekä lapsen hoiva, kasvatusta ja opetus (education) että perheen tarpeet päivähoitopaikkaan (care giving) (ks. Alila ym. 2014, 44–47). Onnismaan ja Kallialan (2010, 267–271) mukaan institutionaalisessa varhaiskasvatuksessa on pitkään painottunut *educare*-mallin hoidollinen puoli. Viimeaikaiset yhteiskunnalliset muutokset ovat kuitenkin vaikuttaneet siihen, että institutionaalisen varhaiskasvatuksen pedagoginen ulottuvuus on korostunut varhaiskasvatuspuheessa.

2.3 *Erilaiset varhaiskasvatuspolitiikat*

Varhaiskasvatusinstituutioihin liitettävät merkitykset vaikuttavat siihen, millaista varhaiskasvatuspolitiikkaa yhteiskunnassa harjoitetaan, kun taas erilaiset varhaiskasvatuspolitiikat tuovat esille erilaisia suhtautumisia yksilön ja yhteiskunnan suhteeseen. Institutionaalista varhaiskasvatusta koskevassa politiikassa julkisen ja yksityisen elämänpiirin suhde muodostuu jännitteiseksi, sillä varhaiskasvatusta koskevilla säädöksillä valtio pyrkii vaikuttamaan ja investoimaan vanhemmuuteen ja perheeseen, joiden on perinteisesti nähty kuuluvan yksityiseen elämänpiiriin (Ellingsæter & Leira 2006, 4). Varhaiskasvatusjärjestelmän suhteellisen lyhyt historia sekä sen käytäntöjen vakiintumattomuus ovat vaikuttaneet siihen, että politiikassa ja julkisessa keskustelussa on käyty vilkasta keskustelua yksilön ja yhteiskunnan vastuista sekä institutionaalisen varhaiskasvatuksen tehtävistä. On esimerkiksi keskusteltu siitä, kuinka paljon julkisen vallan tulee ottaa vastuulleen lasten hoivaa ja kasvatusta ja mikä on lapsen kannalta paras hoitomuoto. (Autto 2012, 26.)

Kamerman (2000) jakaa OECD-maissa harjoitettavan varhaiskasvatuspolitiikan kahteen ryhmään riippuen julkisen hallinnon roolista varhaiskasvatuspalvelujen järjestäjänä. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat maat, joissa julkisen hallinnon rooli on suuri. Kyseisissä maissa yhteiskunta

järjestää suurimman osan varhaiskasvatuspalveluista. Toiseen ryhmään kuuluvat maat, joissa julkisen hallinnon rooli varhaiskasvatuspalveluiden järjestämisessä on marginaalinen. Näissä maissa yksityiset yritykset ja järjestöt ovat merkittäviä varhaiskasvatuspalveluiden järjestäjiä. Lisäksi kyseisissä maissa perheiden kasvatustehtävä on korostunut, sillä julkiset varhaiskasvatuspalvelut on suunnattu vain niille perheille, jotka eivät kykene hankkimaan palveluita markkinoilta.

Kamerman (2000, 22–26) kuvaa OECD-maissa järjestettävää varhaiskasvatusta kolmella mallilla, joita ovat esikoulumalli, integroidun päivähoidon malli sekä kahden rinnakkaisen järjestelmän malli. Esikoulumallissa valtion katsotaan olevan velvoitettu järjestämään maksutonta esiopetusta ennen perusopetuksen alkua. Varhaiskasvatuspalvelut toimivat usein opetushallinnon alaisena. Sen sijaan integroidun päivähoidon mallissa varhaiskasvatuspalvelut ovat usein sosiaalihallinnon alaisuudessa, ja ne ovat vain osittain julkisin varoin tuotettuja, sillä vanhemmat maksavat palveluista hoitomaksun. Varhaiskasvatuspalveluille on tyypillistä universaalius, sillä ne koskevat kaikkia alle kouluikäisiä lapsia. Kahden rinnakkaisen järjestelmän mallissa institutionaalinen varhaiskasvatus on tarkoitettu perheille, joilla ei ole varaa hankkia palvelua markkinahinnalla tai lapsille, jotka kuuluvat riskiryhmään. Keski- ja yläluokkaiset perheet käyttävät maksullisia varhaiskasvatuspalveluita, joita valtio saattaa tukea esimerkiksi verovähennyksin. Onnismaan (2010, 25) mukaan suomalainen varhaiskasvatus näyttäisi pohjautuvan integroituun malliin, sillä Suomessa institutionaalinen varhaiskasvatus on yleisesti nähty sosiaalipalveluna, joka toimii työvoimapolitiisin perustein. Toisaalta suomalaisessa varhaiskasvatuspolitiikassa on viime vuosina ollut nähtävissä piirteitä myös esikoulumallista ja kahden rinnakkaisen järjestelmän mallista, mikä näkyy institutionaalisen varhaiskasvatuksen siirtymisenä opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen sekä yksityisten päivähoitopalveluiden lisääntymisenä ja niiden tukemisena.

Suomalaisen ja yleisesti myös pohjoismaisen perhepolitiikan on nähty perustavan kahdelle lähtökohdalle. Ensinnäkin perhepolitiikalle on ollut tyypillistä tukea vanhempia perhe- ja työelämän yhteensovittamisessa. Toiseksi perhepolitiikan pyrkimyksenä on ollut lieventää ihmisten riippuvuutta perheestä ja tukea täten esimerkiksi naisten työssäkäyntiä. Puhutaan refamilisaatiosta, jolla viitataan vanhempien antaman hoivan tukemiseen sekä vastaavasta defamilisaatioissa, jolla tarkoitetaan kansalaisen yksilöllisyyden ja riippumattomuuden korostusta. (Esping-Andersen 2002, 13–14; Leira 2002, 33–40; Lister ym. 2007, 109; Repo 2009.) Revon (2016, 68) mukaan suomalainen varhaiskasvatuspolitiikka edustaa hoivan suhteen sekataloutta, sillä yhteiskunta tukee lähes kaikkia lastenhoitomuotoja, mikä vahvistaa vanhempien valinnanvapautta.

Mahon ym. (2012) tarkastelevat eri maiden varhaiskasvatuspolitiikoita kahden historiallisen perinteen (*regime*) näkökulmasta, joita ovat liberaali perinne ja sosialidemokraattinen perinne. Liberaalille perinteelle on tyypillistä uusliberalistinen näkemys inhimilliseen pääomaan investoi-

misesta ja elinikäisestä oppimisesta. Sen sijaan sosialidemokraattisessa perinteessä painottuvat yhdenvertaiset palvelut, jotka edistävät tasa-arvoa. Esimerkiksi Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian varhaiskasvatuspolitiikoiden on nähty myötäilevän liberaali perinnettä. Kyseisissä maissa on perinteisesti painottunut yksityisten hyvinvointipalvelujen suosiminen sekä julkisen vallan pieni vastuu. Sen sijaan pohjoismaisen varhaiskasvatuspolitiikan voidaan nähdä myötäilevän sosialidemokraattista perinnettä, sillä sille on ollut tyypillistä valtion merkittävä rooli universaalien varhaiskasvatuspalveluiden tuottajana. Tämän on nähty edistävän sukupuolten välistä tasa-arvoa sekä lisäävän lasten riippumattomuutta perheen sosioekonomisesta taustasta. (ks. myös. Esping-Andersen 2002, 10–17.)

Karilan (2012) mukaan Suomen ja myös muiden pohjoismaiden varhaiskasvatuspolitiikassa on tunnistettavissa kuusi kehitystrendiä, jotka ovat tyypillisiä tämänhetkiselle politiikalle. Ensinnäkin hyvin koulutettu henkilökunta nähdään varhaiskasvatuksen perustana, mikä näkyy esimerkiksi koulutustasoon panostamisena. Lisäksi pohjoismaissa on ollut vahva usko siihen, että investoimalla varhaiskasvatukseen voidaan ylläpitää yhteiskunnan hyvinvointia. Lapset tulevaisuuden kansalaisina ovat nousseet puheen keskiköön. Kolmanneksi laadun mittaamista ja toiminnan standardisoimista pidetään tärkeänä hyötyjen mittaamisessa, mikä on näkynyt erilaisten laatu- ja arviointimenetelmien kehittämisessä. Lisäksi institutionaalinen varhaiskasvatus on liitetty yhä enenevässä määrin elinikäisen oppimiseen, mikä on näkynyt asiakirjoissa pedagogiikan ja oppimisen korostumisena. Varhaiskasvatuksen kentällä on myös havaittavissa kasvava pyrkimys yksilöllisyyteen, mikä on tullut esiin esimerkiksi yksilöllisten varhaiskasvatussuunnitelmien laatimisena. Viimeiseksi Karila (2012) mainitsee lasten ja vanhempien osallisuuden nousemisen puheen keskiöön; lapsista ja vanhemmista luodaan kuva asiakkaina, jotka kuluttavat ja kehittävät varhaiskasvatuspalveluita. (ks. myös. Strandell 2012.)

3 PÄIVÄHOITO-OIKEUS YKSILÖN JA YHTEISKUNNAN SUHDETTA MÄÄRITTELEMÄSSÄ

3.1 *Päivähoito-oikeuden määrittelyä*

Päivähoito-oikeudella tarkoitetaan alle kouluikäisen lapsen oikeutta kunnalliseen varhaiskasvatukseen (ks. Repo & Kröger 2009, 200). Suomessa institutionaalisen varhaiskasvatuksen tehtävistä sekä yksilön ja yhteiskunnan suhteesta keskusteltaessa kysymys lapsen päivähoito-oikeudesta on ollut keskeinen. Päivähoito-oikeus on määritellyt sitä, kuinka paljon julkisen vallan tulee ottaa vastuulleen lasten hoivaa ja kasvatusta, ja toisaalta millaiseksi institutionaalisen varhaiskasvatuksen tehtävät muotoutuvat. (Autto 2012; Onnismaa 2010, 118.) Päivähoito-oikeus on osa suomalaista varhaiskasvatusjärjestelmää, jolle on tyypillistä julkisen vallan vahva rooli sekä varhaiskasvatuspalvelujen järjestäjänä että kotihoidon tukijana erilaisin vanhimille suunnatuin vapain ja etuuksin (Karila 2009, 254).

Vuodesta 1996 vuoteen 2016 kaikille alle kouluikäisille lapsille oli lailla turvattu subjektiivinen päivähoito-oikeus. Tällä taattiin, että jokainen lapsi, vanhempien ja perheen asemasta riippumatta, oli oikeutettu varhaiskasvatuspaikkaan ilman, että oikeutta tarvitsi perustella erikseen. Käytännössä subjektiivinen päivähoito-oikeus merkitsi sitä, että kunta oli velvoitettu järjestämään lapselle varhaiskasvatuspaikan neljän kuukauden kuluessa päivähoitopaikkahakemuksen laatimisesta. (Repo & Kröger 2009, 200.) Subjektiivisessa päivähoito-oikeudessa keskeistä oli oikeuden universaalius, jolla tarkoitetaan sitä, että tietty sosiaalipoliittinen järjestelmä koskee tasapuolisesti kaikkia (Anttonen & Sipilä 2000, 163–173; Halmetoja 2016; Repo & Kröger 2009, 200–202). Subjektiiviset oikeudet on nähty tehokkaina hallinnan keinona, sillä subjektiivisella oikeudella voidaan tehokkaasti varmistaa, että jokainen palvelua tai etuutta tarvitseva todella saa sitä. Tosin oikeuden lakisääteisyys ei vielä takaa, että palvelua käytetään. (Anttonen & Sointu 2006, 44.)

Subjektiivisen päivähoito-oikeuden on todettu korostavan julkisten varhaiskasvatusinstituutioiden asemaa lastenhoidon järjestäjänä, sillä subjektiivinen päivähoito-oikeus on velvoittanut julkisen vallan järjestämään varhaiskasvatuspaikan kaikille sitä haluaville (Karila 2009, 254).

Subjekttiivisen päivähoito-oikeuden myötä kasvatustavasta on nähty siirtyvän perheiltä yhteiskunnalle, mikä on madaltanut perheiden ja valtion välisiä raja-aitoja (Leira 2002, 30–44). Tätä kehitystä on myös kritisoitu, sillä subjekttiivisen päivähoito-oikeuden on koettu heikentävän vanhempien kasvatustavasta ja kotikasvatuksen arvostusta, eikä subjekttiivisen päivähoito-oikeuden mahdollistavaa kokopäivähoitoa ole aina pidetty lapsen edun mukaisena (Onnismaa 2010, 188–195, 258).

3.2 Päivähoito-oikeus osana suomalaisen varhaiskasvatusjärjestelmän kehitystä

Suomessa varhaiskasvatusjärjestelmän juuret ovat seimi- ja lastentarhatoiminnassa, joka sai alkunsa 1860-luvulla (Välimäki 1998, 204). Institutionaalinen varhaiskasvatus ja perheiden kotikasvatus ovat olleet jännitteisessä suhteessa ensimmäisten lastentarhojen perustamisesta asti. 1800-luvulla lastentarhojen nähtiin uhkaavan perheen ja kotikasvatuksen asemaa, sillä ne toivat esille mahdollisuuden kodin ulkopuolisesta kasvatuksesta. Lastentarhojen ja perheen jännitteinen suhde henkilöityi 1800-luvulla Uno Cygnaeuksen ja J.V. Snellmaniin. Cygnaeuksen mielestä opettajien tuli koulutyön ohella tukea vanhempia kasvatustehtävässä, kun taas Snellman näki, ettei perheen ulkopuolisilla saa olla oikeutta puuttua perheen sisäisiin asioihin. (Nurmi 1988, 11; Onnismaa 2010, 29; Välimäki 1998, 95.) Päivähoito nähtiin köyhäinhoidollisena ja lastensuojelullisena palveluna, joka oli tarkoitettu perheille, joissa äidin oli perheen huonon taloudellisen tilanteen takia käytävä töissä kodin ulkopuolella. 1900-luvun alkupuolella päivähoitoa määritteli köyhäinhoitolaki ja myöhemmin vuodesta 1936 lastensuojelulaki. (Anttonen 2009, 80–81; Salmi & Närvi 2014, 414.)

Naisten työssäkäynnin lisääntyä 1960-luvulla syntyi tarve kattavan päivähoitojärjestelmän luomiselle (Välimäki 1998, 205–207). Työelämään kaivattiin lisää osaajia, ja erityisesti naisten työvoimareserviä tarvittiin tehokkaampaan käyttöön (Onnismaa ym. 2014, 8). Päivähoitoa koskevassa julkisessa keskustelussa esitettiin vaatimuksia julkisen vallan järjestämästä päivähoidosta, joka olisi suunnattu kaikille sitä tarvitseville perheille ja lapsille (Anttonen 2009, 83). Kun päivähoitolaista keskusteltiin eduskunnassa istuntokaudella 1972–1973, päivähoidon ensisijaisena tehtävänä pidettiin sijaishoidon tarjoamista perheille vanhempien työssäkäynnin ajaksi. Päivähoito ymmärrettiin välttämättömänä pahana lapselle, jonka vanhemmat syystä tai toisesta joutuivat työskentelemään kodin ulkopuolella (Onnismaa ym. 2014, 9). Päivähoidon varhaiskasvatuksellinen näkökulma tuli esille puheenvuoroissa, joissa korostettiin kasvatuksellisesti tasa-arvoa, päivähoitoa kotiolojen ongelmien ehkäisyssä sekä koulutetun henkilökunnan merkitystä lapsen kasvulle (Onnismaa 2001, 358).

Laki lasten päivähoidosta säädettiin pitkän poliittisen päivähoitokeskustelun jälkeen vuonna 1973. Päivähoitolaki muutti merkittävästi julkisen vallan suhdetta pienten lasten hoitoon, sillä se sisälsi universaalin palvelun periaatteen päivähoidosta kaikille lapsille suunnattuna sosiaali-palveluna. Lain myötä päivähoito periaatteessa irtautui vähävaraisuusperiaatteestaan. (Anttonen 2009, 81.) Käytännössä päivähoitoa kohdistettiin vielä pitkään sosiaalisin perustein, sillä päivähoitopaikkojen määrä ei vastannut päivähoitopaikkojen tarpeeseen. Päivähoitopaikan saivat ensisijaisesti sosioekonomisesti huonossa asemassa olevien perheiden tai yksinhuoltajien lapset. (Salmi & Närvi 2014, 414; Välimäki 1998, 136, 206.)

Keskustelua päivähoitolain kasvatustavoitteista alettiin käymään päivähoitolain astuttua voimaan (Onnismaa ym. 2014). Vuonna 1980 laaditut päivähoidon kasvatustavoitekomitean mietinnöt suuntasivat merkittävästi päivähoidon pedagogista ajattelua ja suunnittelua, sillä niissä kirjattiin keskeiset kasvatustavoitteet (Karila 2013, 19). Päivähoidon tehtävänä nähtiin kotikasvatuksen sekä lapsen persoonallisuuden ja tasapainoisen kehityksen tukeminen. Kasvatusta koskevat tavoitteet lisättiin lakiin jälkikäteen vuonna 1983. Tavoitteet neutralisoivat perheen ja päivähoidon suhdetta, sillä ne irrottivat päivähoitoa sen sosiaalipalvelullisesta aspektista. Lisäksi tavoitteet määrittelivät päivähoidon varhaiskasvatukseksi; kaikkia alle kouluikäisiä lapsia koskevaksi kasvatukseksi. (Onnismaa ym. 2014, 10 & Välimäki 1998, 141–143.)

Päivähoitopaikkojen puute synnytti 1980-luvun alussa vaatimuksia päivähoitolain muuttamisesta (Anttonen & Sipilä 2000, 128). Keskustelua käytiin kaikkia alle kouluikäisiä lapsia koskeva-
sta subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta. Päätös päivähoidon muuttumisesta subjektiiviseksi oi-
keudeksi alle kolmevuotiaiden kohdalla tehtiin vuonna 1985. Vuosina 1990–1996 subjektiivinen
päivähoito-oikeus laajeni asteittain koskemaan kaikkia alle kouluikäisiä lapsia. (Onnismaa 2010,
36.) Subjektiivinen päivähoito-oikeus takasi lapsille mahdollisuuden osallistua päivähoitoon sekä
velvoitti kunnat järjestämään päivähoitopaikan kaikille sitä haluaville. Subjektiivisessa päivähoito-
oikeudessa tiivistyi vuosisatoja käyty keskustelu julkishallinnon roolista lasten hoivan ja kasvatuk-
sen järjestäjänä. (Välimäki 1998, 144.)

Kuten ennen päivähoitolakia, myös subjektiivisen päivähoito-oikeuden voimaantuloa edelsi
pitkä poliittinen keskustelu, jossa esitettiin argumentteja päivähoito-oikeuden puolesta ja sitä vas-
taan. Toisistaan eriävien näkemysten takia subjektiivisen päivähoito-oikeuden voimaantuloa jou-
duttiin siirtämään useaan otteeseen. (Salmi 2005, 100.) Hiilamon (2005, 76) mukaan 1980- ja
1990-luvuilla päivähoito-oikeuden voimaantuloa edeltävä keskustelu erosi 1960- ja 1970-lukujen
päivähoitolakia koskevasta keskustelusta, sillä päivähoitolakia koskeva keskustelu painottui
työvoimapolitiittisiin kantoihin, kun taas keskustelu subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta liittyi
tasa-arvon ja perheiden suhteellisen aseman parantamiseen. Vasta subjektiivisen päivähoito-

oikeuden voimaantulon nähdään mahdollistaneen keski- ja hyvätuloisten perheiden lapsille päivähoitopalveluihin osallistumisen (Onnismaa 2010, 258).

2000- ja 2010-luku näyttäytyy varhaiskasvatuspalveluiden hallinnollisen, rakenteellisen ja sisällöllisen kehittämisen aikana. Vuosituhannen alussa valtioneuvosto laati varhaiskasvatuksen linjaukset, jotka ovat toimineet pohjana myöhemmälle kehittämiselle. Vuonna 2005 astui voimaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jotka toimivat kansallisen ohjauksen välineenä. (Karila 2016, 6.) Päivähoidon hallinnollinen siirto sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudesta opetus- ja kulttuuriministeriöön toteutettiin vuonna 2013. Hallinnollisen siirron myötä institutionaalisen varhaiskasvatus ei enää kuulu sosiaalihuoltolaissa määriteltäviin sosiaalipalveluihin. (Onnismaa ym. 2014, 10.) Varhaiskasvatuksen kentällä tapahtuneiden muutosten on nähty siirtävän institutionaalisen varhaiskasvatuksen painotusta hoidollisesta päivähoidon näkökulmasta kasvatukselliseen varhaiskasvatuksen näkökulmaan (Petäjäniemi & Pokki 2010, 14). Varhaiskasvatuksen näkökulmaa on myös vahvistanut vuonna 1973 säädetyn päivähoitolain muuttaminen varhaiskasvatuslaiksi vuonna 2015. Varhaiskasvatuslaissa määritellään ensimmäisen kerran lain tasolla varhaiskasvatus ja sen keskeiset tavoitteet. Varhaiskasvatuslain on myös nähty muuttavan merkittävästä varhaiskasvatuksen tavoitteista, sillä lain lähtökohtana on lapsi ja lapsen oikeudet. (Karila 2016, 26.)

Onnismaan ym. mukaan (2014) suomalaisen päivähoitojärjestelmän kehitys noudattelee sosialidemokraattista perinnettä, sillä sille on ollut tyypillistä palveluiden universaalius sekä yhdenvertainen mahdollisuus päästä palveluiden piiriin. Poikkeuksena sosialidemokraattisesta perinteestä voidaan nähdä varhaiskasvatuksen hallinnon siirto sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriöön. Siirto mukailee ylikansallista kehitystrendiä, jossa painottuu elinikäinen oppiminen ja inhimilliseen pääomaan investoiminen (Paananen, Kumpulainen & Lipponen 2015).

3.3 Päivähoito-oikeus institutionaalisen varhaiskasvatuksen tehtävien näkökulmasta

Päivähoito-oikeuteen on eri aikoina liitetty erilaisia merkityksiä: päivähoito-oikeus on nähty niin aikuisen oikeutena lapsen päivähoitopaikkaan kuin lapsen oikeutena varhaiskasvatukseen (Onnismaa 2010, 188–195, 258). Ennen päivähoito-oikeuden rajaamista päivähoito-oikeus edusti subjektiivista oikeutta, jonka ainutlaatuisuus perustui oikeuden universaaliuteen. Subjektiivisen päivähoito-oikeuden universaalius koettiin tärkeänä, sillä sen nähtiin tasoittavan lapsien sosiaalisista ja kehityksellisistä taustoista johtuvia eroja sekä vähentävän institutionaalisen varhais-

kasvatuksen leimaavuutta. (Alila ym. 2014, 11–12; Anttonen & Sipilä 2000, 163–173.) Vaikka jo päivähoitolaissa vuonna 1973 esitettiin näkemys päivähoidosta universaalina palveluna, päivähoidon leimaavuuden nähdään poistuneen vasta subjektiivisen päivähoito-oikeuden astuttua voimaan (Onnismaa 2010, 258). Varhaiskasvatuspalvelujen universaaliutta ja yhdenmukaisuutta on pidetty suomalaisen varhaiskasvatuspolitiikan pitkänä linjana ja vahvuutena, jonka esimerkiksi OECD on nostanut esille maaraportissaan (Karila 2016, 30–31; OECD 2012).

Julkisessa keskustelussa päivähoito-oikeutta on lähestytty myös vanhempien valinnanvapauden ja työelämän näkökulmasta. Ensinnäkin subjektiivisen päivähoito-oikeuden on nähty edistävän perheiden valinnanvapautta, sillä päivähoito-oikeus on muodostanut kotihoidontuen kanssa palvelurakenteen, joka on mahdollistanut perheille valinnan kotihoidon ja institutionaalisen varhaiskasvatuksen välillä. (Kekkonen 2014, 260.) Toiseksi päivähoito-oikeudella nähdään olevan myös työllisyyttä edistäviä vaikutuksia. Erityisesti subjektiivisen päivähoito-oikeuden on nähty edistävän äitien työssäkäyntiä ja kouluttautumista, millä on ollut yhteiskunnallisesti merkittäviä vaikutuksia. Äitien työssäkäynti on vahvistanut osaamista sekä heikentänyt huoltosuhteen vinoutumisen synnyttämää painetta työmarkkinoilla. Naisten kokopäiväisen työssäkäynnin ja korkean koulutustason vuoksi Suomea on pidetty tasa-arvon mallimaana. (Autto 2012, 95; Kontula & Kyllönen 2013, 7; Repo 2007, 241.)

Subjektiivisen päivähoito-oikeuden on myös nähty irrottaneen institutionaalista varhaiskasvatusta sen työelämäkytkennästä, sillä subjektiivisen päivähoito-oikeuden myötä lapsen varhaiskasvatuspaikka ei ollut enää riippuvainen vanhempien asemasta työelämässä (Välimäki 1998, 143–145). Subjektiivinen päivähoito-oikeus on rakentanut kuvaa, jossa institutionaalinen varhaiskasvatus ei ole tärkeää ainoastaan sen vuoksi, että se takaa lapselle varhaiskasvatuspaikan vanhempien työssäkäynnin ajaksi. Sen sijaan subjektiivisen päivähoito-oikeuden myötä institutionaalinen varhaiskasvatus on saanut yhä enemmän merkityksiä, jotka voidaan liittää institutionaalisen varhaiskasvatuksen kasvatukselliseen ja opetukselliseen näkökulmaan. Institutionaalinen varhaiskasvatus näyttäytyy ammattilaisten kasvatustoimintana, joka eroaa laadullisesti perheiden antamasta kasvatuksesta. (Alasuutari 2003, 360–361.) Täten institutionaalinen varhaiskasvatus ei ainoastaan korvaa vanhempien antamaa hoivaa vaan myös täydentää sitä. Lapset nähdään aktiivisina kansalaisina, jotka toimivat myös perheen ulkopuolella. Heillä on kansalaisina oikeuksia, jotka takaavat heidän osallistumisensa varhaiskasvatukseen. (Moss 2006, 158.)

3.4 Päivähoito-oikeus julkisessa ja puoluepoliittisessa keskustelussa

Julkisessa keskustelussa subjektiivinen päivähoito-oikeus on aika ajoin kyseenalaistettu. Keskusteluun on liittynyt epäilyt päivähoito-oikeuden väärinkäytöstä toisen vanhemman ollessa kotona sekä argumentit kotien kasvatusvastuun heikentymisestä. (Salmi & Närvi 2014, 415–417.) Vaikka oikeudellisesti subjektiivisessa päivähoito-oikeudessa ei ole epäselvyyksiä, päivähoito-oikeudesta on poliittisesti kiistelty paljon. Oikeuden lainsäädännöllisestä suojasta huolimatta käytännössä on ajoittain haluttu rajoittaa subjektiivista päivähoito-oikeutta. Kunnat ovat esimerkiksi laatineet varhaiskasvatuspaikan saamiselle erillisiä ehtoja, jotka ovat koskeneet vanhempien työllisyyttä. Myös työttömien vanhempien lasten oikeus institutionaalisen varhaiskasvatukseen on aika ajoin kyseenalaistettu julkisessa keskustelussa. (Nieminen 2013, 69–72.)

Vaikka subjektiivinen päivähoito-oikeus on herättänyt keskustelua koko sen olemassaolon ajan, ensimmäisen konkreettisen ehdotuksen päivähoito-oikeuden rajaamisesta teki valtiosihteeri Raimo Sailas syksyllä 2004. Ehdotus käynnisti kiivaan keskustelun päivähoito-oikeudesta ja sen rajaamisesta. (Hiilamo 2005, 74.) Vuonna 2012 subjektiivinen päivähoito-oikeus liittyi ehdotuksiin kotihoidontuen leikkauksista. Tuolloin valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen ylijohtaja Vartiainen ehdotti kotihoidon tuen leikkaamista, minkä jälkeen myös pääministeri Katainen nosti esille huolestuneisuutensa naisten työllisyysasteesta. (Vartiainen 2012; Kauhanen 2012.) Julkinen keskustelu kotihoidon tuen puolittamisesta ja päivähoito-oikeuden rajoittamisesta sai opposition tekemään aiheesta välikysymyksen keväällä 2012. Lopulta perhepoliittisia muutoksia ei kuitenkaan tehty kevään 2012 kehysriihessä. (Salmi & Närvi 2014, 214.)

Päivähoito-oikeuden rajaaminen nousi julkiseen keskusteluun jälleen syksyllä 2013, jolloin hallitus ehdotti rakennepoliittisessa ohjelmassaan subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamista osa-aikaiseksi lapsilta, joiden vanhempi on kotona hoitamassa nuorempaa lasta erilaisilla perhevapailla ja -etuuksilla. (Valtioneuvosto 2013.) Esityksessä linjattiin, ettei rajoitus tulisi koskemaan lapsia, joille institutionaalinen varhaiskasvatus olisi kehityksen, tuen tarpeen tai perheen tilanteen takia lapsen edun mukaista. Hallituksen rakennepoliittisessa ohjelmassa ehdotettiin subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajoittamisen lisäksi kotihoidon tuen puolittamista vanhempien kesken. Muutoksia perusteltiin taloudellisilla kasvuedellytyksillä sekä naisten ja miesten välisen tasa-arvon parantumisella. (Valtioneuvosto 2013.) Lakiesitys kotihoidontuen puolittamisesta sekä päivähoito-oikeuden rajoittamisesta ei kuitenkaan edennyt, sillä esitys kaatui alkuvuodesta 2015 (Nieminen 2015).

Salmen ja Närvin (2014, 415) mukaan päivähoito-oikeuden kyseenalaistavassa keskustelussa erikoinen piirre on ollut se, että Suomessa lasten osallistumisaste institutionaaliseen varhais-

kasvatukseen on matalaa verrattuna muihin Euroopan maihin. Suomessa varhaiskasvatuspalveluita käytetään kolmanneksi vähiten Euroopan unionin alueella (Komission tiedonanto 2011). Vuonna 2013 institutionaaliseen varhaiskasvatukseen osallistui noin 63 % alle kouluikäisistä lapsista. Varhaiskasvatuksen osallistumisaste vaihtelee huomattavasti ikäryhmittäin: vähemmistö alle kolme vuotiaista lapsista osallistuu institutionaaliseen varhaiskasvatukseen, kun vastaavasti 3-5-vuotiasta lapsista enemmistö on institutionaalisen varhaiskasvatuksen piirissä. (Säkkinen & Kuoppala 2014, 2–4.) Subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta huolimatta muihin Pohjoismaihin verrattuna Suomessa lasten osallistuminen institutionaaliseen varhaiskasvatukseen on matalaa, eikä Suomi täytä Euroopan unionin asettamia tavoitteita institutionaalisen varhaiskasvatuksen osallistumisasteen suhteen. (Anttonen & Sointu 2006, 72; Komission tiedonanto 2011.)

Päivähoito-oikeuteen liittyvässä julkisessa keskustelussa on ehdotettu päivähoito-oikeuden rajoittamista tilanteissa, joissa vanhempi on kotona äitiys- vanhempain- tai kotihoidontuella. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen kyselyn mukaan suurinta osaa alle kouluikäisistä lapsista kuitenkin hoidetaan kotona toisen vanhemman hoitaessa nuorempaa sisarusta kotona, sillä vain noin 5 % vanhemmista sisaruksista on hoidossa kodin ulkopuolella nuoremman sisaruksen ollessa kotona. (Kekkonen 2014, 263; Perhevapaatutkimus 2014.) Vanhempien mielipiteet subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajoittamisesta ovat muuttuneet viimeisen kymmenen vuoden aikana myönteisimmiksi. Suurin osa pienten lasten vanhemmista kannattaa subjektiivisen päivähoito-oikeuden säilyttämistä. Parivuotiaiden lasten äideistä 73 % ja isistä 81 % oli sitä mieltä, että subjektiivinen päivähoito-oikeus tulee säilyttää. Kuitenkin enemmistö äideistä ja isistä kannattaa myös subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajoittamista osa-aikaiseksi niiden lasten kohdalla, joiden vanhempi on kotona nuoremman sisaruksen kanssa. (Salmi & Närvi 2014, 415–421.)

Vuonna 2014 tehdyn päivähoito-oikeuden rajaamista koskevan esityksen hylkäämisestä ei ehtinyt kulua vuottakaan, kun Sipilän hallitus esitti syksyllä 2015 lakiehdotuksen päivähoito-oikeuden rajaamisesta. Sipilän hallituksen esitys erosi edellisen hallituksen esityksestä siinä, että Sipilän hallituksen esityksessä rajauksen piiriin kuuluivat myös työttömien lapset. (HE 80/2015; HE 341/2014.) Eduskunta hyväksyi esityksen loppuvuodesta 2015. Päivähoito-oikeuden rajaamista kannattivat kaikki hallituspuolueet eli keskusta, kokoomus ja perussuomalaiset sekä oppositio-
puolueista kristillisdemokraatit. Muut oppositiopuolueet eli sosiaalidemokraatit, vasemmistoliitto, vihreät, ja ruotsalainen kansanpuolue äänestivät rajaamista vastaan. Subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaaminen astui voimaan 1.8.2016. Se antoi kunnille mahdollisuuden rajata päivähoito-oikeutta 20 viikkotuntiin niiden lasten kohdalla, joiden vanhemmat eivät työskentele tai opiskele päätoimisesti. (Ks. EV 112/2015.)

Autton mukaan (2012, 175) tyypillistä varhaiskasvatusta koskevalle poliittiselle puheelle on vastakkainasettelu kotihoidon ja päivähoidon välillä. On keskusteltu siitä, pitäisikö politiikassa panostaa enemmän varhaiskasvatuspalveluihin vai kotihoitoon. Riippuen puolueen ideologiasta ja kannattajien preferensseistä puolueet ovat asemoituneet kotihoidon tuen, yksityisen hoidon tuen, julkisen varhaiskasvatuksen tai parempien työaikajärjestelyiden puolestapuhujiksi. Perinteisesti vasemmistopuolueet ovat kamppailleet institutionaalisen varhaiskasvatuksen puolesta, kun taas oikeistopuolueet ovat ajaneet kotihoidon tukea ja sen parantamista. Autto (2012, 172–174) on tarkastellut puolueiden puolueohjelmissa esiintyviä näkemyksiä lastenhoidosta ja institutionaalisesta kasvatuksesta. Kaikkien puolueiden ohjelmateksteissä painotetaan valtion laajaa vastuuta lastenhoidon järjestämisessä. Puolueet pyrkivät kuitenkin erottautumaan siinä, miten ohjelmateksteissä korostetaan institutionaalista varhaiskasvatusta ja kotihoitoa.

Suomen sosiaalidemokraattinen puolue ja vasemmistoliitto pitävät institutionaalisen varhaiskasvatuksen kehittämistä ensisijaisena. Molemmat puolueet painottavat työn positiivista merkitystä lapsiperheen hyvinvoinnin kannalta. Vihreiden puolueohjelmassa keskeisessä osassa on perinteisestä ydinperhemallista poikkeavien perheiden aseman parantaminen, kun taas keskustan ohjelmateksteissä kotihoito asemoituu lapsen parhaaksi hoitoratkaisuksi. Keskustan ohjelmateksteissä tuodaan esille kotihoidon tuen määrän suurentaminen päivähoidon ongelmien ensisijaisena ratkaisuna. Myös kokoomus on perinteisesti kannattanut kotihoitoa. 1980-luvulla kokoomus kuitenkin siirsi äänestäjien mielipiteitä myötäillen painotustaan lähemmäksi institutionaalista varhaiskasvatusta. 2000-luvulla kokoomuksen ohjelmateksteissä onkin korostunut valinnanvapaus ja yksityisen hoidon tuki, minkä voidaan nähdä myötäilevän kokoomuksen markkinakeskeistä ideologiaa. Kotihoidon ensisijaisuus painottuu myös perussuomalaisten ohjelmateksteissä. Puolue on ajanut kotihoidon tuen kehittämistä äitien eläketurvan ja tuen määrän parantamiseksi. Kristillisdemokraatit ovat puolestaan puhuneet sekä kotihoidon tuen että parempien työaikajärjestelyjen puolesta. (Ks. Autto 2012 172–174.)

Autton (2012 176–178) mukaan vasemmistopuolueiden näkemys lasten hoidosta ja kasvatuksesta on yksilökeskeinen ja siinä nojataan julkisiin palveluihin sekä yksilön oikeuksiin, kun taas oikeistopuolueiden puheessa korostuu perhekeskeisyys ja perheiden vastuu lapsen hoidosta. Vaikka vasemmiston ja oikeiston vastakkainasettelun juuret ovat vuosikymmenien päässä, puolueiden painotukset muokkaantuvat ennen kaikkea puolueen parlamentaariseen asemaan mukaan. Parlamentarisessa keskusteluissa vähemmistöpuolueet, riippumatta siitä onko puolue hallituksessa vai oppositiossa, pyrkivät liittoutumaan enemmistöpuolueiden kanssa. Tämän seurauksena parlamentaarinen keskustelu muodostuu helposti väittelyksi kahden näkökulman välillä. (Autto 2016, 99–100.)

4 LAPSEN, LAPSUUDEN JA PERHEEN KONSTRUKTIOITA

4.1 Lapsen ja lapsuuden konstruktiot

Lasta ja lapsuutta on perinteisesti lähestytty marginaalisina ilmiöinä. Lapsuutta on tarkasteltu etupäässä aikuiselämän näkökulmasta, jolloin lapsen tehtäväksi on muotoutunut kehitys kohti aikuisuutta ja aikuisten yhteiskuntaa. (Alanen 2009.) Toisaalta viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana lapset on alettu näkemään yhä vahvemmin oman elämänsä rakentajina (Salo 2010, 420). Lasten sivistykselliset oikeudet, subjektiviteetti sekä lasten ja aikuisen välisen vuorovaikutuksen avoimuus ovat nousseet julkisen puheen keskiöön (Kinos & Virtanen 2001, 153).

Dahlbergin ym. (2007, 44–48) mukaan lapsikäsitteitä voidaan tarkastella modernien ja postmodernien lapsuuskäsitysten näkökulmasta. Modernin ajan lapsuuskäsitykset rakentuvat näkemykselle pysyvän identiteetin omaavasta yksilöstä, jonka perinnällinen ja ennalta määrätty olemus tulee esille kehityksen ja kasvun myötä. Modernien lapsuuskäsitysten on nähty perustuvan näkemykselle universaalista lapsuudesta, jonka mukaan on määriteltävissä normatiivinen lapsuus, joka tarjoaa lapsille yhtenevät mahdollisuudet hyvään elämään. Käsitteet universaalista lapsuudesta kumpuaa kehityspsykologisista teorioista, jotka tuovat esille lapsen kehityksen ikätason mukaan. Lapsuus on normitettu, sillä on olemassa yleinen käsitys hyvästä lapsuudesta. Onnismaan (2010, 245) tutkimuksen mukaan käsitys universaalista lapsuudesta on ollut hallitseva lapsuuden konstruktio vuosien 1967–1999 varhaiskasvatusasiakirjoissa. Asiakirjoissa määritellään normaali lapsuus, johon kuuluu esimerkiksi yhtäläinen oikeus huolenpitoon ja opetukseen.

Universaalin lapsuuden vastakohtana voidaan pitää käsitystä, jonka mukaan ei ole mahdollista määritellä universaaleja, kaikkia lapsia koskevia oikeuksia ja velvollisuuksia vaan lapsuus on aika- ja paikkasidonnainen konstruktio (Onnismaa 2010, 52). Dahlbergin ym. (2007, 43) mukaan tämän kaltainen näkemys on noussut esille postmodernien lapsuuden käsitysten myötä. Postmodernien lapsuuskäsityksen mukaan ei ole olemassa universaalista lapsuutta, joka odottaa löytämistä ja määrittelemistä ja johon nojautumalla saataisiin selville, millainen normaali lapsuus on tai millainen sen tulisi olla. Sen sijaan on monenlaisia lapsuuksia, joista kukin auttaa ymmärtämään

lapsuutta ilmiönä. Strandellin (2012, 222) mukaan 1990-luvun alussa suomalaisessa lapsipolitiikassa tapahtui merkittävä muutos valtion ja lapsen välisessä suhteessa. Kiinnostus lasten universaalista hyvinvoinnista siirtyi kohti yksilöllistä lasta ja tiettyjen ryhmien hyvinvointia.

Dahlberg ym. (44–48) käsittelevät moderneja lapsuuskäsityksiä neljän hallitsevan konstruktion näkökulmasta. Ensimmäinen konstruktio lapsesta *tiedon, identiteetin ja kulttuurin uusintajana* perustuu Locken näkemykseen lapsesta tabula rasana. Lapsen ymmärretään aloittavan elämä tyhjästä. Varhaislapsuuden tärkein tehtävä on antaa lapselle tietoja, taitoja sekä kulttuurisia toimintaohjeita. Tästä näkökulmasta lapsuus on perusta onnistuneelle elämälle ja tulevaisuudelle. Locken lapsuuskäsityksessä keskeisessä osassa on sosialisatio. Se tuo esille näkökulman lapsen kehityksestä kohti yhteiskunnan toimintakykyistä jäsentä. Lapsi syntyy yhteiskuntaan tietämättömänä, mutta kehittyy vähitellen yhteiskunnan täysvaltaiseksi jäseneksi. Sosialisatioajattelun heikkous on siinä, että sen näkökulmasta lapset asemoidaan yhteiskunnan ”odotushuoneeseen”. Lapset nähdään ensisijaisesti tulevaisuuden aikuisina (Alanen 2009, 17).

Lapsuutta on myös konstruoitu *viattoman lapsen* näkökulmasta, jonka pohjana nähdään Rousseauin ajatukset lapsuudesta elämän kulta-aikana, jossa hyvyys, totuus ja kauneus ovat keskeisessä asemassa. Aikuisen tehtäväksi muodostuu lapsen suojeleminen ulkomaailmalta. (Dahlberg ym. 2007, 44.) Karilan (2009, 252–253) mukaan kyseinen puhetapa on ollut keskeisessä osassa suomalaisessa varhaiskasvatuksessa. Huomio on suuntautunut lasten suojeluun, mikä on näkynyt julkisessa keskustelussa huolipuheena. Ammattilaisten tehtäväksi on muodostunut ongelmien tunnistaminen ja varhainen puuttuminen, joka on nähty lapsen edun mukaisena. Karila (2009, 253) toteaa, että puhetavassa on myös heikkoutensa, sillä puhetapa tuo esille normaaliuden ja epänormaaliuden määrittelyprosessin, mikä saattaa johtaa lasten kasvavaan luokitteluun.

Varhaislapsuutta koskevassa kirjallisuudessa on ollut vahvasti esillä myös lapsen luonnollista kasvua korostava näkemys lapsesta *luonnollisten, tieteellisten ja biologisten vaiheiden ohjaamana*. Piaget’n teorioilla lapsen kehitysvaiheista on ollut suuri vaikutus kyseiseen konstruktion, josta puhutaan myös kehityspsykologisena lapsikäsityksenä. (Dahlberg ym. 2007, 44–48.) Viimeiseksi Dahlberg ym. (2007, 46–48) tuovat esille näkemyksen *lapsesta työmarkkinoiden saatavuuden säätelijänä*. Tämä näkemys nousi julkiseen keskusteluun naisten siirryttyä työelämään 1960-luvulla. Lapsen ja erityisesti äidin aseman kodin ja työelämän välillä nähdään vaikuttavan työvoiman saatavuuteen. Edellä esitetyille tulkinnoille on yhteistä se, että ne perustuvat pääasiassa heikon lapsen konstruktion. Lapsesta rakentuu kuva köyhänä, heikkona ja passiivisena. Lapsi asemoituu riippuvaiseksi aikuisista sekä eristetyksi muusta yhteiskunnasta.

Suomalaisessa varhaiskasvatustieteellisen keskustelussa hallitsevana lapsuuden konstruktiona on ollut kehityspsykologinen lapsikäsitys, jonka on nähty edustavan modernin ajan lapsikäsityksiä.

Kehityopsykologinen lapsikäsite on luonut perustan suomalaiselle varhaiskasvatusinstituutiolle ja vaikuttanut varhaiskasvatusinstituutioiden toimintakäytäntöihin, kuten lasten kehityksen havainnoimiseen ja toiminnan ohjaamiseen. (Alanen 2009; Onnismäki 2010.) Se on näkynyt vahvasti institutionaalista varhaiskasvatusta linjanneissa asiakirjoissa, joissa on korostunut universaali käsitys lapsen ikäkausittaisesta kehityksestä (Strandell 2012, 235). Kehityopsykologisessa lapsikäsitteessä lapsuus konstruoituu elämänvaiheeksi, jonka aikana lapsi siirtyy hiljalleen kohti aikuisuuden oikeuksia, velvollisuuksia ja vastuita. Lapsi asemoituu noviisiksi, suojelua, kasvatusta ja valvontaa tarvitseväksi. Konstruktiio on myös ollut vaikuttamassa siihen, että lapsuutta on tarkasteltu pitkälti aikuislähtöisesti, aikuisten tulkintojen ja näkemysten mukaisesti. (Alanen 2009, 14–16.)

Viimeisten vuosikymmenten aikana modernien lapsikäsitteiden rinnalle on noussut käsitys postmodernista lapsuudesta, jossa lapsuutta lähestytään yhteiskunnallisena ilmiönä. Uusi yhteiskunnallisesti painottuva lapsuuden paradigma näkee lapsuuden osana yhteiskunnan sosiaalisia ja kulttuurisia rakenteita. Lapsuus näyttäytyy aikaan ja paikkaan sijoittuvana konstruktiona, jota muutetaan ja vakiinnutetaan kulttuurissa, poliittisissa ja taloudellisissa valtakamppailuissa. Lapsuus ymmärretään elämän alkuvaiheena, jolloin lapset toimivat ensin perheen ja myöhemmin institutionaalisen varhaiskasvatuksen piirissä. Institutionaalisista järjestelmistä, kuten perheestä, päiväkodeista ja kouluista on tullut keskeinen osa lapsuutta. (Alanen 2009, 13–14; Dahlberg 2007, 49.) Strandellin (2012, 235–236) mukaan lapsikäsitteestä koskeva muutos näkyy myös varhaiskasvatusdokumenteissa, joissa universaali lapsuuskäsitys on vaihtunut käsitykseen yksilöllisestä lapsesta. Lapsen kasvua ja kehitystä kuvataan dokumenteissa yksilöllisenä prosessina, jonka keskiössä on lapsen ainutlaatuinen persoonallisuus. Lapsen kehityksellisten ja ikäkausittaisen tarpeiden sijaan korostetaan lapsen ominaista tapaa toimia.

Uusi lapsuuden paradigma perustuu näkemykselle kompetentista ja kykenevästä lapsesta, joka on aktiivinen tiedon, identiteetin ja ympäröivän todellisuuden uusintaja. Lapsi ei ole olemassa vain kodin piirissä vaan myös laajemmin kodin ulkopuolella. Lapsuuden itseisarvoa, toimijuutta ja kompetenssia korostaville näkemyksille yhteistä on lasten näkeminen aktiivisin toimijoina eikä ainoastaan tulevaisuuden aikuisina. (Dahlberg ym. 2007, 49; Kampmann 2004.) Puhe kompetentista lapsesta näyttäisi olevan nykypäivänä hallitseva lapsuuden konstruktiio erityisesti pohjoismaissa. Lapsia pidetään pätevinä toimimaan tasavertaisesti aikuisten kanssa niin kodin kuin julkisen varhaiskasvatuksenkin piirissä. (Brembeck ym. 2004, 7.)

Kompetentin lapsen konstruktiioon kuuluu myös näkemys lapsesta oikeuksia omaavana yhteiskunnan täysvaltaisena jäsenenä (Dahlberg ym. 2007, 49). Kjørholtin ja Lidénin (2004, 63–64) mukaan viimeisten vuosikymmenten aikana näkemys lapsesta oikeuksia omaavana kansalaisena on korostunut niin pohjoismaissa kuin maailmanlaajuisestikin. Siihen on ollut vaikuttamassa

erityisesti YK:n lapsen oikeuksien sopimus ja sen ratifiointi, mikä on nostanut näkemyksen julkisen puheen keskiöön. Lapset nähdään yksilöllisten oikeuksien omaajina sosiaalisten ja poliittisten oikeuksien haltijoina. Vaikka lapsen oikeudellisen aseman on nähty nousseen puheen keskiöön vasta viimeisten vuosikymmenten aikana, Kjörholt ja Lidén (2004, 63) tuovat esille, ettei näkemys ole uusi pohjoismaille, sillä pohjoismainen hyvinvointipolitiikka on pitkään perustunut ajatukselle lapsesta yksilöllisten oikeuksien haltijana, jonka oikeudet eivät ole riippuvaisia perheen asemasta. Onnismaan ym. (2014, 17) mukaan suomalaisen varhaiskasvatustilanteen uudistamisprosessien aikana annetuissa saatelausunnoissa on tunnistettavissa lapsen yksilöllisiä oikeuksia omaava puhetapa, joka perustuu lapsen subjektiviteetille.

Kompetentin lapsen konstruktio on saaneet osakseen myös kritiikkiä. Lapsen kompetenssin ei nähdä perustuvan tutkimustuloksiin tai havaintoihin lapsen arjesta, vaan konstruktion koetaan edustavan uutta normaaliuden määritelmää ja ihannetta. Kompetentin lapsen konstruktio kertoo ennen kaikkea siitä, millainen lapsen tulisi olla aikuisten mielestä. Kun lapsia ei ymmärretä ainoastaan tulevaisuuden aikuisina, heihin liitetään kykyjä ja ominaisuuksia, jotka ovat perinteisesti kuuluneet aikuisuuteen. Aikuiset kuuntelevat ja neuvottelevat lasten kanssa samalla kun lapsilta vaaditaan ja odotetaan yhä enemmän ja enemmän. (Kampman 2004, 145–147.) On myös kritisoitu, rajoittaako muutos heikon ja suojelua tarvitsevan lapsen konstruktiosta kompetentin lapsen konstruktion, lapsen mahdollisuutta osallistua, sillä diskurssiivisen muutoksen myötä lapsi nähdään ensisijaisesti varhaiskasvatustilanteiden kuluttajana ja asiakkaana (Kjörholt & Seland 2012, 184).

Vaikka uuden lapsuuden paradigman ja kompetentin lapsen konstruktion on koettu hallitsevan julkista keskustelua, niiden rinnalle on viime vuosina noussut näkemys lapsuudesta investointina ja sosiaalisena riskinä (ks. esim. Esping-Andersen 2002a, 26; Lister 2006, 51). Lapsiin investoimista pidetään yhtenä merkittävimmistä keinoista, joilla voidaan vastata globaaleihin muutoksiin ja parantaa kilpailukykyä kansainvälisillä markkinoilla. Se ymmärretään myös yhtenä tärkeimmistä keinoista vaikuttaa yhteiskunnan hyvinvointiin, sillä lapsuuteen investoimisen nähdään vähentävän sosiaalisen eriarvoistumisen kasvua. (Lister 2006, 52–59.) Näkemys lapsuudesta investointina on ollut keskeisessä roolissa 1990-luvun lopulla erityisesti OECD:n piirissä käytävässä poliittisessa keskustelussa, josta näkemys on heijastunut eri maiden kansallisiin politiikoihin. Suomalaisessa lapsipolitiikassa investointinäkökulma on vaikuttanut esimerkiksi maksuttoman esiopetuksen kehittämiseen. (Karila 2009, 250–251; Lister 2006.)

Investointinäkökulma on saanut osakseen myös kritiikkiä, sillä sen ei nähdä tunnustuvan lapsuuden itseisarvoa. Investointinäkökulmassa huomio on valittujen toimenpiteiden tulevaisuuden vaikutuksissa eikä lapsuudessa tässä ja nyt ilmiönä. Lapsia koskevassa politiikassa näkökulma voi

johtaa siihen, että lapsista ollaan enemmän kiinnostuneita tulevaisuuden työntekijöinä, jolloin lapsen sen hetkinen hyvinvointi jää varjoon. Lisäksi näkökulman nähdään olevan ristiriidassa lasten oikeuksien kanssa, sillä tulevaisuuskeskeisyys saattaa johtaa siihen, ettei lapsen roolia täysvaltaisina kansalaisina tunnusteta. (Lister 2006, 52–59.)

4.2 Vanhempien ja perheen konstruktiot

Perhe-elämää ja ihmisten intiimisuhteita on viimeisten vuosikymmenten aikana koskettaneet erilaiset muutokset, kuten avioerojen kasvu, erilaisten perhemuotojen lisääntyminen sekä naisten siirtyminen työelämään (Leira 2002). Shorterin (1977, 270) mukaan perhettä koskevat muutokset heijastavat modernin perheen tilalle tullutta postmodernia perhettä, jolle on tyypillistä kasvatusvastuun siirtyminen vanhemmilta ammattikasvattajille. Takala (2005, 20–21 33–35) toteaa, että perhesuhteiden murros ja erilaisten perhemuotojen kasvu on tapahtunut osana yhteiskunnallista modernisoitumista, mikä on vaikuttanut myös perhepolitiikan vahvistumiseen ja muutokseen. Valtiolliset hyvinvointijärjestelmät, kuten varhaiskasvatusinstituutiot ovat ottaneet vastuulleen osan perheelle perinteisesti kuuluneista tehtävistä.

Varhaiskasvatuksesta puhuttaessa oleelliseksi näkökulmaksi muodostuu perheen ja yhteiskunnan vastuunjako. Perheen ja yhteiskunnan suhdetta voidaankin tarkastella yksityisen ja julkisen näkökulmasta. Yksityisellä viitataan yksilön omiin tavoitteisiin ja päämääriin, jotka ovat julkisen päätösvallan ulottumattomissa, kun puolestaan julkisella tarkoitetaan yhteisön toimintaa, johon kaikilla on lupa osallistua (Nousiainen 2001). Perinteisesti perhe on nähty yksityisenä, kun taas yhteiskunta ja sen piiriin kuuluva institutionaalinen kasvatus julkisena (Forsberg 2003, 10). Tämän kaltainen jaottelu ei kuitenkaan ole itsestään selvää ja aukotonta. Deweyn (1991, 13) mukaan yksityisen ja julkisen suhdetta määrittelee se, milloin yksityisistä asioista tulee koko yhteiskunnan kannalta niin tärkeitä, että ne vaativat yhteiskunnallista säätelyä. Tästä näkökulmasta perhe ja perheen antama kotihoito nähdään julkisen toiminnan kohteena, sillä niihin kohdistuu yhteiskunnallista säätelyä, kuten lastenhoito- ja perhepolitiikkaa.

Rotkirch (2000, 190–199) nimeää 2000-luvulla perheitä koskettaneiksi ilmiöiksi pirstoutuneen vanhemmuuden sekä totaalisen suhteen ihanteen. Vanhemmuuden pirstoutuminen tulee esille niin asianomaisten kokemuksena kuin vanhemmuuden ilmiössä. Patriarkaalisten roolien häviäminen ja perhekokojen pienentyminen on problematisoinut vanhemmuutta. Vanhemmuus ei ole enää itsestäänselvyys eikä sitä voi lähestyä yksiselitteisesti. Puhutaan esimerkiksi biologisesta vanhemmuudesta ja lasta hoitavasta vanhemmuudesta. Totaalisella suhteella Rotkirch (2000, 196–197)

tarkoittaa kokonaisvaltaista vanhemmuutta, jossa kaikki aika, joka on mahdollista, vietetään lapsen kanssa omistautuen esimerkiksi lapsen kiinnostusten kohteille ja harrastuksille.

Perhettä ja vanhemmuutta koskettaneista muutoksista huolimatta perhettä pidetään edelleenkin keskeisenä osana varhaislapsuutta. Tämä tulee esille tarkasteltaessa esimerkiksi varhaiskasvatuksen lainsäädäntöä. Lakiin on kirjattu perheen ensisijainen kasvatusvastuu sekä julkisen vallan velvoite tukea ja täydentää perheiden antamaa kasvatusta. (Alanen & Brady 1990, 15.) Jallinoja (2006, 15) puhuu 2000-luvulla tapahtuneesta familistisesta käänteestä, jonka aikana perhe nousi laajasti poliittisen ja julkisen puheen keskiöön. Lastenhoito sekä työ- ja perhe-elämän yhdistäminen saivat tilaa julkisessa keskustelussa. Niiden nähdään politisoituneen familistiseksi ideologiaksi, jossa keskeistä on kotiäitiys sekä hyvä vanhemmuus. Perhe edustaa hyvää yhteisöllisyyttä, joka toimii vastavoimana individualismin luomalle yksilöllisyyden eetokselle.

Vaikka familistinen ideologia on nimetty 2000-luvun ilmiöksi, suomalaisen perhemallin on perinteisesti nähty edustavan pohjoismaista perhemallia, jolle on tyypillistä sekä lapsen oikeuksien varhainen parantuminen että patriarkaalisten perhesuhteiden aikainen mureneminen. Pohjoismaisessa perhemallissa yksilö ymmärretään perhettä tärkeämpänä yksikkönä, mikä tulee esille esimerkiksi lainsäädännössä, jossa korostuu yksilön oikeudet. Verrattuna muihin maihin, pohjoismaisessa lainsäädännössä lapsen yksilölliset oikeudet ovat paremmin turvattu kuin muissa maissa. (Takala 2005, 27–31.) Strandellin (2012, 238) mukaan valtion ja lapsen välinen suhde sekä valtion mielenkiinto lasta kohtaan on viime vuosina muuttunut entistä suuremmaksi ja riippumattommaksi perheen tilanteesta. Lapsen ja valtion välittömämpi suhde rakentaa lapsesta kuvaa yksilöllisten oikeuksien omaajana

Myös perhettä voidaan konstruoida heikon ja kompetentin perheen näkökulmasta. Kompetentin perheen kulmakivenä on hyvä vanhemmuus, kun taas heikon perheen kohdalla puhutaan hukassa olevasta vanhemmuudesta. Kompetentti perhe on kykenevä huolehtimaan perheelle osoitetuista tehtävistä, valinnoista ja päätöksistä. Kompetentin perheen taustalla ovat vahvat vanhemmat, jotka nähdään aktiivisina ja itseensä uskovina kasvattajina. (Onnismaa 2010 65–67.) Onnismaa (2010, 206, 208) esittää väitöskirjassaan heikon perheen olevan vahva konstruoimisen tapa varhaiskasvatusta koskevissa asiakirjoissa. Asiakirjoissa perheen kasvatuskykyjä kuvaillaan heikoiksi tai vaihteleviksi, minkä lisäksi perheiden nähdään pakoilevan kasvatusvastuuta.

5 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää ja kuvata, miten varhaiskasvatuksesta sekä yksilön ja yhteiskunnan suhteesta puhutaan keskusteltaessa subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamisesta eduskunnan täysistunnossa. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Millaisia varhaiskasvatusta merkityksellistäviä diskursseja on identifioitavissa päivähoito-oikeuden rajaamista koskevasta täysistuntokeskustelussa?
 - 1.1 Millaisia kielellisiä keinoja diskursseissa käytetään?
 - 1.2 Miten lasta, perhettä ja institutionaalista varhaiskasvatusta asemoidaan diskursseissa?
2. Millaiseksi yksilön ja yhteiskunnan suhde rakentuu kyseisessä keskustelussa?

Tutkimuskysymyksiin vastaan analysoimalla päivähoito-oikeiden rajoittamista koskevaa täysistuntopuhetta diskurssianalyysin keinoin. Analyysiä ohjaa näkemys vallan ja diskurssien välisestä suhteesta sekä puheenvuorojen näkeminen argumentteina, joissa keskeisiä ovat kielelliset valinnat. Analyttiset käsitteet, diskurssi ja representaatio ovat keskeisiä analyysiä tehdessä. Diskurssin käsite ohjaa kiinnittämään huomiota kulttuurisesti jaettuihin kiteytyneisiin merkityksellistämisen tapoihin, kun taas representaatiota tutkiessa keskeistä on diskurssien tilanteisuus ja erilaiset käyttötavat.

6 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET JA METODOLOGISET RATKAISUT

6.1 Poliittisen puheen diskurssianalyysiä

Tämän tutkimuksen tutkimusmenetelmänä on diskurssianalyysi, jonka teoreettinen perusta pohjautuu sosiaaliselle konstruktionismille (ks. Jokinen 2016, 251). Sosiaalinen konstruktionismi perustuu ajatukselle sosiaalisen todellisuuden ja sitä koskevien merkitysten rakentumisesta ihmisten välisissä vuorovaikutustilanteissa, joissa kielellä ja sen käytöllä on merkittävä rooli. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 12; Puolimatka 2002, 32–33.) Kieli kattaa kaikenlaisen merkitysten välittämisen suullisesta ja kirjoitetusta kielestä, elekieleen ja muuhun sanottamaan viestintään (Fairlough, 1995, 4–5). Sosiaalisen konstruktionismin ymmärrys kielestä eroaa arkiajattelusta, sillä siinä kielen nähdään paitsi kuvaavan, mutta myös tuottavan sosiaalista todellisuutta. Kielenkäytössä on kysymys merkityksistä ja siitä, että tiettyä asiantilaa voidaan merkityksellistää eri tavoin. Täten todellisuutta ei voida kohdata sellaisenaan, vaan se nähdään aina tietystä näkökulmasta merkityksellistettynä. (Gergen 1994, 72–73; Jokinen 2016, 252–253.)

Jokisen, Juhilan ja Suonisen (2016, 17) mukaan diskurssianalyysi on ”kielenkäytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimusta, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytänteissä”. Diskurssianalyysisessä tutkimuksessa tarkastellaan erilaisia puheen ja kielenkäytön resursseja ja tapoja, joilla rakennetaan tietynlaista kuvaa tutkimuksen kohteesta (Wood & Kroger 2000, 43). Sosiaalisissa käytänteissä rakentuvia ja todellisuutta muokkaavia merkityksiä kutsutaan diskurssianalyysisessä tutkimuksessa merkityssysteemeiksi. Merkityssysteemi voidaan ymmärtää sanallisen ja ei-sanallisen viestinnän muodostamaksi melko eheäksi systeemiksi. Todellisuus rakentuu useiden rinnakkaisten ja joskus jopa keskenään kilpailevien tulkintojen kesken, jotka merkityksellistävät ja jäsentävät todellisuutta eri tavoin. Nämä erilaiset tulkinnat eivät ainoastaan kuvaa eri tavoin tulkintojen kohteena olevaa ilmiötä vaan myös rakentavat ilmiöstä erilaista. (Fairclough 1992, 63; Jokinen, Juhila & Suoninen 2016a, 30–32.) Diskurssianalyysin mielenkiinto on siinä, millaiset funktiot ovat puheessa läsnä, millaisia mahdollisuuksia ne avaavat ja toisaalta sulkevat (Jokinen ym. 2016a, 47). Tarkoituksena

ei siten ole saada selville, mikä merkityksellistämisen tapa on lähimpänä totuutta, vaan miten erilaiset merkitykset asemoituvat suhteessa toisiinsa eli millaiset merkitykset ovat vallalla, marginaalissa tai puuttuvat kokonaan. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 13.)

Kuten kielenkäyttö on toimintaa, on myös politiikkojen kielenkäyttö politiikan tekoa (Jokinen 2016a, 179). Kansanedustajien puheenvuorot voidaan nähdä selontekoina, joiden avulla kansanedustajat tekevät sosiaalista todellisuutta ymmärrettäväksi itselleen ja toisilleen. Selonteot ovat riippuvaisia ympäröivästä maailmasta, sillä ne nojautuvat yhteisesti jaettuihin merkityksiin todellisuudesta. Lisäksi selonteot muotoilevat sitä, millaiseksi ympäröivä todellisuus jatkossa ymmärretään. (Suoninen 2016, 233.) Varhaiskasvatustalitiikkaa analysoidessa on tärkeää kiinnittää huomioita siihen, että merkitykset ovat aina sidoksissa kyseisen aikakauden diskursiiviseen ilmapiiriin, laajempaan kulttuurisiin merkityksiin ja kielelliseen tapoihin. Merkitykset eivät synny tyhjiössä, vaan niihin kulkeutuu aina muissa tilanteissa syntyneitä ja muovaantuneita merkityksellistämisen tapoja. Tämän takia merkityssysteemien analysoiminen perustuu osittain tutkijan omalle ymmärrykselle kulttuurisesta ja yhteiskunnallisesta ilmapiiristä. (Jokinen & Juhila 2016, 69.)

Tässä tutkimuksessa kutsun merkityssysteemejä diskursseiksi. Nojautun Foucaultin määritelmään diskursseista kiteytyneinä kulttuurisesti jaettuina merkityksellistämisen tapoina, jotka muokkaavat puhunnan kohdetta (Foucault 2005, 63–65). Diskurssin käsite sopii tutkimuksiin, joissa tarkastellaan toiminnan historiallisuutta, valtasuhteita tai institutionalisoituneita sosiaalisia käytäntöjä (Jokinen ym. 2016a, 35). Käytän tutkimuksessa diskurssin käsitettä, sillä päivähoito-oikeus on institutionalisoitunut, sosiaalisessa vuorovaikutuksessa rakentunut käytäntö. Diskurssin käsitteen lisäksi koin tarvitsevani analyysiin tueksi toisen käsitteen, joka toisi esille erilaiset tavat käyttää diskursseja. Tähän tarkoitukseen sopivaksi osoittautui representaation käsite, jota esimerkiksi Autto (2012) on käyttänyt tutkiessaan kansalaisen ja valtion suhdetta päivähoitopolitiikassa. Representaation käsite on lähellä diskurssin käsitettä. Erona on kuitenkin se, että representatio nähdään tietyssä tilanteessa rakentuneeksi kuvaukseksi, jossa voidaan hyödyntää useiden diskursien sisältöjä, kun taas diskurssin käsitteellä viitataan pysyvämpiin, yhtenäisimpiin ja laajempiin ajattelutapoihin (ks. Autto 2012, 54; Pietikäinen & Mäntynen 2009, 53).

Diskurssianalyysi ei ole selvärajainen tutkimusmenetelmä, vaan se voidaan ymmärtää väljänä teoreettis-metodologisena lähestymistapana, jossa on useita painopisteitä, suuntauksia ja traditioita riippuen muun muassa siitä, minkä tieteenalan näkökulmasta diskurssianalyysiä lähestytään (Jokinen ym. 2016a, 25; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Diskurssianalyttisen tutkimustradition eri suuntauksat ohjaavat erilaisiin näkökulmiin, metodisiin painotuksiin ja kysymystenasetteluihin (Wood & Kroger 2000, 18). Diskurssianalyttistä kenttää voidaan lähestyä esimerkiksi analyttisen ja kriittisen diskurssianalyysin näkökulmasta. Analyttisessä diskurssi-

analyysissä keskitytään kielenkäytön sisältöön ja vaihtelevuuteen, kun taas kriittisessä diskurssi-analyysissä huomio on kielenkäytön yhteiskunnallisissa funktioissa, kuten kielen ja vallan välisissä suhteissa, sosiaalisissa identiteeteissä ja kielen seurauksia tuottavassa luonteessa. (Fairlough & Fairlough 2012, 79; Jokinen & Juhila 2016, 76–78; Wodak & Meyer 2012, 2.) Tässä tutkimuksessa analyttinen ja kriittinen näkökulma limittyvät keskenään, sillä kielen moninaisuuden lisäksi mielenkiinto on siinä, millaiset puhettavat saavat päivähoito-oikeuden rajaamista koskevassa keskustelussa valta-aseman ja miten toimijoita asemoidaan puheessa.

Tässä tutkimuksessa eduskuntapuhetta lähestytään vallankäytön näkökulmasta. Bourdieun (1991) näkemyksen mukaan poliittinen kenttä on sosiaalinen tila, jossa politiikan ammattilaiset taistelevat symbolisesta vallasta. Poliitiikan kentällä käytävällä kielellisellä kamppailulla saattaa olla huomattavia yhteiskunnallisia vaikutuksia kielenkäytön aktualisoituessa esimerkiksi lainsäädännössä. Kansanedustajien kielelliset valinnat ovat legitimoimassa ja rationalisoimassa asiantiloja, jotka voivat olla mieluisia tai toisaalta epämieluisia tiettyjen ihmisryhmien kannalta. (Jokinen 2016a, 179.) Täysistunnossa esitettävät puheenvuorot voidaankin ymmärtää politiikan kentällä käytävänä kamppailuna, jossa toisistaan eroavat käsitykset lasten hoivasta ja kasvatuksesta kamppailevat sosiaalisesta tilasta sekä hegemonisesta asemasta (ks. Bourdieu 2000, 113).

Diskurssien valta-analyysia voidaan lähestyä sekä diskurssien välisiä että diskurssin sisäisiä valtasuhteita tarkastelemalla. Diskurssien välisiä valtasuhteita analysoidessa mielenkiinto on siinä, miten diskurssit järjestäytyvät suhteessa toisiinsa, kun taas diskurssin sisäisiä valtasuhteita tarkasteltaessa painotus on siinä, mitä diskurssissa sanotaan tai tehdään, millaisia toimijoiden väliset suhteet ovat ja millaisiin subjektipositioihin toimijoita tullaan asemoimaan (Jokinen & Juhila 2016, 85–87). Diskurssin hegemonisella asemalla tarkoitetaan sitä, että tietyt diskurssit saattavat saada puheessa hallitsevan aseman, mikä saa ne näyttämään luonnollisilta. Hegemonisia diskursseja tarkastellessa kiinnostus on siinä, miten diskursiivinen toiminta rakentaa valtaa ja instituutioita kyseenalaistamattomien, itsestään selvinä pidettävien merkitysten varaan, ja miten tällä toiminnalla samaan aikaan suositaan toisia toimijoita ja syrjitään toisia (Fairclough 1992 12, 36; Jäger 2011, 34; Phillips & Hardy 2002, 27). Toimijoiden subjektipositiot ovat analyysin kohteena tarkasteltaessa diskurssin sisäisiä valtarakenteita. Subjektiposition käsite tuo esille sen, miten diskurssien käyttäjät, tämän tutkimuksen kontekstissa kansanedustajat, pyrkivät vaikuttamaan ihmisten toimintaan rakentamalla ihmisille erilaisia positioita (Fairclough 1992 12, 36). Erilaiset subjektipositiot asemoivat toimijoita eri tavoin ja liittivät toimijoihin erilaisia velvollisuuksia, oikeuksia ja kykyjä (ks. Autto 2012, 45–46). Toimijoille annettavat subjektipositiot saattavat erota toisistaan merkittävästikin sillä niillä ei useinkaan ole ennalta määrätty suhdetta toisiinsa eivätkä ne palaudu yhtenäiseen identiteettiin (Törrönen 2000, 243).

Valtasuhteiden analysoinnissa kieli nähdään sekä yhteiskunnallisena vaikuttajana että tuotoksena. Yhteiskunta vaikuttaa kieleen, mutta toisaalta kieli vaikuttaa yhteiskuntaan luomalla ja muokkaamalla sosiaalisia identiteettejä ja suhteita sekä tieto- ja uskomusjärjestelmiä. Kiinnostus on kielen ja yhteiskunnallisten rakenteiden suhteessa sekä siinä, miten yhteiskunnallista järjestystä tuotetaan. Analyysin pyrkimyksenä on kuvata, selittää ja tarkastella kriittisesti niitä kielenkäytön tapoja, joilla ylläpidetään sosiaalisia suhteita sekä valtarakenteita. (Fairclough, 1989, 16–27; Wooffitt 2005, 138–139.)

Fairclough ja Fairclough (2012) ovat tarkastelleet tutkimuksissaan poliittista diskurssia kriittisestä näkökulmasta. Heidän mukaan poliittista puhetta tutkittaessa olennaista on kiinnittää huomiota argumentaariin strategioihin eli niihin kielen käytön valintoihin ja tapoihin, joilla pyritään vaikuttamaan puheen vastaanottaja. Täysistunnossa esitettävien puheenvuorojen vastaanottajina voidaan nähdä muiden kansanedustajien lisäksi kansalaiset ja erityisesti kansanedustajien kannattajat. Kansanedustajien argumentteja tarkastellessa tavoitteena on tuoda näkyviin strategioita, joilla rakennetaan vaihtelevia sosiaalisia käytäntöjä. Kielenkäytön strategiat voivat liittyä esimerkiksi äärimmäisiin tapauskuvauksiin, retoriseen argumentointiin, konsensuksen luomiseen, kategorisointeihin ja ääri-ilmauksien käyttöön (Jokinen 2016a; Juhila 2016).

6.2 *Aineistona täysistuntokeskustelut*

Tutkimuksen aineistona on vuoden 2015 lopussa käyty täysistuntokeskustelu, jossa käsiteltiin subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamista kahteenkymmeneen viikkotuntiin niiden lasten kohdalla, joiden vanhemmat eivät opiskele tai työskentele päätoimisesti (HE 80/2015). Eduskunnan täysistuntokeskustelu valikoitui tutkimuksen kohteeksi, koska täysistuntokeskustelujen voidaan nähdä olevan olennainen osa yhteiskunnallista puhetta, jossa määritellään lapsen, perheen ja julkisen vallan suhdetta sekä institutionaalisen kasvatuksen paikkaa yhteiskunnassa. Kansanedustajien näkemykset, asenteet ja käsitykset muodostavat yhteisen mielipiteen, joka ohjaa lainsäädäntöä ja sen myötä kansalaisten arkea (Onnismaa 2001, 356).

Täysistunnoista laaditut pöytäkirjat ovat vapaasti luettavissa ja kopioitavissa eduskunnan nettisivuilta. Koska pöytäkirjat ovat julkisia, ja niihin on merkattu puhujien nimet, minun ei tarvinnut miettiä, kuinka säilyttäisin puhujien anonymiteetin. Dokumenttien julkisesta saatavuudesta huolimatta en tuo aineistolainauksen kohdalla esille puhujien nimiä, sillä koin, ettei se ei ole tarpeellista tutkimuskysymyksen kannalta. Aineistona täysistuntokeskustelu edustaa luonnollista aineistoa, sillä tutkijana minulla ei ole ollut vaikutusta aineiston muodostumiseen. Luonnollisia

aineistoja suositaan diskurssianalyttisessä tutkimuksessa, sillä niiden kautta tutkijan on mahdollista päästä käsiksi puheeseen kaikessa sen rikkaudessaan (Juhila & Suoninen 2016, 448–449).

Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa kontekstin merkitys on suuri, joten analyysissä on tärkeää kiinnittää huomio täysistuntopuhetta ja poliittista puhetta määritteleviin reunaehtoihin. Keskeistä poliittisessa puheessa on se, kuinka paljon sosiaalisilla ryhmillä on valtaa, ja kuinka paljon ryhmien on mahdollista osallistua diskurssien määrittelyyn ja täten määritellä myös ryhmän ulkopuolisten toimijoiden subjektiasemia. Mitä vaikutusvaltaisempaa ryhmään diskurssin käyttäjä kuuluu, sitä enemmän hänelle on valtaa suhteessa toisiin. (van Dijk 2015, 469.) Kansanedustajien valta-asema on vahvasti legitimoitu, sillä se perustuu demokraattisissa vaaleissa tehtyyn valintaan. Esimerkiksi lainsäädännön kautta kansanedustajat muokkaavat diskursiivista kenttää sekä asemoivat toimijoita (Jokinen 2016a, 180).

Täysistuntopuhe edustaa institutionaalisesta asemasta esitettyä puhetta, joka on tarkoin säädeltyä esimerkiksi sen suhteen, ketkä voivat osallistua keskusteluun. Täysistuntopuheen kohdalla voidaan puhua täysistuntopuheen genrestä, jolla viitataan puheen tarkasti määriteltyihin ja vakiintuneisiin tuotantoehtoihin. (Jokinen 2016a, 180.) Genren sosiaalinen voima on vahva, sillä se antaa mahdollisuuden tiettyihin sosiaalisiin tekoihin, mutta toisaalta myös rajoittaa toimintaa (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 82). Genrellä on etukäteen säädelty skriptinsä, joka säätelee diskurssien käyttäjien eli tämän tutkimuksen kontekstissa kansanedustajien suhdetta toisiinsa. Skripti määrittelee esimerkiksi sitä, kenellä on mahdollisuus puhua, milloin ja kuinka kauan. (Fairlough 1989, 132.)

Täysistuntopuhe rytmittyy ennen varsinaista täysistuntoa myönnettyjen maksimissaan viiden minuutin pituisten puheenvuorojen sekä täysistuntokeskustelun aikana pyydettyjen maksimissaan minuutin pituisten vastaus- ja kommentointipuheenvuorojen välille. Puhe ei etene spontaanisti, vaan puhemies myöntää kansanedustajille puheenvuorot sekä pitää huolta siitä, että puheenvuorojen kesto noudatetaan. Vaikka etukäteen pyydetty puheenvuorot ovat usein ennalta kirjoitettuja, saattavat ne muuttua sisällöllisesti keskustelun edetessä. Ennalta pyydettyjen puheenvuorojen välissä esitetyt puheenvuorot mahdollistavat edellisten puheenvuorojen kommentoinnin sekä kysymyksiin vastaamisen. Täten puheenvuorot eivät ole täysin irrallaan toisistaan, vaan ne muodostavat puheen ketjun (Jokinen 2016a, 181).

Täysistuntokeskusteluja analysoidessa huomio tulee kiinnittää siihen, että kansanedustajien puheenvuorot ovat sidottuja puolueen linjaan sekä puolueen parlamentaariseen asemaan. Puolueiden tulkinnat rakentuvat pääasiassa sen mukaan, kuinka paljon puolueella on kansanedustajia eduskunnassa ja edustaako puolue hallitus- vai oppositiopuoluetta (Autto 2012, 175). Puoluekuri ylläpitää puolueen linjaan sitoutumista, mikä johtaa helposti kansanedustajien puheessa omien

näkemyksen yksioikoiseen puolustamiseen ja muiden positioiden kritisoimiseen. Tällöin poliittiseen argumentointiin ei kuulu erilaisten positioiden tasa-arvoinen pohtiminen, hyvien ja huonojen puolien arvioiminen tai todellisuuden luonteesta neuvotteleva. (Jokinen 2016a, 192.)

6.3 *Analyysin vaiheet*

Diskurssianalyttinen tutkimus ei tarjoa selkeää analyysitapaa, vaan analyysi muodostuu tutkijan tekemistä valinnoista ja tutkimuksellisista ratkaisuksista (Wood & Kroger 2000, 34). Yhteistä kaikille kriittistä diskurssianalyttisiä edustaville tutkimuksille on monitasoinen analyysi, jossa liikutaan sosiaalisen ilmiön, diskurssin tuottamisen ja vastaanottamisen sekä kielellisten valintojen välillä. Analyysi muodostuu tekstin lingvistisestä kuvauksesta, diskurssin tuottamiseen ja vastaanottamiseen liittyvien käytänteiden analysoinnista sekä yhteiskunnallisen seurauksellisuuden tarkastelusta. (Pietikäinen 2000, 209.)

Tämän tutkimuksen analyysi noudattelee Pynnösen (2013, 31–32) näkemystä diskurssianalyysistä kolmivaiheisena prosessina, jossa tekstuaalinen, tulkitseva ja kriittinen analyysi limityvät yhteen. Tutkimus käynnistyy tekstin tasolla liikkuvalla analyysillä, jossa tutkimusote on analyttinen, tekstin sisältöön rakenteeseen ja kielellisiin piirteisiin fokuoiva. Huomio on sana- ja virketason kielellisissä valinnoissa. Analyysin tuloksena syntyy tekstin perusrakenteen luokittelu diskursseihin. Seuraava analyysin taso on tulkitseva, jossa diskursseja tarkastellaan niiden yhteiskunnallisessa kontekstissa. Analyysin tuloksena tuodaan esille, millaiseksi tutkimuksen kohteena oleva ilmiö tekstissä muotoutuu. Viimeiseksi tarkastellaan kriittisistä lähtökohdista, miten tietyt näkökulmat dominoivat keskustelua ja muuttuvat hallitseviksi.

Pietikäinen ja Mäntynen (2009, 141–144) kuvaavat diskurssianalyttistä tutkimusta spiraalimaiseksi erilaisten valintojen, pohdintojen ja erehdyksen kautta kulkevaksi prosessiksi, joka on jatkuvaa liikettä tekstin mikro- ja makrotason välillä. Mikrotasolla tarkoitetaan tekstin kielellisten yksiköiden tarkastelua kielitutkimuksen välinein, kun taas makrotasolla viitataan tekstin yhteiskunnalliseen tasoon. Tämän tutkimuksen diskurssien muotoutuminen on oiva esimerkki eritasoilla liikkuvasta analyysiprosessista. Lähdin liikkeelle analysoinnissa kiinnittämällä huomion sanastoon, minkä jälkeen analyysi liikkui kohti kulttuurista ja yhteiskunnallista tasoa. Diskurssien muotoututtua palasin jälleen mikrotasolle analysoimaan tarkemmin sanastoa ja kielellisiä valintoja.

Analyysin spiraalimaisuuden seurauksena tutkimuksen suunta saattaa muuttua tutkimusprosessin aikana. Analyysin edetessä aineisto voi vaatia tutkimuskysymysten tarkentamista tai muuttamista, sillä aineistosta saattaa nousta esille jotain sellaista, mitä analyysin alussa ei ole pystytty ennakoimaan. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 141–143, 168.) Myös tässä tutkimuksessa

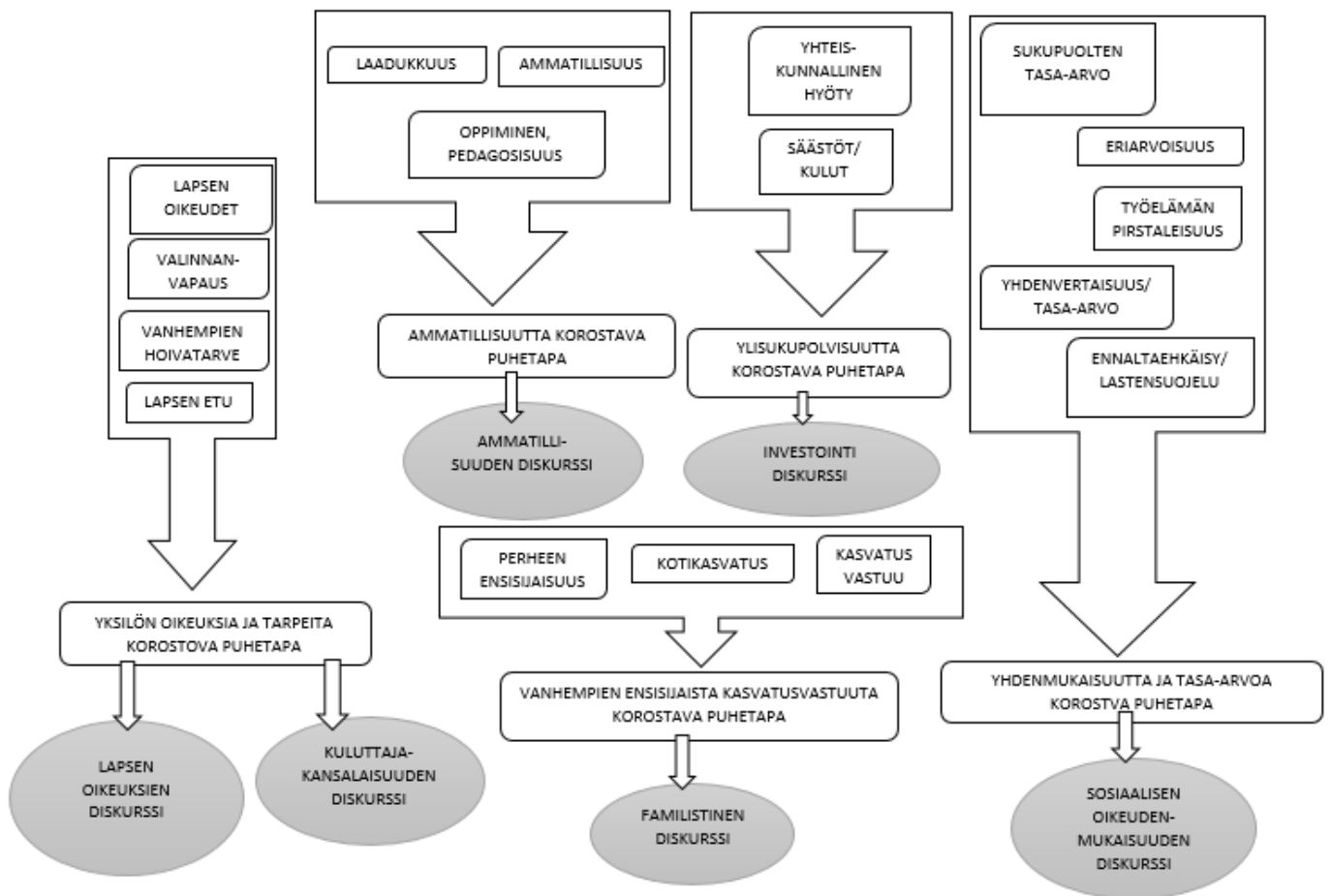
tutkimuskysymykset muokkaantuivat tutkimuksen edetessä. Alussa tarkoitukseni oli tutkia ainoastaan kielenkäytön vaihtelevuutta ja erilaisia diskursseja. Kuitenkin analyysin edetessä huomasin, ettei pelkkä diskurssien tutkiminen ole riittävää, sillä se ei anna tarpeeksi syvää kuvaa aineistosta. Huomio tulee kiinnittää myös siihen, miten päivähoito-oikeuden rajoittamisesta keskusteltaessa yksilön ja yhteiskunnan suhde rakentuu erilaiseksi ja miten diskursseja käytetään eri tavoin.

Saadakseni kokonaiskuvan aineistosta, aloitin analyysin lukemalla päivähoito-oikeuden rajaamista koskevat täysistuntokeskustelut läpi. Ensimmäisen lukukerran jälkeen tutkimusaineisto tarkentui koskemaan täysistunnon ensimmäistä käsittelyä, jossa päätettiin lain sisällön hyväksymisestä. Ensimmäinen käsittely tarkentui tutkimuksen aineistoksi, siksi että siinä keskusteluun osallistui niin oppositiopuolueen kuin hallituspuolueen kansanedustajia. Sen sijaan lähetekeskustelussa ja täysistunnon toisessa käsittelyssä äänessä olivat pääasiassa oppositiopuolueen edustajat. Ensimmäisen käsittelyn pöytäkirja on pituudeltaan 79 sivua. Pöytäkirjaan on kirjattu kaikki puheenvuorot sekä välihuudahdukset. Yhteensä puheenvuoroja on 167, joista 101 on esitetty oppositiopuolueista ja 66 hallituspuolueista.

Perinteisesti diskurssianalyttisessä tutkimuksessa pyritään aineiston mahdollisimman tarkkaan litterointiin (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 161–162). Onkin huomioitava, että tässä tutkimuksessa aineistona toimiva pöytäkirja on jo valmiiksi tekstimuodossa, eikä se siten kuvaa puhetta niin tarkasti kuin diskurssianalyttiselle tutkimukselle on tyypillistä. Esimerkiksi taukojen pituudet tai puheen äänenpainot eivät ole tiedossa. Tekstin tarkkuus on kuitenkin tutkimukseni kannalta riittävä, sillä kiinnostukseni on merkityksissä ja niiden rakentumisessa eikä esimerkiksi vuorovaikutuksen dialogisuudessa, mikä saattaisi vaatia tarkempaa litterointia.

Luettuani aineiston kertaalleen lävitse ja rajattuani aineiston lähdin analysoimaan aineistoa ensimmäisen tutkimuskysymykseni näkökulmasta kielenkäytön tekstuaalisella tasolla. Kiinnitin huomiota sanaston käytössä havaittaviin yhdenmukaisuuksiin ja eroavaisuuksiin sekä aineistossa useasti ilmeneviin rakenteisiin ja sanamuotoihin. Sanaston arvioiminen sekä eroavaisuuksien ja yhtäläisyyksien etsiminen aineistosta on yleinen tapa aloittaa diskurssianalyttinen analyysi (Suoninen 2016, 232). Aineiston sisältöä voi esimerkiksi jaotella, tyypitellä, koodata, laskea tai vertailla muuhun aineistoon. Huomio on siinä, millaisia merkityksiä tutkimuksen kohteena oleva ilmiö saa. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 166–167.) Hiljalleen aineistoista alkoi hahmottua merkityksiä, jotka nimesin ja koodasin eri värein. Merkityssysteemit täsmentyivät ja muokkaantuivat lukiessani aineistoa eteenpäin. Toisen lukukerran jälkeen aineisto jakaantui 17 erilaiseen merkitysisältöön. Lähdin vertailemaan ja yhdistelemään merkityksiä kiinnittämällä huomiota siihen, millaisia subjektipositioita toimijat selonteoissa saavat ja millaisia kielellisiä keinoja puheessa käytetään.

Lopulta analysoinnin tuloksena aineistosta muotoutui kuusi lasten hoivaa ja kasvatusta kuvaava diskurssia. Liitteessä 1. esitän esimerkin tekstilainauksen sijoittumisesta investointidiskurssiin. Olen kursivoinut sanat ja kielelliset rakenteet, jotka ovat erityisen tyypillisiä investointidiskurssille. Kuviossa 1. tuon esille aineiston analyysin etenemisen alustavista merkityssysteemien osista lopullisiin diskursseihin. Kuvio tuo esiin, kuinka esimerkiksi familistinen diskurssi on muodostunut perheen ensisijaisuuden, kasvatusvastuun ja kotikasvatuksen alustavista merkityssysteemeistä. Olen ymmärtänyt niiden ilmentävän vanhempien ensisijaista kasvatusvastuuta painottavaa puhetapaa, jonka olen lopulta nimennyt familistiseksi diskurssiksi.

KUVIO 1. Analyysipolku

Diskurssien muotoutumisessa on eroavaisuuksia, sillä toiset diskurssit erottautuivat aineistosta nopeasti, kun taas toiset muokkaantuivat moneen kertaan aineistoa analysoidessa. Esimerkiksi familistinen diskurssi ja investointidiskurssi muotoutuivat omiksi merkityssysteemeiksi varsin varhain. Sen sijaan lapsen oikeuksien diskurssi sekä kuluttajakansalaisuuden diskurssi ovat esimerkkejä diskursseista, joiden paikantaminen vei enemmän aikaa. Kyseiset diskurssit olivat

aluksi samaa diskurssia, jonka nimesin liberaaliksi diskurssiksi. Kuitenkin analysoinnin edetessä yksilöllisten oikeuksien diskurssi ja kuluttajakansalaisuuden diskurssi erottuivat omiksi diskursseikseen, sille ne tuottivat toimijoille erilaisia subjektipositioita.

Analyysin alkuvaiheessa tarkastelin täysistuntopuhetta kokonaisuutena. Myöhemmin diskurssien selkiintyessä erittelin ja yhdistin selonteosta omiksi tiedostoikseen tekstiotteet, joissa tietty diskurssi esiintyi. Tämä auttoi syventämään analyysiä tulkitsevalle ja kriittiselle tasolle. Vaikka päivähoito-oikeuden rajaamista vastustavat ja puolustavat kansanedustajat käyttävät selonteissaan samoja diskursseja, panin merkille, että he tulevat puhellaan tuottaneeksi erilaista kuvaa yksilön ja yhteiskunnan. Analyysin syventämiseksi suuntasin huomion siihen, miten samoja diskursseja käytetään eri tavoin ja miten toimijoita asemoidaan erilailla päivähoito-oikeuden rajausta puolustettaessa ja vastustettaessa. Tässä vaiheessa analyysiä otin käyttöön diskurssien tilanteisuutta painottavan representaation käsitteen. Kiinnittämällä huomiota diskurssien tilanteisuuteen aineistosta muotoutui kaksi representaatiota, jotka rakentavat erilaista kuvaa yksilön ja yhteiskunnan suhteesta.

7 TUTKIMUSTULOKSET

7.1 Varhaiskasvatusta merkityksellistävät diskurssit

Subjektiiivisen päivähoito-oikeuden rajaamista käsittelevästä täysistuntopuheesta on tunnistettavissa kuusi diskurssia, jotka saavat puheessa hallitsevan aseman. Taulukkoon 1. on koottu diskurssien keskeiset piirteet ja lähtökohdat.

TAULUKKO 1. Diskurssien keskeiset piirteet ja lähtökohdat

	LAPSEN OIKEUKSIEN DISKURSSI	KULUTTAJAKANSALAISUUDEN DISKURSSI	SOSIAALISEN OIKEUDEN MUKAISUUDEN DISKURSSI	FAMISLIS-TINEN DISKURSSI	AMMATILISUUDEN DISKURSSI	INVESTOINTI DISKURSSI
LAHTOKOHDAT	lapsen oikeudellinen asema kansalaisena	valinnan vapaus ja palvelujen kuluttaminen	sosiaalisen oikeuden mukaisuus ja yhdenvertaisuus	perheiden kasvatusvastuu	instituti-onaalisen kasvatuksen vaikuttavuus	tulevaisuuden tuotot ja menot, sukupolvisuus
VARHAISKASVATUKSEN POSITIO	lapsen oikeuksien kohde	palvelu, tarpeesta riippuen joko kasvatusta tai hoivaa	korjaava, tasa-arvoistava ja tukea tarjoava	toissijainen kotikasvatukseen nähden	opetusta ja kasvatusta/ pedagogisuus	Investointi/ Menoerä
VANHEMPIEN POSITIO	lapsen oikeuksien kohde	aktiivisia kuluttajia, hoiva ratkaisujen tekijöitä	tukea tarvitsevat vanhemmat ja heikko perhe	lapsen ensisijaisia kasvattajia	-	-
LAPSEN POSITIO	Oikeuksia omaava kansalainen	Aikuisten hoiva- ratkaisujen kohde	Suojelua ja tukea tarvitseva lapsi, erityislapsi, heikko lapsi	Osa perhettä	Kasvatuk-sellisen toiminnan kohde	Tulevaisuuden aikuinen /taloudellinen menoerä ja resurssi
KIELIKUVAT JA KESKEINEN SANASTO	oikeus, riippumaton, lapsen oikeuksien murentuminen	valinnan- vapaus, valinta, hoitoratkaisu, kunnioittaa	ongelma, riskitekijä, oikeuden- mukaisuus, pirstaleisuus, korjaava	kasvatus- vastuu, vanhempien syli/turva ensisijaisuus	laatu, laadukkuus, ammatillaiset sivistys- palvelut, pedagogisuus	tuotto, kulu investointi, tulevaisuus, säästö

7.1.1 Lapsen oikeuksien diskurssi

Lapsen oikeuksien diskurssissa todellisuutta rakennetaan yksilöllisten oikeuksien näkökulmasta. Diskurssin keskiössä on aktiivinen lapsi, joka nähdään oikeuksia omaavana, demokraattisen valtion kansalaisena (Ks. myös Alanen 2009). Diskurssissa tukeudutaan kompetentin lapsen konstruktion, jolla lapsesta rakennetaan kuvaa yhteiskunnan täysvaltaisena jäsenenä, jonka toimijuus ei ole riippuvainen perheen tai vanhempien asemasta yhteiskunnassa (ks. esim. Kampmann 2004). Lapsen oikeudellinen asema tulee diskurssissa esille perusteltaessa lapsen oikeutta esimerkiksi *varhaiskasvatukseen, kokopäiväiseen hoitoon, omaan päiväkotiin, vertaissuhteisiin, perheeseen, syrjimättömyyteen ja hyvään vanhemmuuteen*.

Vaikka lapsesta rakennetaan diskurssissa kuvaa aktiivisena ja yksilöllisenä toimijana, lapsen subjektipositio ei ole yksiselitteinen. Lapsi on diskurssissa kansanedustajien päätösten ja toiminnan kohteena, sillä kansanedustajat määrittelevät puheessaan, mikä on lapsen etu ja oikeus.

Nyt tämä lapsen oikeus varhaiskasvatukseen on meillä täällä kysymyksessä, kun keskustellaan subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta. (sd.)

Lapsen oikeus on saada omien vanhempiensa aikaa ja kasvatusta, kun vanhemmat eivät ole työssä tai opiskelemassa. (kesk.)

Lapsen yksilölliset oikeudet määrittyvät kansanedustajien henkilökohtaisten näkökulmien ja puolueen tavoitteiden mukaan. Eri asemista esitetyt käsitykset lapsen edusta ja oikeudesta ovat usein ristiriidassa keskenään; päivähoito-oikeuden rajausta vastustavat puhuvat lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen, kun taas rajausta kannattavat painottavat lapsen varhaiskasvatusoikeuden lisäksi lapsen oikeutta perheeseen ja vanhempiin.

Lapsen oikeuksien diskurssissa argumentoidaan yhteisesti jaetulla näkemyksellä lapsen oikeudellisesta asemasta. Puheessa tuodaan esille esimerkiksi OECD:n maaraportit, joissa Suomea kehoitetaan lisäämään varhaiskasvatuspalveluiden kattavuutta, jotta lapselle voidaan taata oikeus varhaiskasvatukseen. Keskeisessä asemassa diskurssissa on myös YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus, josta haetaan tukea niin subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamista puolustaviin kuin sitä vastustaviinkin argumentteihin.

Täytyy muistaa, kun täällä on siteerattu YK:n lapsen oikeuksien sopimustakin, että tämän sopimuksen mukaan lapsilla on ensisijainen oikeus kuitenkin vanhempiinsa ja heidän tarjoamaansa huolenpitoon ja hoivaan - -. (kesk.)

- - varhaiskasvatus nähdään nimenomaan lapsen oikeutena. Tätä perustelua tukee myös YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus, jossa todetaan, että lapsella on oikeus

syrjimättömyyteen ilman minkäänlaista lapsen, hänen vanhempansa tai muun laillisen huoltajan ominaisuuteen tai muuhun seikkaan perustuvaa erottelua. (sd.)

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen vahva asema diskurssissa on ymmärrettävä, sillä sopimuksella on nähty olevan keskeinen vaikutus siihen, että lapsen asema oikeuksia omaavana kansalaisena on noussut julkisen puheen keskiöön viimeisten parin vuosikymmenen aikana (ks. esim. Kampmann 2004, 127–128; Kjørholt & Lidén 2004, 63–64).

Vaikka lapsen oikeuksien diskurssi on täysistuntokeskustelussa hallitseva merkityksellistämisen tapa, diskurssi kyseenalaistetaan muutamissa puheenvuoroissa.

Mutta kun täällä joka käännteessä korostetaan, että tämä on lapsen oikeus, niin minua vähän häiritsee tällainen ilmaisu myös perustuslakivaliokunnan lausunnossa, koska ettehan te mitään Stasia ole lähettämässä sinne kotiin, missä vanhemmat haluavat itse hoitaa lapsensa. (Välihuutoja) Siinä mielessä se ei ole lapsen oikeus; se on näiden perheiden oikeus. (kok.)

Tämä lapsen oikeuksien diskurssia kohtaan nouseva vastadiskurssi, jossa kyseenalaistetaan päivähoito-oikeuden olevan lapsen oikeus, jää kuitenkin täysistuntopuheessa marginaaliin. Selonteoissa ei juurikaan puhuta vanhempien oikeudesta päivähoitoon, vaikka perhe ja vanhemmat nähdään toimijoina esimerkiksi kuluttajakansalaisuuden diskurssissa.

Lapsen yksilöllisyyttä ja kompetenssia korostava puhetapa on noussut esille myös muissa tutkimuksissa (ks. esim. Kampmann 2004; Brembeck ym. 2004). Brembeckin ym. (2004, 7) mukaan pohjoismaista lapsuutta käsittelevälle keskustelulle on tyypillistä lasten näkeminen pätevinä ja tasavertaisina toimijoina perheen ja institutionaalisen kasvatuksen kentillä. Kompetentista lapsikäsitteessä onkin tullut olennainen osa nykypäivän lapsikeskustelua. Myös Onnismaan, Paanasen ja Lipposen (2014, 15) tutkimuksessa on tullut esille varhaiskasvatuksen merkityksellistäminen yksilöllisten oikeuksien näkökulmasta, jossa keskiössä on erityisesti lapsi. Heidän mukaan yksilön oikeuksiin vetoaminen on suhteellisen tuore ilmiö, joka voidaan yhdistää liberaliiniin, yksilön oikeuksia ja valinnanvapautta koskevaan retoriikkaan.

7.1.2 Kuluttajakansalaisuuden diskurssi

Kuluttajakansalaisuuden diskurssissa keskeistä on valinnanvapaus, hyvinvointi sekä kuluttajuus. Puhutaan *hoitoratkaisuista, hyvinvoinnista, tarpeista ja vapaudesta valita*. Pääasiallisina toimijoina diskurssissa ovat vanhemmat, jotka nähdään varhaiskasvatuspalveluiden kuluttajina ja käyttäjinä. Varhaiskasvatusinstituutioiden tehtäväksi rakentuu diskurssissa perheiden hyvinvoinnin ylläpitäminen mahdollistamalla vanhemmille esimerkiksi perhe- ja työelämän yhdistämisen tai

opiskelun. Myös Autton (2012) 2000-luvun alun varhaiskasvatuspolitiikkaa tarkastelevassa tutkimuksessa on tullut esille kuluttajakansalaisuuden diskurssi, joka määrittelee yksilöiden toimijuutta erityisesti valinnanvapauden näkökulmasta.

Valinnanvapaus nähdään kuluttajakansalaisuuden diskurssissa länsimaisen yhteiskunnan peruspilarina ja kansalaisten tärkeänä oikeutena. Valinnanvapauden tärkeyttä ei perustella tieteellisellä tiedolla tai asiantuntijoiden näkemyksillä, vaan valinnanvapauden kyseenalaistamattomuus perustuu ensisijaisesti siihen, että se nähdään nyky-yhteiskunnan yhteisesti jaettuna hyveenä. Myös hyvinvointi on keskeisessä osassa kuluttajakansalaisuuden diskurssissa, sillä vanhempien valinnanvapauden katsotaan mahdollistavan perheiden hyvinvoinnin.

Sehän on nimenomaan ollut perheillä se ongelma, että tällä hetkellä ei ole käytännössä sitä todellista valinnanvapautta sen suhteen, pystyvätkö he täysillä hoitamaan sitä lasta kotona, tai sitten he eivät nimenomaan ole saaneet niihin perheitten ongelmatilanteisiin sitä apua. (kesk.)

Kuluttajakansalaisuuden diskurssissa ja aiemmin esitellyssä lapsen oikeuksien diskurssissa on paljon yhteistä, sillä ne molemmat perustavat näkemykselle yksilöistä oikeuksia omaavina kansalaisina ja aktiivisina toimijoina. Erona on kuitenkin se, että kuluttajakansalaisuuden diskurssissa lapsesta ei juurikaan puhuta, vaan diskurssin huomionkohteena ovat perhe ja vanhemmat. Perhe ja vanhemmat nähdään kuluttajakansalaisuuden diskurssissa aktiivisina kansalaisina, joiden toiminnassa keskeistä on ennen kaikkea valinnanvapaus.

- - katsomme, että perheillä pitää olla itsellään oikeus valita se hoidon tarve nimenomaan sen oman perheen ja oman elämäntilanteen mukaan. (sd.)

Siinä (varhaiskasvatusjärjestelmässä) huomioidaan sitä, että perheet itse parhaiten osaavat arvioida, mikä on omalle lapselle paras tapa hoitaa ja järjestää kasvatusta ja hoitoa. (vas.)

Kuluttajakansalaisuuden diskurssi tuottaa kuvaa kompetentista perheestä, joka on aktiivinen ja kykenevä toimimaan varhaiskasvatusmarkkinoilla (ks. myös. Onnismaa 2010, 65–67). Perheen tilannetta ei nähdä staattisena vaan eri elämäntilanteiden mukaan muuttuvana. Diskurssin näkemys perheestä yhtenee postmodernin perhekäsityksen kanssa, jonka mukaan perhettä ei ole mahdollista kuvata tietynlaisten ennalta määriteltyjen reunaehtojen mukaan, vaan perheen tilanne muuttuu ajasta ja paikasta riippuen (ks. Shorter 1977, 270). Lapsi asemoituu kuluttajakansalaisuuden diskurssissa objektiksi, vanhempien hoitoratkaisujen kohteeksi. Lapsesta ei juurikaan puhuta, eikä lapsen asemaa määritellä, vaan lasta ja lapsuutta lähestytään osana perhettä. Lapsen asema ja sijoit-

tuminen joko kotiin tai kasvatusinstituutioihin on riippuvainen vanhempien päätöksistä. Vanhemmilla oletetaan olevan tieto siitä, mikä on lapsen kannalta paras hoitoratkaisu.

Institutionaalinen varhaiskasvatus kuvataan kuluttajakansalaisuuden diskurssissa palveluksi, jonka tulee vastata perheiden erilaisiin tarpeisiin ja toiveisiin. Julkisen vallan tehtävä on tarjota tarpeeksi vaihtoehtoja, joista perheet voivat valita heitä parhaiten tyydyttävän palvelun. Päiväkotien tarjoama varhaiskasvatus asemoituu kuluttajakansalaisuuden diskurssissa osaksi perhettä ja lasta koskevaa palvelujärjestelmää, jonka piirissä vanhemmat voivat tehdä hoitoratkaisuja ja valintoja. Varhaiskasvatuksen ja päivähoidon rinnalla diskurssissa puhutaan esimerkiksi *perhetyöstä, kerhoista ja avoimista varhaiskasvatuspalveluista*.

Kuluttajakansalaisuuden diskurssi tulee esille myös keskusteltaessa kuntien toimijuudesta. Kunnat asemoidaan erityisesti hallituspuolueiden puheessa toimijoiksi, joilla tulee olla mahdollisuus valita. Päivähoito-oikeuden rajaamisen nähdään kunnioittavan kuntien itsehallintoa ja parantavan kuntien mahdollisuuksia kehittää palveluita haluamaansa suuntaan, sillä lakimuutoksen jälkeen kunnilla on mahdollisuus päättää, rajaavatko he subjektiivista päivähoito-oikeutta vai eivät.

Markkinaorientoituneen puhettavan ja uusliberalistisen käänteen on nähty nostavan valinnanvapauden ja kansalaisten roolin kuluttajana puheen keskiöön (ks. Autto 2012, 128; Clarke 2004). Autton (2012, 18, 112, 208) mukaan institutionaalista varhaiskasvatusta koskevissa lehtikirjoituksissa vanhempien valinnanvapaus on korostunut 1990-luvulta lähtien. Kuluttajakansalaisuuden diskurssissa perheen asema rakentuu markkinoiden maailman arvojen mukaan, eikä perheelle osoiteta perheen sisäisiin suhteisiin perustavia velvollisuuksia tai vastuita. Puhettavan yleistymiseen on vaikuttanut asiantuntijakriisi, jonka mukaan oletetaan, että perheellä on paras tietämys siitä, millaisia palvelujen perhe tarvitsee ja haluaa.

7.1.3 Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden diskurssi

Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden diskurssissa keskeistä on erilaisista olosuhteista johtuvien erojen tasoittaminen sekä kaikille yhtäläisten mahdollisuuksien turvaaminen. Diskurssin lähtökohtana ovat kaikkia koskevat, yhdenvertaiset palvelut sekä sosiaalinen oikeudenmukaisuus. Puhutaan esimerkiksi *eriarvoisuudesta, tasa-arvosta ja yhdenmukaisuudesta*. Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden diskurssi muodostuu täysistuntopuheessa lapsen oikeuksien ja kuluttajakansalaisuuden diskurssin vastakohdaksi siinä mielessä, että diskurssissa lapsi ja vanhemmat asemoituvat heikoiksi ja tukea tarvitseviksi. Puhutaan *työttömistä vanhemmista, heikompiosaisista perheistä* sekä perheistä, joissa on esimerkiksi *synnytyksen jälkeistä masennusta, sairautta ja alkoholiongelmia*. Myös maahanmuuttajaperheet asemoituvat heikoiksi, sillä he eivät kykene tar-

joamaan lapsilleen tarvittavia kielellisiä resursseja. Lapsesta puhuttaessa viitataan erilaisiin kehityksellisiin ongelmiin, kuten *aistiyliherkkyyteen*.

Tasa-arvo muodostuu sosiaalisen oikeudenmukaisuuden diskurssissa varhaiskasvatuspalvelujen lähtökohdaksi. Diskurssissa institutionaalista varhaiskasvatusta lähestytään kahdesta näkökulmasta. Toisaalta keskustellaan kaikkia lapsia yhdenvertaisesti koskevista palveluista.

Tämä laki kyllä loukkaa lasten yhdenvertaisia oikeuksia varhaiskasvatukseen, sillä jatkossa eri kunnissa lapsilla on erilainen mahdollisuus saada varhaiskasvatusta. (sd.)

Toisaalta puheessa korostuu näkemys suhteellisesta tasa-arvosta; keskiössä ovat heikoimmassa asemassa olevat lapset ja perheet.

Subjekttiivinen päivähoito-oikeus on ollut tärkeä erityisesti heikompiosaisille perheille, sillä se on tasannut koulutukseen ja tulotasoon liittyvää yhteiskunnallista epätasa-arvoisuutta ja ennaltaehkäissyt olemassa olevien ongelmien syvenemistä. (sd.)

Vaikka diskurssissa argumentoidaan yhdenvertaisuudella ja varhaiskasvatuspalvelujen universaaliudella, diskurssin päähuomio on erityisryhmissä sekä lapsissa ja perheissä, jotka tarvitsevat tukea eniten. Myös Onnismaan ym. (2014, 16) tutkimus osoittaa, että institutionaalista varhaiskasvatusta koskevan puheen painopiste on muuttumassa siihen suuntaan, että palveluita kohdistetaan ensisijaisesti erityisryhmille.

Institutionaalinen varhaiskasvatus ymmärretään diskurssissa korjaavana ja tukea tarjoavana palveluna, joka ehkäisee perheiden välistä eriarvoisuutta, suojaa lasta riskitekijöiltä ja korjaa lapsen kehityksellisiä ongelmia. Institutionaalinen varhaiskasvatus nähdään tärkeänä osana nyky-yhteiskuntaa, jota kuvataan epävarmaksi ja raa'aksi paikaksi perheille. Diskurssissa tuodaan esille esimerkiksi *työelämän pirstaleisuus* ja *alueellinen eriarvoisuus*.

Vastuu lapsista on tietenkin aina huoltajilla, mutta tämän hokeminen ei auta epätäydellisessä elämässä, jossa nykylapsilla on hyvin paljon riskitekijöitä hataraan perherakenteeseen, päihteisiin, työttömyyteen ja rahapulaan liittyvien ongelmien takia. (sd.)

Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden diskurssin tulkinta institutionaalisesta varhaiskasvatuksesta korjaavana ja tukea tarjoavana palveluna on samansuuntainen esimerkiksi Dahlbergin ym. (2007) esille tuoman näkemyksen kanssa siitä, että varhaiskasvatusinstituutioita on perinteisesti lähestytty ennaltaehkäisyn näkökulmasta. Lisäksi diskurssi heijastaa Suomessa perinteisesti vallalla ollutta

ajattelutapaa, jossa on painottunut varhaiskasvatusinstituutioiden sosiaalihuollollinen tehtävä (Hujala ym. 2007, 12).

Toisin kuin muissa diskursseissa, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden diskurssissa puhutaan myös äidin asemasta ja sukupuolten välisestä tasa-arvosta. Äidit asemoituvat diskurssissa ensisijaisiksi kasvattajaksi, joiden hyvinvoinnin varaan koko muun perheen hyvinvointi perustuu. Äidin aseman merkityksellisyys tulee esille siinä, ettei diskurssissa puhuta esimerkiksi isien asemasta tai isien hyvinvoinnin vaikutuksesta perheen hyvinvointiin.

Äitiyslomalla ja hoitovapaalla olevien kohdalla syynä voi olla äidin uupumus - - (vihr.)

Ja tämä johtaa siihen, että tämän lain muutos kohdistuu nimenomaan sellaisiin perheisiin - - joissa vauva valvottaa yöt ja päivisin äiti haluaisi nukkua. (vas.)

Äidin jaksamisen lisäksi diskurssissa huolta herättää äidin asema työmarkkinoilla. Puhutaan esimerkiksi äitien *työllistymismahdollisuuksista*. Erityisesti päivähoito-oikeuden rajaamista vastustavien puheessa päivähoito-oikeuden rajaamisen pelätään heikentävän äitien työmarkkina-asemaa ja sukupuolten välistä tasa-arvoa.

Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden diskurssissa argumentteja perustellaan pääasiassa yhteisesti jaetulla arvomaailmalla. Tasa-arvosta ja sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta rakentuu diskurssissa arvopohja, jota pidetään länsimaisen oikeusvaltion perustana. Argumentteja perusteltaessa nostetaan esiin myös asiantuntijat, jotka puhuvat heikompiosaisimpiin perheisiin ja lapsiin kohdistuvan varhaiskasvatuksen puolesta.

Perheen kokema vanhemmuuden tuki on asiantuntijoiden mukaan tärkein suojatekijä lasten kaltoinkohtelua vastaan. (sd.)

Tämä johtaa, niin kuin tässä aikaisemmissa puheenvuoroissa kuultiin, asiantuntijoiden mukaan siihen, että monet niistä lapsista, jotka ehkä kaikkein eniten tarvitsisivat varhaiskasvatusta, täysipäiväistä varhaiskasvatusta, saattavat jäädä sen ulkopuolelle. (vas.)

7.1.4 Familistinen diskurssi

Familistisessä diskurssissa on keskeistä näkemys kodista lapsen ensisijaisena ja pääasiallisena hoivapaikkana sekä vanhemmista lapsen ensisijaisina kasvattajina. Diskurssi on nimetty familistisen ideologian mukaan (ks. esim. Jallinoja 2006). Familistisessä diskurssissa keskiössä ovat perheen sisäiset henkilösuhteet, jotka takaavat lapsen tasapainoisen kasvun ja kehityksen. Institutio-

naalisen varhaiskasvatusta ei pidetä välttämättömänä lapselle, vaan lapsen tarpeiden nähdään täyttyvän kotihoidossa.

Mutta jos sitten ajatellaan näitä pieniä lapsia, vuoden ja kahden ikäisiä, niin ei-hän heillä itsessään ole tarvetta varhaiskasvatukseen tai joihinkin sivistys-palveluihin; he tarvitsevat hoivaa, ja ennen muuta he tarvitsevat äidin ja isän syliä ja hoivaa - -. (kd.)

Institutionaalinen varhaiskasvatus rakentuu diskurssissa laadullisesti erilaiseksi ja toissijaiseksi suhteessa vanhempien antamaan hoivaan ja kasvatukseen; institutionaalinen varhaiskasvatus ei pysty tarjoamaan samanlaista turvaa ja suhdetta, jonka lapsen ja vanhemman välinen suhde tarjoaa lapselle. Familistinen diskurssi yhtenee Anttosen (2003, 165) esille tuoman psykososiaalisen diskurssin kanssa, jossa painottuu vanhemman ja lapsen välisen suhteen ensisijaisuus ja tärkeys.

Vanhemmat asemoituvat familistisessä diskurssissa ensisijaisiksi kasvattajiksi, jotka kantavat vastuun lapsen hoidosta. Vanhempien kasvatustyötä kuvaillaan diskurssissa *arvokkaaksi ja ensisijaiseksi*. Heitä pidetään *lastensa parhaimpina kasvattajina*. Julkisen vallan tehtäväksi muodostuu diskurssissa vanhempien kasvatustuon tukeminen ja varhaiskasvatuspaikan tarjoaminen lapsille tarvittaessa. Institutionaalinen kasvatus näyttäytyy diskurssissa hoivana ja perheiden kasvatusta täydentävänä palveluna, johon vanhemmat voivat turvautua, jos heillä ei ole mahdollisuutta hoitaa lapsia kotona, tai jos he tarvitsevat tukea kasvatuksessa.

Mielestäni tällä lakiesityksellä sen tietyistä haasteista — kun kyseessä on säästö-laki — huolimatta annetaan aivan oikea viesti siitä, että se ykköskasvatustuon on aina ensi sijassa lapsen vanhemmilla tai vanhemmalla, mutta julkisen järjes-telmän kautta voidaan antaa sitä tarvittavaa tukea yhä edelleen nytten tämän laki-esityksen toteutumisenkin jälkeen. (kesk.)

Familistista diskurssia edustavissa puheenvuoroissa painotetaan julkisen vallan roolia. Julkisen vallan tulee ohjata toimintaa siihen suuntaan, että vanhemmat ymmärtävät vastuunsa ensisijaisena kasvattajina. Julkisen vallan tulisi myös helpottaa vanhempien mahdollisuuksia hoitaa lasta kotona.

Familistisessä diskurssissa argumentoidaan pääasiassa diskurssin käyttäjien omalla koke-muksella. Kansanedustajat asemoivat itsensä isiksi, äideiksi tai institutionaalisen varhais-kasvatuksen piirissä työuraa tehneiksi, joilla on omakohtaista kokemusta institutionaalisesta kasva-tuksesta ja lasten hoidosta. Diskurssissa kyseenalaistetaan asiantuntijatieto ja painotetaan vanhem-pien kokemusta.

Ainakin itse myös entisenä opettajana muistan ne hetket, kuinka lapset odottivat yhteisiä lomia, sitä, että he pääsivät päiväkodista pois, pääsivät olemaan oman isän tai äidin kanssa lomalla. (kok.)

Minä olen ollut monta vuotta töissä siellä. Ja kuinka moni teistä on kysynyt niiltä lapsilta, haluatteko te olla pitkää päivää päiväkodissa vai haluatteko olla kotona? Minun poikani ei halunnut (Puhemies koputtaa) esimerkiksi iltapäivähoitoon. Hän halusi olla kotona, koska se oli mahdollista. (Puhemies koputtaa) Yhteiskunnan pitää tukea tätä kotihoitoa myös. (kesk.)

Familistisessa diskurssissa keskustelu päivähoito-oikeuden rajoittamista tiivistyi usein keskusteluksi institutionaalisen varhaiskasvatuksen ja kotihoidon paremmuudesta. Päivähoito-oikeuden rajaamista ajavat oikeistopuolueet asemoituvat kotihoidon kannattajaksi, kun taas päivähoito-oikeuden rajaamista vastustavat puolueet puhuvat institutionaalisen kasvatuksen puolesta. (ks. myös Autto 2012.)

7.1.5 Ammatillisuuden diskurssi

Ammatillisuuden diskurssissa painotetaan institutionaalisen varhaiskasvatuksen merkitystä lapselle. Puhutaan esimerkiksi *laadukkaasta, korkeatasoisesta ja huippuluokkaisesta* varhaiskasvatuksesta, joka tukee *lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja tarjoaa lapselle sosiaalisia suhteita*. Institutionaalisesta varhaiskasvatuksesta rakentuu diskurssissa kuva kasvatus- ja hoivatoimintana, joka eroaa laadullisesti perheiden antamasta hoivasta ja kasvatusta, sillä se nähdään ensisijaisesti pedagogisena ja opetuksellisena toimintana. Ammatillisuuden diskurssi muodostuu täysistuntopuheessa familistisen diskurssin vastadiskurssiksi siinä mielessä, että ammatillisuuden diskurssissa puheen keskiössä on kotikasvatuksen sijaan ammattilaisten antama kasvatus. Tosin diskursseja käytetään myös jonkin verran rinnakkain, joka tuo esille diskurssien vaikeasti kyseenalaistettavat asemat. Kansanedustajat saattavat saman puheenvuoron aikana puhua niin institutionaalisen varhaiskasvatuksen tärkeydestä ja laadukkuudesta kuin kotikasvatuksen ensisijaisuudesta-kin.

Ammatillisuuden diskurssissa keskeistä on laatupuhe. Kansanedustajat, puoluetusta riippumatta, jakavat näkemyksen varhaiskasvatuksen laadukkuudesta. Myös selonteissa, joissa argumentoidaan päivähoito-oikeuden rajaamisen puolesta, tuodaan esille institutionaalisen kasvatuksen tärkeys ja laadukkuus.

Suomalainen päivähoito, varhaiskasvatus ansaitsee monessa mielessä kiitosta. Meillä on aivan huippuluokkaa oleva varhaiskasvatus - -. (kok.)

Tämä ei tarkoita sitä, ettemmekö me tarvitse laadukasta varhaiskasvatusta. Sen pitää olla ja se on meidän yhteiskunnan hyvinvointijärjestelmän hyvin tärkeä osa. (kesk.)

Institutionaalisen varhaiskasvatuksen laadukkuus rakentuu puheessa jaetuksi tosiasiaksi. Konsensusta luodaan käyttämällä esimerkiksi me-pronominia sekä vetoamalla suomalaisuuteen. Suomalaisen varhaiskasvatuksen laadukkuutta ei kyseenalaisteta, vaan puheessa rakentuu kuva varhaiskasvatusinstituutioista, jotka tarjoavat ainoastaan korkealaatuista ja lapsen positiivisesti vaikuttavaa varhaiskasvatusta.

Institutionaalinen varhaiskasvatusta asemoidaan diskurssissa osaksi koulutusjärjestelmää ja sen jatkumoa. Varhaiskasvatusta lähestytään elinikäisen oppimisen näkökulmasta, mikä tulee esille puheena varhaiskasvatuksesta osana suomalaista koulutusjärjestelmää sekä oppimisen alkupolkua. Karilan (2012) mukaan elinikäistä oppimista korostava näkökulma on vienyt tilaa varhaiskasvatuksen työelämäpainotteisuudelta. Lasten oppiminen ja kompetenssi ovat saaneet osakseen kasvavaa huomiota, mikä on vaikuttanut osaltaan siihen, että varhaiskasvatusinstituutiot on alettu nähdä olennaisena osana elinikäistä oppimista (Karila 2012, 588). Ammatillisuuden diskurssissa lapsi on keskiössä, mutta objektina, johon laadukas varhaiskasvatus kohdistuu. Aktiivisina toimijoina ammatillisuuden diskurssissa ovat päiväkodin työntekijät, jotka kuvataan *ammattitaitoisina varhaiskasvatuksen ammattilaisina*, jotka tekevät *arvokasta ja tavoitteellista* työtä päiväkodeissa.

Asiantuntijuus on keskeisessä osassa ammatillisuuden diskurssia. Diskurssia edustavissa selonteoissa viitataan tutkimuksiin, joissa on todettu institutionaalisen varhaiskasvatuksen vaikuttavuus. Usein viittaukset tutkimuksiin jäävät kuitenkin melko yleiselle tasolle, sillä niiden kohdalla ei tuoda esille tarkempia tietoja tutkimuksista.

Varhaislapsuuden merkitys sosiaalisen osaamisen kehittymisessä ja pedagogisissa taidoissa on kaikkien tutkimusten mukaan merkittävä. Itse asiassa asiantuntijakuulemisessa nousi esille myös se, että nyky-yhteiskunnassa sosiaalisten taitojen merkitys on kasvanut merkittävästi, ja juuri siihen päiväkoti- ja ryhmätyöskentelytoisten lasten kanssa valmentaa näitä lapsia. (sd.)

Kaikki tutkimukset kuitenkin osoittavat sen, miten tärkeää varhaiskasvatus on lapsille. Valiokunnassa kuulumme muun muassa lausunnon Ruotsista, joka nyt ei ole hirveän hyvin näissä Pisa-tutkimuksissa menestynyt, että sieltä on löydetty selkeä tutkimustulos siitä, että ne lapset, jotka ovat osallistuneet varhaiskasvatukseen, ovat menestyneet myöskin Ruotsissa Pisa-tutkimuksissa selvästi paremmin. (sd.)

Asiantuntijatiedon lisäksi selonteoissa nojaututaan diskurssien käyttäjien omiin kokemuksiin institutionaalisen varhaiskasvatuksen tärkeydestä. Kansanedustajat tuovat esille omien lapsiensa ja lapsenlapsiensa kokemuksia päiväkodista ja siitä, mitä he ovat siellä oppineet.

Institutionaalisen varhaiskasvatuksen pedagogisuutta ja kasvatuksellisuutta korostavan puheen on nähty korostuvan viime vuosina varhaiskasvatuspuheessa (ks. esim. Onnismaa & Kalliala 2010). Myös Moss (2006) on tuonut esille institutionaalista varhaiskasvatusta määrittelevän puhetavan, jossa institutionaalinen varhaiskasvatus ymmärretään ensisijaisesti kasvatuksellisena toimintana. Hänen mukaansa puhetapa edustaa pedagogista diskurssia, joka on korvannut pitkään vallalla olleen lasten hoivan tarvetta painottavan diskurssin.

7.1.6 Investointidiskurssi

Investointidiskurssissa todellisuutta merkityksellistetään taloudellisen tuottavuuden näkökulmasta. Yhteiskunnan on kasvatettava ja ylläpidettävä omaa pääomaansa, joka onnistuu lapsiin ja lapsuuteen panostamalla ja investoimalla. Fokus on yhteiskunnallisessa vaikuttavuudessa eli siinä, kuinka paljon yhteiskunta hyötyy lapsuuteen investoimisesta. Huomio investointidiskurssissa kohdistetaan sukupolvien välisiin suhteeseen sekä yhteiskunnan voimavarojen strategiseen kohdentamiseen; päättäjien tulisi kohdistaa voimavaroja siten, että seuraavien sukupolvien on hyvä elää tulevaisuuden yhteiskunnassa.

Palveluihin ja varhaisiin tukitoimiin käytetty raha on kannattava investointi. 1990-luvun laman vuosina lasten peruspalveluista leikanneet joutuivat maksamaan moninkertaisesti rahaa lasten ja nuorten psykiatriisiin palveluihin. (vihr.)

Hallituspuolueet hakevat säästöjä, jotka tulevat tulevaisuudessa todella kalliiksi niin yksittäiselle lapselle kuin myös koko yhteiskunnalle. (sd.)

Investointeja painottava puhetapa on tullut esille myös muissa tutkimuksissa (ks. Karila 2012; Strandell 2012; Lister 2006). Strandellin (2012, 238) mukaan viimeisten vuosikymmenten aikana investointeja, pääomaa ja tuottavuutta koskeva kieli on tullut merkittäväksi osaksi lasten hoitoa ja kasvatusta käsittelevää poliittista puhetta. Keskeistä on ollut kasvava kiinnostus lapsuudesta osana yhteiskunnan taloudellista ja sosiaalista menestystä.

Investointidiskurssissa keskiössä ovat lapsi ja institutionaalinen varhaiskasvatus, joiden arvo määrittyy suhteessa siihen, mitä ne tuottavat tulevaisuudessa yhteiskunnalle. Julkinen valta ja päättäjät asemoituvat diskurssissa aktiivisiksi toimijoiksi, kun taas lapsi ja perhe nähdään objekteina, joihin päättäjien toimet kohdistuvat. Lapsesta rakentuu diskurssissa kuva tulevaisuuden aikuisena ja kansalaisena. Hänestä puhutaan niin tulevaisuuden menoeränä kuin resurssinakin riippuen diskurssin käyttäjän näkökulmasta. Lapsuuden itseisarvoa ei tunnusteta, vaan lapsuus määrittyy suhteessa tulevaisuuteen (ks. myös Lister 2006). Lapsi asemoituu diskurssissa yhteiskunnan lapseksi, jonka vaikutuksesta vastuu lapsen kasvatuksessa ja hyvinvoinnista siirtyy perheiltä yhteiskunnalle.

Talouden ja markkinoiden kieli on vahvasti läsnä investointidiskurssissa. Puhutaan esimerkiksi *tulevaisuudeninvestoinneista, kulueristä, kannattavuudesta, kustannuksista ja säästöistä*. Diskurssissa nojaututaan sekä numeeriseen että sanalliseen määrällistämiseen (ks. Juhila 2016). Seuraavat lainaukset ovat esimerkkejä numeerisesti määrällistämisestä, jossa puheen vastaanottaja pyritään vakuuttamaan numerotiedolla:

Nimittäin tämä johtaa nyt siihen ongelmaan, että 30 miljoonan kustannukset ovat edessä, ja tätä hintalappua me voimme täällä vain arvioida –. (sd.)

Tosiaan, jos katsottaisiin taloudellisia vaikutuksia, niin silloin todettaisiin, että 1 euron panostus varhaiskasvatukseen tuottaa 7 euroa takaisin. (vihr.)

Sanallinen määrällistäminen tulee sen sijaan diskurssissa esille käytettäessä erilaisia laatua kuvaavia sanoja, kuten *vähemmän, enemmän ja ylivertainen*. Jälkimmäinen tekstiote, jossa puhutaan institutionaalisen varhaiskasvatuksen seitsenkertaisista tuotoista, tulee esille useiden kansanedustajien puheenvuoroissa. Argumentti alkaa näyttäytymään täysistuntopuheessa jaettuna tosiasiaksi, vaikka puheesta ei käy ilmi, millaiselle tiedolle tai tutkimukselle näkemys perustuu.

7.2 Yksilön ja yhteiskunnan suhteen representaatiot

Täysistuntopuheessa yksilön ja yhteiskunnan suhde representoituu erilaiseksi riippuen siitä, kannattavatko vai vastustavatko kansanedustajat päivähoito-oikeuden rajaamista. Kutsun representaatiota niiden sisältämien lähtökohtaisten periaatteiden mukaisesti universaalien oikeuksien representaatioksi ja liberaalien palvelujen representaatioksi. Universaalien oikeuksien representaatio nojautuu universalistiselle ajatukselle yksilöiden välisestä yhdenvertaisuudesta sekä kaikkien kansalaisten kesken tasa-arvoisesti jaetuista julkisen palvelun resursseista, kun taas liberaalien palvelujen representaatiossa rakennetaan kuvaa tarveharkintaisten palvelujen kentästä sekä yksilöllisiä oikeuksia ja tarpeita omaavista kansalaisista, jotka ovat vastuussa omasta hyvinvoinnistaan. Hallituspuolueiden eli kokoomuksen, keskustan ja perussuomalaisten sekä oppositiopuolueista kristillisdemokraattien päivähoito-oikeuden rajaamista kannattavan puheen voidaan nähdä edustavan liberaalien palvelujen representaatioita. Sen sijaan muiden oppositiopuolueiden eli sosialidemokraattien, vihreiden, vasemmistoliiton ja ruotsalaisen kansanpuolueen päivähoito-oikeuden rajaamista vastustava puhe ilmentää universaalien oikeuksien representaatiota.

Edellä esiteltyt diskurssit tulevat representaatioissa esille eri tavoin, ja niiden erilaisilla käytösyhteyksillä tullaan oikeutetuksi erilaisia päämääriä. Liberaalien palveluiden representaatiossa painottuu familistinen diskurssi. Kasvatusvastuun nähdään siirtyneen vanhemmilta valtiolle, mitä

pidetään epäsuotavana ja haitallisena. Sen sijaan universaalien oikeuksien representaatioissa nojautaan erityisesti sosiaalisen oikeudenmukaisuuden diskurssiin. Puheen keskiössä ovat kaikkia lapsia koskettavat yhdenmukaiset palvelut sekä valtion vahva rooli palvelujen järjestäjänä. Muiden diskurssien kohdalla samanlaisia painotuseroja ei löydy, vaikka diskurssit ilmenevät representaatioissa eri tavoin ja ne ovat oikeuttamassa erilaisia päämääriä. Taulukossa 2. esitän representaatioiden keskeiset lähtökohdat sekä lapsen, perheen ja yhteiskunnan asemoitumisen representaatioissa.

TAULUKKO 2. Representaatioiden keskeiset lähtökohdat

	SOSIAALISEN OIKEUKSIEN REPRESENTAATIO	LIBERAALIEN PALVELUJEN REPRESENTAATIO
LÄHTOKOHTA	Yksilöiden välinen yhdenvertaisuus sekä universaalit palvelut	Yksilöllisiä tarpeita ja oikeuksia omaavat yksilöt, joilla on vastuu hyvinvoinnistaan
AJANKUVA	Eriarvoistumisen kasvu, julkisen vallan tulee pitää huolta perheistä	Riittämättömät varat ylläpitää palveluita, perheiden tulee ottaa vastuu hyvinvoinnista
KESKEINEN DISKURSSI	Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden diskurssi	Familistinen diskurssi
LAPSI REPRESENTAATIOISSA	Yhteiskunnan lapsi	Perheen lapsi
PERHE REPRESENTAATIOSSA	Heikko ja tukea tarvitseva perhe, joka osaa tehdä parhaiten lasta koskevat hoivaratkaisut	Kykenevä ja kompetentti perhe, jonka tulee ottaa hoivavastuu. Tilivelvollinen julkiselle vallalle
JULKINEN VALTA REPRESENTAATIOISSA	Mahdollistaja ja tasa-arvoistaja. Julkisen vallan tulee ottaa vastuu universaalien palvelujen järjestämisestä	Palvelutarpeen säätelijä. Julkisen vallan tulee taata palvelut niitä tarvitseville
INSTITUTIONAALINEN VARHAISKASVATUS REPRESENTAATIOSSA	Hoivan ja kasvatuksen yhteenliittymä	Hoiva ja kasvatusta voidaan erottaa toisistaan

Sen lisäksi että representaatiot eroavat sen suhteen, miten diskurssit niissä esiintyvät, representaatioiden välillä on eroavaisuuksia sen suhteen, millaisena nykyisyys ymmärretään ja millai-

seen aikakontekstiin päivähoito-oikeuden rajaaminen liitetään. Liberaalien palvelujen representaatioissa päivähoito-oikeuden rajaaminen nähdään tarpeellisenä ratkaisuna, sillä yhteiskunnalla ei ole varaa ylläpitää nykyisenlaista hyvinvointijärjestelmää. Liberaalien palvelujen representaation voidaan nähdä nivoutuvan Mahon ym. (2012) esille tuomaan liberaaliin perinteeseen, jossa painottuu elinikäinen oppiminen sekä yksilön vastuunotto. Liberaalin perinteen on nähty kuvaavan esimerkiksi Englannin ja Yhdysvaltojen sosiaalipolitiikkaa, jossa julkisen vallan rooli varhaiskasvatuspalveluiden järjestäjänä on ollut pieni (Mahon 2012, 241). Sen sijaan universaalien oikeuksien representaatio liittyy subjektiivisen päivähoito-oikeuden pohjoismaiseen hyvinvointijärjestelmään. Päivähoito-oikeuden rajaamisen nähdään romuttavan varhaiskasvatuspalveluiden universaaliuden ja tasa-arvoisuuden, jotka on nähty suomalaisen hyvinvointivaltion peruspilarina. Universaalien oikeuksien representaatio nojautuu erityisesti pohjoismaissa vallalla olleeseen sosiaalidemokraattiseen perinteeseen, jossa korostuu universaalit oikeudet ja valtion vahva rooli palvelujen järjestäjänä (Mahon ym. 2012, 241).

7.2.1 Lapsi representaatioissa

Lapsi on merkittävässä asemassa molemmissa representaatioissa. Universaalien oikeuksien representaatioissa lapsi nähdään yksilönä, jonka hyvinvointi tulee turvata tarjoamalla palveluja, jotka vähentävät lapsen riippuvuutta perheestä. Universaalien palvelujen nähdään takaavan kaikille lapsille mahdollisuuden osallistua institutionaaliseen varhaiskasvatukseen, joka antaa lapsille tasa-arvoiset lähtökohdat kasvuun ja kehitykseen. Sen sijaan liberaalien palvelujen representaatioissa lapsi nähdään osana perhettä. Lapsen asema tulee riippuvaiseksi perheen tilanteesta, sillä perheen tilanne määrittelee sen, milloin lapselle on oikeus osallistua institutionaaliseen varhaiskasvatukseen.

Lapsen asemaa koskevista näkökulmaeroavaisuuksista huolimatta kummassakin representaatioissa rakennetaan kuvaa lapsesta demokraattisen valtion täysvaltaisena jäsenenä. Sekä liberaalien palvelujen representaatioissa että universaalien oikeuksien representaatioissa nähdään, että subjektiivisessa päivähoito-oikeudessa on kysymys lapsen oikeudesta institutionaaliseen varhaiskasvatukseen. Kuitenkin erona on se, että liberaalien palvelujen representaatioissa korostetaan varhaiskasvatusoikeuden lisäksi lapsen oikeutta *vanhempien läsnäoloon, huolenpitoon, hellyyteen ja läsnäoloon*. Representaatiota edustavissa selonteoissa tuodaan esille, että mikäli lapsi saisi valita, hän valitsisi vanhemmat ja kotona olon. Kotihoito nähdään lapsen edun ja toiveiden mukaisena.

– – kuitenkin lapsella, jos puhutaan subjektiivisesta oikeudesta, on tärkeämpi oikeus omien vanhempien antamaan hoivaan, huolenpitoon ja kasvatukseen kuin yhteiskunnan tarjoamaan päivähoitoon. (kesk.)

Sen sijaan universaalien oikeuksien representaatioissa yksilöllisten oikeuksien diskurssi tulee esille ensisijaisesti puhuttaessa lapsen oikeudesta institutionaaliseen varhaiskasvatukseen ja sivistyksellisiin oikeuksiin. Päivähoito-oikeuden rajauksen nähdään *heikentävän* ja *murentavan* lapsen oikeuksia.

Kyllä minusta on aika uskomatonta, että te, edustaja, päätitte puheenne siihen, että ihmisten saavutetut oikeudet saattavat murentua. Me puhumme, hei, näin pienistä lapsista. (sd.)

Representaatioissa nojaututaan myös sosiaalisen oikeudenmukaisuuden diskurssiin keskusteltaessa lapsen asemasta. Erityisesti universaalien oikeuksien representaatioissa sosiaalisen oikeudenmukaisuuden diskurssi on keskeisessä osassa keskusteltaessa kaikkia lapsia yhdenmukaisesti koskevista palveluista sekä tasa-arvosta. Palveluiden tulisi olla kaikkien lapsien saatavilla ja kaikilla lapsilla tulisi olla niihin universaali ja yhdenmukainen oikeus.

Valitettavasti tämä esitys lisää lasten keskinäistä eriarvoisuutta ja häviöjinä ovat erityisesti heikommissa asemassa olevat lapset. Siksi kannatan edustaja Elorannan hylkäysesitystä. (sd.)

Kuten edellinen tekstilainaus tuo esille, universaalien oikeuksien representaatioissa päivähoito-oikeuden rajauksen nähdään murentavan universalismille perustavan järjestelmän sekä jättävän eniten tarvitsevat palvelujen ulkopuolelle. Huolta kansanedustajien keskuudessa herättää myös rajaamisen myötä kasvavat ryhmä koot sekä lasten arjen pysyvyys päiväkotiryhmistä. Osa-aikaisen päivähoito-oikeuden nähdään pirstaloivan lapsen päivän ja asettavan lapset eriarvoisiin asemiin.

Liberaalien palvelujen representaatioissa sosiaalisen oikeudenmukaisuuden diskurssi ei ole yhtä vahvasti esillä kuin universaalien oikeuksien representaatioissa. Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden diskurssi tulee esille puheenvuoroissa, joissa korostetaan sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteutuvan lasten kohdalla päivähoito-oikeuden rajaamisen jälkeenkin.

Arvoisa puhemies! Näissä ongelmatilanteissa tämänkin lain hyväksymisen jälkeen kaikilla on mahdollisuus saada myös se 40 tunnin hoito viikossa. (kesk.)

Jokaisella lapsella on päivähoito-oikeuden rajaamisen jälkeenkin mahdollisuus osallistua institutionaaliseen varhaiskasvatukseen. Lisäksi lapset, joilla on tarve institutionaaliseen varhaiskasvatukseen pääsevät sen piiriin. Täten päivähoito-oikeuden rajaamisen ei nähdä lisäävään eriarvoisuutta.

7.2.2 Perhe representaatioissa

Sekä universaalien oikeuksien representaatioissa että liberaalien palvelujen representaatioissa perhettä lähestytään sekä heikon että kompetentin perheen näkökulmasta. Universaalien oikeuksien representaatioissa perhe konstruoidaan heikoksi, sillä perhettä uhkaa niin sosiaalinen eriarvoisuus ja syrjäytyminen kuin työelämän pirstaleisuus. Perheestä puhuttaessa korostuu perheiden monimuotoisuus ja erilaiset tarpeet. Representaatioissa ei nähdä, että perhe olisi kykenevä hakemaan päivähoito-oikeutta, jos se muuttuu tarveharkintaiseksi. Puhutaan perheen ja lapsen *leimaamisesta* sekä *stigmatisoinnista*, joita tarveharkintaisten varhaiskasvatuspalvelujen nähdään lisäävän. Ristiriidassa heikon perheen konstruktion kanssa on kuitenkin kuluttajakansalaisuuden diskurssin mukainen näkemys siitä, että perheen valinnanvapautta ei tule rajoittaa, sillä perheet ovat kykeneviä tekemään lapsen kannalta parhaan hoitoratkaisun. Julkinen ja yksityinen elämänpiiri tulee pitää erillään eikä julkinen valta saa puuttua perheen sisäisiin asioihin.

Liberaalien palvelujen representaatioissa perhe nähdään kuluttajakansalaisuuden diskurssin näkökulmasta päivähoitopalvelujen käyttäjänä ja kompetenttina toimijana. Perheet ovat kuluttajia, joiden tulee käyttää palveluita tarpeidensa mukaan. Representaatioissa perheestä rakentuu kuva kahden vanhemman ydinperheenä. Vaikka liberaalien palvelujen representaatioissa perheestä rakentuu kuva kuluttajana ja kompetenttina, viranomaisilla nähdään olevan oikeus puuttua perheen sisäisiin asioihin ja määritellä varhaiskasvatuspaikan tarve, jos vanhemmat ovat kotona joko työttömänä tai erilaisilla vanhempain- ja perhevapailla. Perheillä on velvollisuus kertoa viranomaisille ongelmistaan ja tarpeistaan. Tästä näkökulmasta perhe konstruoituu heikoksi. Julkisella vallalla on oikeus puuttua perheen sisäisiin asioihin, jotka edustavat perheen yksityistä aluetta.

Liberaalien palvelujen representaatioissa perhe nähdään toimijana, jonka tulee ottaa vastuu lasten hoivasta ja kasvatuksesta. Keskeistä on familistiselle diskurssille nojautuva näkemys perheiden kasvatustavasta ensisijaisuudessa. Julkisen vallan nähdään ottaneen liikaa vastuuta lasten hoi- vasta ja kasvatuksesta, mikä on johtanut vanhempien kasvatustavastaan heikkenemiseen ja koti- hoidon arvostuksen vähenemiseen.

– – koti on kirosana ikään kuin vanhemmat eivät osaisi hoitaa lapsiaan kotonaan ilman, että nämä ovat päivähoidossa 40 tuntia viikossa. (ps.)

En pidä siitä lähestymistavasta, että lähin omainen olisi viranomainen, vaan kyllä siinä tilanteessa, kun kotona on äiti tai isä ja kaikki on niin sanotusti kunnossa, lapselle hyvä paikka on oma kotikin. (kok.)

Vanhemmista rakennetaan liberaalien palvelujen representaatioissa kuvaa kasvatusvastuusta vieraantuneina. Puhutaan esimerkiksi *kotona olevista vanhemmista* ja *vanhempien mukavuudenhalusta*. Kasvatusvastuun siirtyminen perheiltä julkiselle vallalle on tehnyt perhesuhteista epävakaita sekä asettanut vanhemmuuden kriisiin. Vaikka puheessa rakennetaan kuvaa mukavuudenhaluisista vanhemmista, ensisijaisena ongelmana ei ole vanhempien toiminta vaan varhaiskasvatusjärjestelmä, joka on mahdollistanut kokopäiväisen päivähoidon, vaikka vanhempi on kotona. Lapsi nähdään representaatioissa vanhempien toiminnan kohteena ja heikkona, minkä takia yhteiskunnan tulee toiminnallaan turvata lasten oikeus vanhempien tarjoamaan kotihoitoon.

Universaalien oikeuksien representaatioissa ei juurikaan esiinny familistisen diskurssien kaltaista puhetta, jossa kysymys vanhempien kasvatusvastuusta olisi keskeisessä osassa. Familistinen diskurssi tulee esille vain muutamissa puheenvuoroissa, joissa kuvaillaan vanhempien kasvatusvastuun ensisijaisuutta luonnollisena ja itsestään selvänä asiana.

Tässä nyt edustaja Honkonen ja minun korviini myös hieman edustaja Räsänen puhuivat siihen sävyyn ikään kuin tämä kasvatusvastuu ei suomalaisille lapsiperheille olisi aivan selvä asia, kenelle se kuuluu, ja sehän kuuluu, se päävastuu, tietysti vanhemmille. (vihr.)

Vanhemmuuden kasvatusvastuun ei koeta olevan relevantti keskustelunaihe puhuttaessa päivähoito-oikeuden rajoittamisesta. Sen sijaan huomio tulisi kiinnittää perheiden yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon.

Kuten edellä kävi ilmi, kuluttajakansalaisuuden diskurssi on olennaisessa osassa keskusteltaessa perheestä. Universaalien oikeuksien representaatioissa nähdään, että perheiden yksilölliset tarpeet ja valinnanvapaus mahdollistuu parhaiten universaalien varhaiskasvatuksen myötä. Päivähoito-oikeuden rajaaminen kohdistuu perheiden valinnanvapauteen määritellä, mikä on perheelle sopivin hoitomuoto ja hoitoaika.

Hallitus ei luota vanhempiin eikä luota siihen, että perheet itse pystyisivät tekemään tämän valinnan. (r.)

Myös liberaalien palvelujen representaatioissa kuluttajakansalaisuuden diskurssi on keskeisessä osassa. Vanhemmista rakentuu kuva kuluttajina, joiden tulee käyttää palveluita hoitotarpeen mukaan. Vaikka universaalien oikeuksien representaatioissa päivähoito-oikeuden rajaamisen nähdään vähentävän perheiden vallinnan mahdollisuuksia, myös liberaalien palvelujen representaatioissa valinnanvapautta pidetään tärkeänä ja olennaisena osana institutionaalista varhaiskasvatusta.

Se, mikä on olennaista, on myös se perheiden valinnanvapaus. Me emme halunneet valiokunnassa tehdä sen tyyppistä lausumaa sinne, että sen pitää olla

tiettyinä päivinä tai tietty määrä, vaan perheillä pitää olla se valinnanvapaus tässä asiassa jatkossakin. (kesk.)

7.2.3 Institutionaalinen varhaiskasvatus representaatioissa

Representaatioissa ollaan yhtä mieltä siitä, että suomalainen varhaiskasvatusjärjestelmä on laadukas ja erinomainen. Ammatillisuuden diskurssiin nojautuvassa puheessa tuodaan molemmissa representaatioissa esille varhaiskasvatuksen vaikuttavuus sekä laadukkuus.

Jokaisen lapsen laadukasta varhaiskasvatusta on puolustettava, koska se tukee lapsen yksilöllistä kehittymistä ja ehkäisee myös syrjäytymistä ja se on jokaisen lapsen oikeus. (sd.)

Varhaiskasvatuksen merkitystä ei varmasti kiistä yhtään kukaan tässä salissa, (Välihuutoja) ja itsekin pienen varhaiskasvatusikäisen tyttären äitinä voin vakuuttaa, että otsa kurtussa tätä asiaa on valiokunnassakin käsitelty. (kok.)

Vaikka representaatioissa tunnustetaan varhaiskasvatuksen tärkeys, eroavaisuudet representaatioiden välille syntyvät sen suhteen, millaisissa tilanteissa ammatillisuuden diskurssiin tukeudutaan ja millaisena varhaiskasvatus ymmärretään.

Liberaalien palvelujen representaatioissa nojaututaan ammatillisuuden diskurssiin erityisesti silloin, kun halutaan tuoda esille, miten varhaiskasvatusta, päivähoito-oikeuden rajaamisesta huolimatta, tullaan kehittämään ja miten tärkeä on varhaiskasvatuksen pedagoginen ja kasvatuksellinen rooli.

Tärkeää on, että pystymme kehittämään varhaiskasvatusta aivan oikeastikin varhaiskasvatusta kohti, aikaisemman hoidon näkemyksen jälkeen. Mikä tässä nousee ennen kaikkea esille, on se, miten tärkeätä on, että meillä on ammattitaitoinen henkilökunta meidän varhaiskasvatuksessa. On erittäin hyvä asia, että meillä myös tulee lisää ammattitaitoisia henkilöitä, ja tätä puolta myöskin hallitus vahvistaa tulevien vuosien aikana. (kok.)

Sen sijaan universaalien oikeuksien representaatioissa argumentoidaan ammatillisuuden diskurssilla, silloin kun pyritään nostamaan esille, kuinka päivähoito-oikeuden rajaaminen tulee vähentämään varhaiskasvatuksen laadukkuutta.

Kyllä ihmettelen suuresti näitä ajatuksia laadun parantamisesta, kun tässä nimenomaan ollaan heikentämässä lasten oikeuksia ja ollaan (Puhemies koputtaa) myös kasvattamassa ryhmäkokoja, mikä vaikeuttaa huomattavasti päiväkotien arkea. (sd.)

Institutionaalinen varhaiskasvatus ymmärretään eri tavoin representaatiosta riippuen. Liberaalien palvelujen representaatioissa rakennetaan selvää eroa päiväkotien tarjoaman varhaiskasvatuksen ja päivähoidon välille. Representaatiossa varhaiskasvatus rinnastuu peruskouluun. Se nähdään pedagogisena ja kasvatuksellisenä toimintana, joka tukee erityisesti lapsen tiedollista ja taidollista kehitystä. Varhaiskasvatuksen ulkopuolelle rajataan päivähoito, joka ymmärretään hoidollisena ja tarveharkintaisena palveluna.

Mutta se säästö kohdistuu päivähoitoon, sei ei kohdistu siihen varhaiskasvatukseen, vaikka te muuta väitätte. (kesk.)

Subjekttiivisen päivähoito-oikeuden rajaamisen ei koeta kohdistuvan varhaiskasvatukseen, koska varhaiskasvatus voidaan erottaa päivähoidosta. Varhaiskasvatus rakentuu representaatiossa lapsen oikeudeksi ammatilliseen kasvatukseen ja opetukseen, kun taas päivähoidosta rakennetaan kuvaa hoidollisena, perheen tarpeeseen perustuvana palveluna. Kasvatusinstituutioiden tarjoaman hoivan ja kasvatuksen nähdään poikkeavan vanhempien antamasta hoivasta ja kasvatuksesta, minkä vuoksi institutionaalisen kasvatuksen ja subjekttiivisen päivähoito-oikeuden tarpeellisuus kyseenalaistetaan. Representaatiossa nojaututaan kuluttajakansalaisuuden diskurssin mukaiseen näkemykseen siitä, että vanhemmilla tai lapselle tulee olla tarve institutionaaliselle kasvatukselle, eikä sitä tule käyttää turhaan. Päivähoitoon oikeuttavana tarpeena nähdään esimerkiksi vanhempien työ ja lapsen kehitykseen liittyvät ongelma.

Universaalien oikeuksien representaatiossa institutionaalinen varhaiskasvatus rakentuu sen sijaan kokonaisvaltaiseksi päivähoidon ja varhaiskasvatuksen yhdistelmäksi. Kokopäiväisellä varhaiskasvatuksella koetaan olevan parhaimmat mahdollisuudet vaikuttaa lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen.

– – päivähoito on sekä hoidon, hoivan että kasvatuksen kokonaisuus. Emme pysty erottamaan, milloin on kysymys hoivasta, hoidosta ja kasvatuksesta, vaan monesti nämä elementit menevät myös limittäin. (sd.)

Erilaiset käsitykset varhaiskasvatuksesta johtavat siihen, että liberaalien palvelujen representaatiossa ajatellaan, ettei päivähoito-oikeuden rajaaminen vaikuta lasten varhaiskasvatusoikeuteen, koska varhaiskasvatus on erotettavissa päivähoidosta. Sen sijaan universaalien oikeuksien representaatiossa rajaamisen nähdään vaikuttavan lapsen varhaiskasvatusoikeuteen, koska päivähoito ymmärretään osana varhaiskasvatusta.

7.2.4 Julkisen vallan rooli representaatioissa

Yksilön ja yhteiskunnan suhde rakentuu representaatioissa suhteessa siihen, mikä nähdään koko yhteiskunnan kannalta hyvänä ja toivottavana. Universaalien oikeuksien representaatioissa julkisen vallan rooliksi muodostuu universaalien varhaiskasvatuksen turvaaminen kaikille lapsille. Julkinen valta vapauttaa lapsen perheen sosioekonomisesta asemasta sekä riippuvuudesta perheeseen. Julkisen vallan tehtävä on ylläpitää palveluita, jotka edistävät tasa-arvoa ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta mahdollistaen näin kaikille lapsille yhdenvertaisen oikeuden osallistua kasvatustieteiden toimintaa. Representaatioissa rakennetaan kuvaa päiväkotien tarjoamasta kokopäiväisestä varhaiskasvatuksesta osana hyvinvointivaltiota ja sen periaatteita. Liberaalien palvelujen representaatioissa julkisen vallan tehtävänä nähdään puolestaan kasvatustieteen vastuu palauttaminen vanhemmille sekä varhaiskasvatusjärjestelmän kehittäminen. Yhteiskunta on ottanut liikaa vastuuta lasten hoidosta ja kasvatuksesta, joka tulisi palauttaa takaisin vanhemmille.

Myös kunnan asema yksilön ja yhteiskunnan suhteen määrittelijänä, erityisesti palveluiden tasa-arvoisen toteutumisen näkökulmasta, on keskeinen representaatioissa. Universaalien oikeuksien representaatioissa päivähoito-oikeuden rajaamisen nähdään eriarvoistavan palveluita, sillä kunnat saavat päättää, rajaavatko päivähoito-oikeutta vai eivät, kun taas liberaalien palvelujen representaatioissa rajaaminen nähdään oikeana päätöksenä, koska se parantaa kuntien itsemääräämisoikeutta. Liberaalien palvelujen representaatioissa perustellaan kuntien päätöksiä olla rajaamatta päivähoito-oikeutta kuluttajakansalaisuuden diskurssin hengessä valinnanvapaudella.

Toisaalta, kun keskustelemme kunnallisesta itsehallinnosta, niin kaikki, myös edustaja Kasvi vihreistä ja muut, korostavat, miten tärkeitä on kunnallinen itsehallinto. Hyvät ystävät, kunnallinen itsehallinto, jos sitä kunnioitetaan, johtaa siihen, että tietyissä tilanteissa tietyissä kunnissa olevat saavat erilaisen palvelun ja kohtelun kuin toisissa kunnissa olevat. (kok.)

Sen sijaan universaalien oikeuksien representaatioissa tulkitaan kuntien päätökset olla rajaamatta päivähoito-oikeutta *kapinaksi* valtiovaltaa vastaan.

Hallituspuolueiden edustajat ovat perustelleet esitystään myös sillä, että nyt kunnille annetaan itsehallinnon nojalla lisää mahdollisuuksia päättää omista palveluistaan. Kuitenkin hallitus on ottamassa kunnilta pois rahat, joilla varhaiskasvatusta pitäisi järjestää. Ei tämä ole itsehallinnon lisäämistä vaan vyön kiristämistä, joka johtaa kuntien ja kunnissa asuvien ihmisten eriarvoistumiseen, kuten jo tehdyistä valtuustojen päätöksistä olemme nähneet. (sd.)

Ne kunnat, jotka ovat päättäneet rajoittaa oikeutta, näyttäytyivät universaalien oikeuksien representaatioissa köyhinä kuntina, jotka ovat taloudellisten säästöjen edessä pakotettuja rajoittamaan oikeutta.

Sekä liberaalien palvelujen representaatioissa että universaalien oikeuksien representaatioissa huomion keskipisteessä ovat yhteiskunnan huono-osaisimmat. Keskustelussa ollaan yhtä mieltä siitä, että myös tulevaisuudessa on kiinnitettävä huomiota ja suunnattava resursseja yhteiskunnassa heikoimmassa asemassa oleviin, sillä siten on mahdollista edistää suhteellista tasa-arvoa sekä torjua eriarvoisuuden kasvua. Representaatioissa ollaan kuitenkin eri mieltä siitä, miten päivähoito-oikeuden rajaaminen tulee vaikuttamaan eniten tukea tarvitsevien asemaan. Kun universaalien oikeuksien representaatioissa tarveharkintaisuuden koetaan leimaavan ja stigmatisoivan perheitä, niin liberaalien palvelujen representaatioissa tarveharkinnan nähdään mahdollistavan ongelmiin puuttumisen, sillä rajauksen jälkeen kotona olevat vanhemmat ovat velvollisia selvittämään viranomaisille perheen tilanteen, jos he kokevat tarvitsevänsä lapselleen kokopäiväistä päivähoitoa. Tällä tavoin viranomaisten on helpompi puuttua perheiden mahdollisiin ongelmiin.

Investointidiskurssin hengessä keskustellaan representaatioissa siitä, millaisia taloudellisia seurauksia päivähoito-oikeuden rajaamisesta on yhteiskunnalle. Sekä liberaalien palvelujen representaatioissa että universaalien oikeuksien representaatioissa ollaan yhtä mieltä siitä, kuinka erinomainen sijoitus varhaiskasvatus on. Varhaiskasvatus nähdään tuottavan inhimillistä hyvinvointia, joka voidaan mitata rahamääräisenä hyötynä yhteiskunnalle. Varhaiskasvatuksen erinomaisista investointinäkökulmista huolimatta liberaalien palvelujen representaatioissa nähdään, että nykyisenlaisen palvelutason ylläpitäminen on mahdotonta.

Ja nyt kun me elämme taloudellisesti tiukkoja aikoja, meidän täytyy pikkuhiljaa mennä takaisinpäin siihen, että meidänhän täytyy antaa vanhemmille mahdollisuus hoitaa lapsiaan kotona, jos siihen on mahdollisuus, mutta silti antaa lapsille oikeus varhaiskasvatukseen jokaiselle sen tarpeen mukaan. (ps.)

Päivähoito-oikeuden rajaamisesta rakennetaan liberaalissa representaatioissa välttämätön toimenpide, jolla voidaan auttaa Suomea nousemaan taloudellisesta taantumasta. Sen sijaan universaalien oikeuksien representaatioissa päivähoito-oikeuden rajauksen pelätään luovan lisää kustannuksia ja menoja.

Hallituspuolueet hakevat säästöjä, jotka tulevat tulevaisuudessa todella kalliiksi niin yksittäiselle lapselle kuin myös koko yhteiskunnalle. (sd.)

Päivähoito-oikeuden rajaamisen uskotaan aiheuttavan eriarvoistumista, joka näkyy tulevaisuudessa kasvavina menoina ja kuluina.

8 POHDINTA

8.1 Yhteenveto ja johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia diskursseja on identifioitavissa subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamista käsittelevän täysistuntopuheen taustalta ja millaiseksi yksilön ja yhteiskunnan suhde rakentuu kyseisessä keskustelussa. Täysistunnossa esitettyjen puheenvuorojen taustalta on tunnistettavissa kuusi varhaiskasvatusta eri tavoin merkityksellistävää diskurssia: lapsen oikeuksien diskurssi, kuluttajakansalaisuuden diskurssi, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden diskurssi, familistinen diskurssi, ammatillisuuden diskurssi ja investointidiskurssi. Kuten myös Autton (2012, 201–202) 2000-luvun alkupuolen varhaiskasvatuspolitiikkaa tarkastelevassa tutkimuksessa tulee esille, niin myös tässä tutkimuksessa varhaiskasvatustietoa kuvaa enemmän useiden rinnakkaisten diskurssien ja tulkintojen olemassaolo kuin yhden hegemonisen diskurssin hallitseva asema.

Täysistuntopuheen taustalta tunnistetut diskurssit näyttävät yhtenevän viimeaikaisten, varhaiskasvatusta koskevien kehityslinjojen kanssa. Diskurssit tuovat esille esimerkiksi lapsen yksilöllisyyttä ja kompetenssia painottavan puhetavan, institutionaalisen varhaiskasvatuksen ammatillisuuden sekä markkina- ja kuluttajalähtöisyyden. (Ks. esim. Karila 2012.) Toisaalta tutkimuksen valossa näyttää siltä, että edellä mainittujen puhetapojen rinnalla on havaittavissa myös diskursseja, jotka muodostuvat kehityslinjojen vastaisiksi. Esimerkiksi sosiaalisen oikeudenmukaisuuden diskurssi edustaa yhdenvertaisuutta ja universaaliutta painottavaa puhetapaa, jonka on nähty olevan olennainen osa suomalaista varhaiskasvatuskeskustelua erityisesti 1980- ja 1990-luvuilla (ks. Onnismaa ym. 2014, 16). Myös perheiden kasvatusvastuuta korostava familistinen diskurssi asettuu kehityslinjojen vastaiseksi siinä mielessä, että diskurssissa kyseenalaistetaan ammattilaisten tarjoama varhaiskasvatustoiminta ja korostetaan vanhempien ensisijaista kasvatusvastuuta.

Institutionaaliseen varhaiskasvatukseen rakentuu diskursseissa pääsääntöisesti kuva kasvatus toimintana, joka eroaa laadullisesti vanhempien antamasta kasvatuksesta. Esimerkiksi sosiaalisen oikeudenmukaisuuden diskurssissa on läsnä oletus siitä, että institutionaalisella varhaiskasvatuksella voidaan korjata ja tukea lapsen kehitystä, jos perheellä ei ole siihen resursseja.

Ammatillisuuden diskurssissa institutionaalinen varhaiskasvatus ymmärretään sen sijaan opetuksellisenä ja kasvatuksellisenä toimintana. Myös monissa familistista diskurssia edustavissa puheenvuoroissa tuodaan esille institutionaalisen varhaiskasvatuksen erilaisuus suhteessa vanhempien antamaan kasvatukseen. Diskurssien rakentama kuva institutionaalisesta varhaiskasvatuksesta eroaakin merkittävästi perinteisestä ajattelutavasta, joka on painottanut kotikasvatuksen ja institutionaalisen varhaiskasvatuksen yhdenmukaisuutta ja samankaltaisuutta (ks. esim. Anttonen 2003, 165).

Varhaiskasvatuspuheessa on myös perinteisesti painottunut institutionaalisen varhaiskasvatuksen työelämälähtöisyys, jonka vaikutuksesta institutionaalisen varhaiskasvatuksen tehtäväksi on rakentunut vanhempien työssäkäynnin mahdollistaminen tarjoamalla lapsille sijaishoitoa vanhempien työskäynnin ajaksi (ks. Dahlberg ym 2007, 63–64). Täysistuntopuheessa institutionaalisen varhaiskasvatuksen työvoimapoliittinen tehtävä tulee esille kuluttajakansalaisuuden diskurssissa ja familistisessä diskurssissa, joissa institutionaalinen varhaiskasvatus ymmärretään työssäkäynnin pakottamana hoivaratkaisuna. Tosin sen sijaan, että diskursseissa puhuttaisiin työelämän tarpeista, korostuu diskursseissa vanhempien valinnanvapaus ja vastuunotto. Tämä tutkimus vahvistaakin esimerkiksi Petäjäniemen ja Pokin (2010, 14) sekä Mossin (2006) esille tuomaa näkemystä siitä, että työelämälähtöisyys ja hoivaa painottava puhe on jäämässä varhaiskasvatuskeskustelussa sivuun. Sen rinnalle ja tilalle on noussut institutionaalisen varhaiskasvatuksen pedagogisuutta ja kasvatuksellisuutta painottava puhe, joka yhtenee tässä tutkimuksessa esille tulleen ammatillisuuden diskurssin kanssa.

Institutionaalisen varhaiskasvatuksen pedagogisuuteen ja kasvatuksellisuuteen nojaututaan niin päivähoito-oikeuden rajaamista kannattavien kuin vastustavienkin puheessa. Mielenkiintoista on se, että institutionaalisen varhaiskasvatuksen pedagogisuus on yksi merkittävimiksi tekijöistä, jolla perustellaan subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamista; päivähoito-oikeuden rajaaminen nähdään perusteltuna, koska institutionaalisen varhaiskasvatuksen kasvatuksellinen ja hoidollinen ulottuvuus voidaan erottaa toisistaan. Tämä näkemys kasvatuksellisen ja hoidollisen aspektin erotettavuudessa eroaa huomattavasti esimerkiksi varhaiskasvatuslain (36/1973) määrittämästä tulkinnasta, jonka mukaan varhaiskasvatus on kokonaisvaltainen hoivan ja kasvatuksen yhdistelmä.

Täysistuntopuheessa painottuu myös lapsen yksilöllisyys ja kompetenssi, joiden on nähty nousseen varhaiskasvatuspuheen keskiöön viimeisten parin vuosikymmenen aikana (ks. esim. Alanen 2009; Kampmann 2004). Vaikka lapsen oikeuksien diskurssi on täysistuntopuheessa hallitseva puhetapa, lapsen kompetenssi jää täysistuntopuheessa loppujen lopuksi marginaaliin. Lapsesta rakennetaan diskursseissa pääsääntöisesti kuvaa joko heikkona ja suojelua tarvitsevana tai objekti-

na, joka on aikuisten päätösten kohteena. Kuten Kamppman (2004, 143–144, 150) toteaa, viimeaikaiset lapsen yksilöllisyyttä ja subjektiviteettia koskevat konstruktiot eivät ole jättäneet alleen aiemmin hallitsevassa asemassa olleita konstruktioita, joissa lapsi nähdään passiivisena ja suojeltavana.

Varhaiskasvatuspuhetta merkityksellistäviä diskursseja on tärkeä tehdä näkyviksi, sillä erilaisilla diskursseilla on vaikutusta siihen, mihin suuntaan institutionaalista varhaiskasvatusta kehitetään ja millaisia toimijuuksia esimerkiksi lapselle ja perheelle luodaan. Erityisesti investointidiskurssi, mutta myös kuluttajakansalaisuuden diskurssi, edustaa Mahon ym. (2012) esille tuomaa varhaiskasvatusdiskurssien muutosta, jossa markkinalähtöiset ja uusliberalistiset puhetavat ovat painottuneet varhaiskasvatuskeskustelussa. Strandellin (2012, 238) mukaan puhetapa, jossa lapsi nähdään investointina voi olla haitallinen, sillä se saattaa viestittää, että samat tai jopa paremmat tulokset tai laatu voidaan saavuttaa vähemmällä panostuksella tai rahallisella investoinnilla. Tällöin myös lapsen arvo määrittyy suhteessa tulevaisuuteen eikä lapsuuden itseisarvoa välttämättä tunnusteta.

Ammatillisuuden diskurssin hallitseva asema saattaa sen sijaan olla vaikuttamassa siihen, että institutionaalinen varhaiskasvatus muuttuu yhä enemmän kohti koulumaista opetusta korostavaa suuntaa, jolloin varhaiskasvatuksen hoidollinen aspekti ja kokonaisvaltaisuus saattavat jäädä sivuun. Päivähoito-oikeuden rajaamista koskevassa täysistuntopuheessa on myös hallitsevassa osassa ammatillisuuden diskurssin kaltainen oletus siitä, että suomalainen varhaiskasvatus on laadukasta. Tämän kaltainen puhetapa voi olla myös haitallinen, sillä se ei tunnusta varhaiskasvatusinstituutioiden mahdollisia kehityskohtia.

Kolmas merkittävä täysistunpuhetta luonnehtiva piirre on yksilöllisyyttä painottavat puhetavat, jotka tulevat esille vahvimmin lapsen oikeuksien diskurssissa ja kuluttajakansalaisuuden diskurssissa. Yksilöllisyyttä painottavat puhetavat saattavat suunnata huomion osaaviin ja kykeneviin yksilöihin, jolloin eniten tukea tarvitsevat jäävät helposti huomiotta (ks. Kampmann 2004, 149). Toisaalta myös sosiaalisen oikeudenmukaisuuden diskurssin kaltainen puhe voi rajoittaa lapsen ja perheen toimijuutta; diskurssin näkökulmasta lapsi ja perhe nähdään ainoastaan heikkoina ja tukea tarvitsevinä. Myös familistisen diskurssissa on ongelmansa, sillä diskurssi voi olla vaikuttamassa siihen, että institutionaalista varhaiskasvatusta lähestytään ainoastaan suhteessa kotihoitoon.

Yksilön ja yhteiskunnan suhde representoituu täysistunpuheessa erilaiseksi riippuen siitä, kannattavatko vai vastustavatko kansanedustajat päivähoito-oikeuden rajaamista. Päivähoito-oikeuden rajaamista vastustavien kansanedustajien puhe edustaa universaalien oikeuksien representaatiota, jossa korostuu yhdenvertaiset palvelut sekä julkisen vallan vahva rooli

varhaiskasvatuspalveluiden järjestäjänä. Rajaamista puolustavien puhe edustaa puolestaan liberaalien palvelujen representaatiota, jossa keskeistä on yksilön vastuunotto. Tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamisen myötä varhaiskasvatuspolitiikassa on jäämässä ainakin osittain syrjään ajatus universaaleista palveluista, jotka toimivat ilman tarveharkintaa. Tilalle muotoutuu ajatus aktiivisista perheistä ja vanhemmista, joiden on otettava vastuu lasten hoivasta ja kasvatuksesta. Myös muissa tutkimuksissa on noussut esille tämän tutkimuksen tulosten kanssa yhteneviä näkökulmia (ks. Mahon ym 2012; Onnismaa ym. 2014). Esimerkiksi Mahon ym. (2012) mukaan pohjoismainen varhaiskasvatuspolitiikka on siirtymässä kohti liberaalia perinnettä, jossa painottuu yksilöiden valinnat ja vastuut.

Varhaiskasvatuspolitiikkaa koskevat muutokset vaikuttavat myös lapsen ja valtion väliseen suhteeseen. Strandell (2012, 222) toteaa, että viimeisten vuosikymmenten aikana valtion ja lapsen välisen suhteen on tulkittu muuttuvan yhä enemmän perheen tilanteesta riippumattomaksi. Tämän tutkimuksen perusteella näyttäisi kuitenkin siltä, että valtion ja lapsen välinen suhde on kehitymässä ainakin osittain vastakkaiseen suuntaan, sillä täysistuntopuheessa painottuu vanhempien vastuunotto ja lapsen riippuvuus perheestä.

Subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamista koskevan puheen voidaan nähdä heijastavan laajempaa yhteiskunnallista keskustelua, jossa määritellään uudelleen yksilön ja yhteiskunnan suhdetta ja erityisesti sitä, kuinka paljon julkisen vallan tulee tuottaa palveluja ja ottaa vastuuta yksilön hyvinvoinnista (ks. esim. Clarke 2004). Esimerkiksi vanhus- ja vammaispalvelujen kohdalla on viime vuosina keskusteltu yksilön ja yhteiskunnan vastuista sekä hoivan järjestämisestä. Vanhus-ten hoivaa käsittelevän puheen on nähty siirtyvän kohti aktiivisen ja kompetentin kansalaisen ihannetta. (Anttonen, Häikiö & Valokivi 2012.) Aktiivisen kansalaisen ihanne on saanut osakseen myös kritiikkiä, sillä sen nähdään uhkaavan sellaisten ihmisten hyvinvointia, joilla ei ole riittävästi taloudellisia, sosiaalisia tai poliittisia resursseja. Tällöin julkisesta vallasta tulee helposti sosiaalisen eriarvoisuuden tuottaja. (ks. Anttonen ym. 2012, 40; Kampmann 2004, 145–147.)

8.2 *Tutkimuksen luotettavuus*

Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa tulosten luotettavuuden arviointi liittyy tulosten vakuuttavuuteen, jonka perustelemiseksi tutkijan on suunnattava huomio uudelleen tutkimuksen ontologiin ja epistemologiain lähtökohtiin. Diskurssianalyysin lähtökohtana on konstruktionistinen ajatus siitä, ettei todellisuudesta ole mahdollista tavoittaa oikeinta tai totuudellisinta tietoa. Täten perinteisesti tutkimuksen arviointiin käytetyt menetelmät saattavat olla liian kapea-alaisia diskurssianalyttisen tutkimuksen luotettavuuden käsittelemisessä. Tutkimuksen vakuuttavuuden

ja luotettavuuden kannalta ei ole merkityksellistä arvioida sitä, miten tulokset yhtenevät sosiaalisen todellisuuden kanssa tai mikä tuloksista on oikein tai totuudellisin. (Wood & Kroger 2000; 163–166.) Sen sijaan diskurssianalyttisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa on tärkeää koko analyysiprosessin arviointi ja sen puitteissa tehtyjen valintojen peilaaminen tutkimuksen kohteena olevaan ilmiöön (Remes 2003, 157).

Jokinen ym. (2016a, 26) painottavat, että diskurssianalyttisessä tutkimuksessa jokainen tutkija luo omanlaisensa analyysipolun, joten myös analyysin tulokset pohjautuvat vahvasti tutkijan ja aineiston väliseen vuoropuheluun. Tästä tulkinnanvaraisuudesta huolimatta, mikä tahansa merkitysten joukko ei tee tutkimuksesta diskurssianalyysiä, sillä tutkijan tulee sitoutua diskurssianalyysin lähtöoletuksiin ja mahdollisimman hyvin perusteltujen tulkintojen esittämiseen (Juhila & Suoninen 2016, 446). Tässä tutkimuksessa diskurssianalyysin konstruktionistinen lähtöoletus on suunnannut tutkimuksellista toimintaa koko tutkimusprosessin ajan. Konstruktionistinen lähtöoletus on vaikuttanut tutkimuksellisiin valintoihin, jotka näkyvät esimerkiksi tutkimuskysymysten muotoilussa, analyysiä koskevissa ratkaisuissa sekä lähestymisessä aikaisemmin tehtyihin tutkimuksiin.

Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa tutkijan rooli on merkittävä, sillä kuten edellä kävi ilmi, analyysin tulokset pohjautuvat pitkälti tutkijan ja aineiston väliseen vuorovaikutukseen (ks. Wood & Kroger 2000). Tämän tutkimuksen yhteiskunnallinen ja osittain kriittinenkin näkökulma on haastanut pohtimaan rooliani tutkijana. Tutkijana minun on pitänyt tunnustaa arvoasetelmat ja tietopohja, jotka ovat muodostuneet esimerkiksi opiskelujen myötä ja joilla on saattanut olla vaikutusta tulosten muodostumiseen. Lisäksi olen pohtinut sitä, miten pitkälle yhteiskunnallisiin rakenteisiin meneviä tulkintoja on mahdollista tehdä aineiston selontekojen perusteella. Tutkimuksen luotettavuutta ja objektivisuutta olen pyrkinyt lisäämään sitoutumalla vahvaan aineistolähtöisyyteen. Puhetta on eritelty niistä merkityksistä käsin, jotka nousevat kansanedustajien puheesta eikä esimerkiksi etukäteen päätetyistä teoreettisista kategorioista käsin.

Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa analyysin lopputuloksena voi olla tutkijasta riippuen erilaisia loppupäätelmiä. Toisen tutkijan toimesta tämän tutkimuksen aineistosta olisi saattanut rakentua toisenlaiset diskurssit. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 168.) Laajemmalla aineistolla, esimerkiksi ottamalla tutkimusaineistoon mukaan päivähoito-oikeuden rajaamista koskevat viranomaislausunnot, olisi todennäköisesti saatu aikaan erilaisia diskursseja. Toisaalta pienempi aineisto olisi mahdollistanut hienosyisemmän ja tarkemman analyysin, jossa kielen yksityiskohdat olisivat saattaneet tulla paremmin esille. Vaikka tutkimusaineisto ja sen kattavuus herätti pohdintaa erityisesti tutkimusprosessin alussa, tutkimusaineistoni laajuus osoittautuu riittäväksi ja tutkimuskysymysten kannalta relevantiksi.

Tarkalla ja avoimella tutkimusprosessin raportoinnilla voidaan lisätä tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimukselliset valinnat tulee perustella, jotta lukijan on mahdollista arvioida tutkimusprosessia ja tuloksia. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 168–169.) Tutkimusraportissa olen pyrkinyt tuomaan tutkimukseni etenemisen ja tutkimusvalintani esille mahdollisimman tarkasti. Teoriaosuudessa olen määritellyt käyttämäni käsitteet ja tutkimuksen metodin sekä määritellyt tutkimukseni suhdetta teoriaan. Tutkimustuloksia olen perustellut aineistonlainauksilla ja mahdollisimman tarkalla aineiston kuvauksella, minkä tarkoituksena on tehdä näkyviksi ne perusteet, joiden varaan tutkimuksen tulokset rakentuvat.

Diskurssianalyysin lähtökohtana on kielenkäytön todellisuutta rakentava luonne, joka tulee ottaa huomioon myös tutkimusraportin kirjoittamisessa. Kieli, jota tutkija käyttää raportissaan ei ole yksiselitteisesti todellisuuden kuvausta vaan todellisuutta konstruoivaa. Keskeinen kysymys on, kuinka paljon tutkija huomaamattaan uusintaa vakiintunutta käsitteistöä, kategorioita ja valtarakenteita. (Wetherell & Potter 1992, 102–103.) Kielenkäytön ongelmallisuus tuli esille myös tässä tutkimuksessa, sillä jo varhaiskasvatus- tai päivähoitokäsitteiden käyttö tutkimusraportissa luo erilaista kuvaa todellisuudesta. Tämän takia päädyin käyttämään tutkimuksessani institutionaalisen varhaiskasvatuksen käsitettä, sillä koen, ettei se sisällä yhtä vahvoja lähtöoletuksia kuin varhaiskasvatuksen ja päivähoidon käsitteet.

Diskurssianalyttinen tutkimus on saanut osakseen myös kritiikkiä, joka on kohdistunut esimerkiksi diskurssianalyttisen tutkimuksen teoreettiseen hahmottomuuteen ja monimetodologisuuteen. Niiden nähdään helposti johtavan siihen, että mitä tahansa tutkimusta on mahdollista kutsua diskurssianalyysiksi. Lisäksi kritiikkiä on kohdistettu todellisuuden ja kielen erottomuuteen, jonka on tulkittu vähättelevän yksilön kokemusta. (Juhila & Suoninen 2016, 450, 446–447.) Tässä tutkimuksessa diskurssianalyysin avulla koin kuitenkin saavani aineistosta esille jotakin sellaista, mikä ei muilla tutkimusmenetelmillä olisi ollut mahdollista. Diskurssianalyysi mahdollisti kielenkäytön seurauksellisuuden ja vivahteikkuuden tarkastelemisen, mikä oli aineistoni kannalta tärkeää, sillä poliittinen puhe voidaan ymmärtää kielellisen ja retorisen vakuuttamisen läpäisemänä toimintana, jolla kansanedustajat tekevät selkoa asioista tavoilla, jotka voivat olla hyvinkin seurauksellisia (ks. Juhila & Suoninen 2016, 450).

8.3 Lopuksi

Tutkimus tuo esille, että päivähoito-oikeuden rajaaminen herättää eduskunnassa tunnepitoista ja kiivasta keskustelua. Mielenkiintoista on se, että puheessaan kansanedustajat nojautuvat pitkälti samoihin hallitseviin diskursseihin riippumatta siitä, vastustavatko vai puolustavatko he päivä-

hoito-oikeuden rajaamista. Tämän vaikutuksesta täysistuntokeskustelu rakentuu kaksinapaiseksi väittelyksi, jossa diskurssit muotoutuvat kansanedustajan poliittisen mandaatin ja päämäärien mukaan. Diskurssien hallitsevat ja vaikeasti kyseenalaistettavat asemat poliittisessa puheessa johtavat siihen, että samat diskurssit saattavat esiintyä täysin vastakkaisissakin näkemyksissä. Esimerkiksi sekä päivähoito-oikeuden rajaamista kannattavat että vastustavat kansanedustajat argumentoivat lapsen oikeudella varhaiskasvatukseen. Molemmat tahot puhuvat myös institutionaalisen varhaiskasvatuksen tärkeydestä ja vanhempien kasvatuksen ensisijaisuudesta.

Tutkimus havainnollistaa myös varhaiskasvatusta koskevaa käsitteellistä epäselvyyttä. Institutionaaliseen varhaiskasvatukseen, lapseen ja perheeseen liitetään erilaisia merkityksiä, mikä johtaa siihen, että kansanedustajat saattavat puhua näennäisesti samasta asiasta, vaikka ymmärtävät sen eri tavoin. Varhaiskasvatuspuheen käsitteellinen epäselvyys yhdessä samankaltaisten diskurssien kanssa johtaa siihen, ettei rakentavaa tai vuorovaikutuksellista keskustelua synny vaan kansanedustajat puhuvat toistensa ohi. Tutkimus nostaa esille kysymyksen siitä, miten institutionaalista varhaiskasvatusta voidaan kehittää rakentavasti, jos kansanedustajien puhe nojautuu erilaisille tulkinnoille todellisuudesta ja jos kansanedustajilla ei ole yhteneviä näkemyksiä varhaiskasvatuksen peruskäsitteistä. Lisäksi vahvasti arvoihin painottuva keskustelu saattaa jättää alleen varhaiskasvatuksen sisällöllisen kehittämisen.

Tämän tutkimuksen puitteissa ei ollut mahdollista tarttua kaikkiin aineistosta esiin nouseviin tutkimuksellisiin näkökulmiin. Täysistuntokeskustelu tarjoaisikin aineistona vielä paljon tutkittavaa. Analyysi voitaisiin suunnata tarkastelemaan esimerkiksi puheenvuorojen dialogisuutta ja vuorovaikutuksellista. Lisäksi analyysia voitaisiin syventää lapsen aseman tai retoristen keinojen hienosyisempään tarkasteluun. Poliittista puhetta olisi myös tärkeää peilata tutkijoiden, varhaiskasvatuksen ammattilaisten ja vanhempien puheeseen. Tutkimuksen kohteeksi voitaisiin ottaa esimerkiksi päivähoito-oikeuden rajaamista käsittelevät asiantuntijalausunnat tai yleisön-osastokirjoitukset. Tämä tutkimuksellinen näkökulma toisi esille sen, miten diskurssit ovat tunnistettavissa laajemmin julkisessa keskustelussa.

Varhaiskasvatusta koskeva julkinen keskustelu ja poliittinen puhe on jatkunut vilkkaana subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamisen jälkeen. Tulevaisuudessa olisikin tärkeää tutkia tämän hetkisiä varhaiskasvatuskeskusteluja, jotka koskevat esimerkiksi institutionaalisen varhaiskasvatuksen muuttamista maksuttomaksi. Olisi mielenkiintoista selvittää, yhtenevätkö niissä ilmenivät puhutavat tämän tutkimuksen diskurssien kanssa, vai onko niiden taustalta identifioitavissa erilaisia diskursseja. Näkökulma saattaisi tuoda esille varhaiskasvatusta koskevia laajempia kehityslinjoja, joiden tunnistaminen on tärkeää, jotta tiedostamme mihin suuntaan varhaiskasvatusta ollaan kehittämässä.

LÄHTEET

- Alanen L. 2009. Johdatus lapsuuden tutkimukseen. Teoksessa L. Alanen & K. Karila. Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino, 9–30.
- Alanen, L. & Brady, M. 1990. Lapsuuden aika ja lapsuuden paikka. Sosiaalihuollituksen julkaisuja 12/1990. Helsinki: Sosiaalihuollitus.
- Alasuutari, M. 2003. Miksi institutionaalista varhaiskasvatusta? Päivähoidon merkitys vanhempien puheessa. *Kasvatus* 34 (4), 359–373.
- Alila, K. Eskelinen, M. Estola, E. Kahilato, T. Kinon, J. Pekuri, H-M. Polvinen, M. Laaksonen, R & Lamberg, K. 2014. Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat. Tausta aineisto varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmistelevalle työryhmän tueksi. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Anttonen, A. 2003. Lastenhoidon kaksi maailmaa. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Helsinki: Gaudeamus, 159–185.
- Anttonen, A. 2009. Hoivan yhteiskunnallistuminen ja politisoituminen. Teoksessa A. Anttonen, H. Valokivi & M. Zechner (toim.) *Hoiva. Tutkimus, politiikka ja arki*. Tampere: Vastapaino, 54–98.
- Anttonen, A. Häikiö, L & Valokivi, H. 2012. Vastuu, valita ja osallistuminen sosiaalipalveluissa. Vanhushoivapolitiikan muutos ja arkinen hoivavastuu. Teoksessa A. Anttonen, A. Haveri, J. Lehto & H. Palukka (toim.) *Julkisen ja yksityisen rajalla*. Tampere: Tampereen yliopistopaino, 19–46.
- Anttonen, A. & Sipilä, J. 2000. Suomalaista sosiaalipolitiikkaa. Tampere: Vastapaino.
- Anttonen, A. & Sointu, L. 2006. Hoivapolitiikka muutoksessa. Julkinen vastuu pienten lasten ja ikääntyneiden hoivasta 12:ssa Euroopan maassa. Tampere: Vastapaino.
- Autto, J. 2012. Päivähoitopolitiikka kamppailuna hyvinvointivaltioista. Kentät, subjekti-asetat ja oikeudet. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. *Acta Electronica Universitatis Lapponiensis* 112.
- Autto, J. 2016. When policymakers and parents meet political discourses: Fields and subject positions in Finnish debates on children’s day care. *Social Politics* 23 (1), 94–118.

- Brembeck, H. Johansson, B & Kampmann, J. 2004. Introduction. Teoksessa H. Brembeck, B. Johansson & J. Kampmann (toim.) *Beyond the competent child. Exploring contemporary childhoods in the Nordic welfare societies*. Frederiksberg: Roskilde, 7–29.
- Bourdieu, P. 1991. *Language & Symbolic Power*. Oxford: Polity Press.
- Bourdieu, P. 2000. *Pascalian Meditations*. Cambridge: Polity Press.
- Clarke, J. 2004. *Changing welfare changing state. New directions in social policy*. London: Sage.
- Dahlberg, G & Moss, P. 2005. *Ethics and politics in early childhood education*. Oxfordshire: Falmer.
- Dahlberg, G. Moss, P & Pence, A. 2007. *Beyond quality in early childhood education and care. postmodern perspectives*. London: Falmer.
- Dewey, J. 1991. *The Public and Its Problems*. Athens: Swallow Press.
- van Dijk, T. 2015. Critical discourse analysis. Teoksessa D. Tannen, D. Schiffrin & H. Hamilton (toim.) *Handbook of discourse analysis*. Oxford: Blackwell, 352–372.
- Ellingsæter, A. L. & Leira, A. 2006. Introduction: politicising parenthood in Scandinavia. Teoksessa A. L. Ellingsæter & A. Leira, (toim.) *Politicising parenthood in Scandinavia. Gender relations in welfare states*. Bristol: Policy Press, 1–18.
- Esping-Andersen, G. 2002. Towards the good society, once again? Teoksessa G. Esping-Andersen, D. Gallie, A. Hemerijck, & J. Myles (toim.) *Why We Need a New Welfare State*. Oxford: Oxford University Press, 1–25.
- Esping-Andersen, G. 2002a. A child-centered social investment strategy. Teoksessa G. Esping-Andersen, D. Gallie, A. Hemerijck & J. Myles. *Why we need new welfare state*. Oxford: Oxford University Press. 26–67.
- EV 112/2015. Eduskunnan vastaus. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi varhaiskasvatuslain sekä lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta.
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/EduskunnanVastaus/Documents/EV_112+2015.pdf.
Viitattu 17.4.2017.
- Fairclough, N. 1989. *Language and power*. London: Longman.
- Fairclough, N. 1992. *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, N 1995. *Critical discourse analysis. The critical study of language*. London: Longman.
- Fairclough, I. & Fairclough, N. 2012. *Political discourse analysis. A method for advanced students*. London: Routledge.
- Forsberg, H. 2003. Kriittistä näkökulmaa jäljittämässä. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksenn jäljillä*. Helsinki: Gaudeamus, 7–63.
- Foucault, M. 2005. *Tiedon arkeologia*. Suom. T. Kilpeläinen. Tampere: Vastapaino.

- Gergen, K. 1994. Realities and relationships – Soundings in social construction. Cambridge: Harward University Press.
- Halmetoja, P. 2016. Universalismi sosiaalipolitiikan idealiina. Teoksessa A. Halmetoja, P. Koistinen & S. Ojala. Sosiaalipolitiikan lumo. Tampere: Tampere University Press, 119–128.
- HE 341/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lasten päivä- hoidosta annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi..
<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140341.pdf>. Viitattu 14.4.2017.
- HE 80/2015. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi varhaiskasvatustilain sekä lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta.
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_80+2015.pdf. Viitattu 17.4.2017.
- Hiilamo, H. 2005. Subjektiivisen päivähoito-oikeuden toteutuminen Ruotsissa ja Suomessa 1990-luvulla. Teoksessa P. Takala (toim.) Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin? Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 58–79.
- Hiilamo, H. 2006. Akantappolaista isäkiintiöön. Perhepolitiikan pitkä linja Suomessa ja Ruotsissa. Helsinki: Stakes.
- Hujala, E. Puroila, A-M. Parrila-Haapakoski, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Vantaa: Edufin.
- Jallinoja, R. 2006. Perheen vastaisuus. Familistista käännettä jäljittämässä. Helsinki: Gaudeamus.
- Jokinen, A. 2016. Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen. Diskurssianalyysi. Teoriat peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 249–266.
- Jokinen, A. 2016a. Poliitikkojen puheet puntarissa. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen. Diskurssianalyysi. Teoriat peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 179–211.
- Jokinen, A. Juhila, K & Suoninen, E. 2016. Johdanto. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen. Diskurssianalyysi. Teoriat peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino 17–22.
- Jokinen, A. Juhila, K & Suoninen, E. 2016a. Diskursiivinen maailma Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen. Diskurssianalyysi. Teoriat peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino 25–50.
- Jokinen, A & Juhila, K. 2016. Valtasuhteiden analysoiminen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen. Diskurssianalyysi. Teoriat peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 75–104.

- Juhila, K. 2016. Miten tarinasta tulee tosi? Faktuaalistamisstrategiat viranomaispuheessa. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen. Diskurssianalyysi. Teoriat peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 145–178.
- Juhila, K & Suoninen, E. 2016. Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & Suoninen, E. Diskurssianalyysi. Teoriat peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 445–463.
- Jäger, S. 2001. Discourse and knowledge. Theoretical and methodological aspects of a critical discourse and dispositive analysis. Teoksessa R. Wodak & M. Meyer (toim.) Methods of critical discourse Analysis. London: Sage, 32–64.
- Kamerman, S. 2000. Early childhood education and care: an overview of developments in the OECD countries. International Journal of Educational Research. 33 (1), 7–29.
- Kampmann, J. 2004. Sozialisation of childhood. New opportunities. Teoksessa H. Brembeck, B. Johansson & Kampmann J. (toim.) 2004. Beyond the competent child. Exploring contemporary childhoods in the Nordic welfare societies. Roskilde: University Press, 127–157.
- Karila, K. 2009. Lapsuudentutkimus ja päiväkotien toiminta. Teoksessa L. Alanen & K. Karila (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino, 249–262.
- Karila, K. 2012. A Nordic perspective on early childhood education and care policy. European Journal of Education, 47 (4), 584–595.
- Karila, K. 2013. Ammattisukupolvet varhaiskasvatuksen pedagogiikan toteuttajina ja kehittäjinä. Teoksessa K. Karila & L. Lipponen (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino, 9–29.
- Karila, K. 2016. Vaikuttava varhaiskasvatus. Tilannekatsaus toukokuu 2016. Raportit ja selvitykset 2016:6. Helsinki: Opetushallitus.
- Karila, K. Kinos, J. & Virtanen, J. 2001. Varhaiskasvatus muuttuvassa yhteiskunnassa. Teoksessa K. Karila, J. Kinos & J. Virtanen (toim.) Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-kustannus, 13–24.
- Kauhanen, A-L. 2012. Katainen haluaa kotiäidit töihin. Helsingin Sanomat. 13.11.2012. <http://www.hs.fi/kotimaa/a1352693199675>. Viitattu 6.2.2017.
- Kekkonen, M. 2014. Perheiden lastenhoitojärjestelyt ja tyytyväisyys päivähoitopalveluihin. Teoksessa J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 258–273.

- Kinos, J & Virtanen, J. 2001. Lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen kivijalka lapsuuden sosiologiassa. Teoksessa K. Karila, J. Kinos & J. Virtanen (toim.) Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-kustannus, 136–155.
- Kjørholt, A. T & Lidén, H. 2004. Children and Youth as Citizens: Symbolic Participants or Political Actors. Teoksessa. Brembeck, H, Johansson, B & Jan Kampmann (toim.) Beyond the competent child. Exploring contemporary childhoods in the nordic welfare countries. Frederiksberg: Roskilde University Press, 63–88.
- Kjørholt, A. T. & Seland, M. 2012. Kindergarten as a bazaar. Freedom of choice and new forms of regulation. Teoksessa A. T. Kjørholt & J. Qvortrup (toim.) The modern child and the flexible labour market. Early childhood education and care Basingstoke: Palgrave Macmillan, 168–185.
- Komission tiedonanto 2011. Varhaiskasvatuksella parhaat mahdolliset lähtökohdat lasten tulevaisuudelle. Bryssel: Euroopan komissio. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0066:FIN:FI:PDF>. Viitattu 3.3.2017.
- Kontula, A. & Kyllönen, S. 2013. Subjekttiivisen päivähoito-oikeuden rajaamisen vaikutuksia. Vasemmistofoorumi. http://www.vasemmistofoorumi.fi/wp-content/uploads/2013/09/paivahoitoraportti_taitto_netti.pdf. Viitattu 3.12.2016.
- Leira, A. 2002. Working Parents and the Welfare State. Family Change and Policy Reform in Scandinavia. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lister, R. 2006. An agenda for children: Investing in the future or promoting well-being in the present. Teoksessa J. Lewis (toim.) Children, changing families and welfare states. Cheltenham: Edward Elgar, 51–67.
- Lister, R. Williams, F. Anttonen, A. Bussemaker, J. Gerhard, U. Heinen, J. Johanson, S. Leira, A. Siim, B & Tobio, C. 2007. Gendering citizenship in Western Europe: New challenges for citizenship research cross-national context. Bristol: Policy Press.
- Mahon, R. Anttonen, A. Bergqvist, C. Brennan, D & Hobson, B. 2012. Convergent care regimes? Childcare arrangements in Australia, Canada, Finland and Sweden. Journal of European Social Policy 22 (4), 419–431.
- Moss, P. 2006. From childcare to a pedagogical discourse – or putting care in its place. Teoksessa J. Lewis (toim.) Children, Changing Families and Welfare State. Cheltenham: Edward Elgar, 154–172.
- Nieminen, L. 2013. Lasten sosiaaliset perusoikeudet. Teoksessa S. Hakalehto-Wainio & L. Nieminen (toim.) Lapsioikeus murroksessa. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus, 53–88.

- Nieminen, M. 2015. Hallitus päätti: Kotihoidon tuen ja päivähoiton muutokset perutaan. Helsingin Sanomat. 2.2.2015. <http://www.hs.fi/politiikka/a1422760430958>. Viitattu 29.3.2017.
- Nousiainen, K. Yksityinen ja julkinen – Perhe ja markkinat. Naistutkimus 14 (4), 6–22.
- Nurmi, V. 1988. Uno Cygnaeus. Suomalainen koulumies ja kasvattaja. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Nykänen, P. 2013. Johdatus oikeusjärjestykseen. Tampere: Tampereen yliopisto.
- OECD. 2012. Quality Matters in Early Childhood Education and Care – Finland. Organization for Economic Co-Operation and Development, OECD. Paris: OECD.
- Onnismaa, E-L 2001. Varhaiskasvatus ja -lapsuus lainsäädäntödiskurssissa. Kasvatus 32 (4) 355–365.
- Onnismaa, E-L 2010. Lapsi, lapsuus ja perhe varhaiskasvatusasiakirjoissa 1967–1999. Helsingin yliopisto. Käyttätymistieteellinen tiedekunta. Tutkimuksia 313.
- Onnismaa, E.-L & Kalliala, M. 2010. Finnish ECEC policy: interpretations, implementations and implications. Early Years 30 (3), 267–277.
- Onnismaa, E-L. Paananen, L & Lipponen, L. 2014. Varhaiskasvatusjärjestelmän polkuriippuvuuksien jäljillä. Kasvatus & Aika 8 (2), 6–21.
- Paananen, M. Lipponen, L. & Kumpulainen, K. 2015. Hybridisation or ousterisation? The case of local accountability policy in Finnish early childhood education. European educational research Journal 14 (5), 395–417.
- Perhevapaatutkimus 2014. Valtaosa pienten lasten vanhemmista haluaa säilyttää subjektiivisen päivähoito-oikeuden. <http://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/perhevapaatutkimus>. Viitattu 31.11.2016.
- Petäjäniemi, T. & Pokki, S. 2010. Selvitys päivähoiton ja varhaiskasvatuksen asemasta valtionhallinnossa. Sosiaali- ja terveysministeriö ja opetusministeriö. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39502&name=DLFE-11013.pdf. Viitattu 1.11.2016.
- Phillips, N & Hardy, C. 2002. Discourse analysis: Investigating processes of social construction. Sage University Papers Series on Qualitative Research Methods. Thousand Oaks: Sage.
- Pietikäinen, S. 2000. Kriittinen diskurssitutkimus. Teoksessa K. Sajavaara & A. Piirainen-Marsh (toim.) Kieli, diskurssi ja yhteisö. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 191–217.
- Pietikäinen, S & Mäntynen, A. 2009. Kurssi kohti diskurssia. Tampere: Vastapaino.
- Puolimatka, T. 2002. Opetuksen teoria. Konstruktivismista realismiin. Helsinki: Tammi.
- Pynnönen, A. 2013. Diskurssianalyysi. Tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu. Working Paper N:o 379.

- Remes, L. 2003. Yrittäjäkasvatuksen kolme diskurssia. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. *Psychology and social research* 213.
- Repo, K. 2007. Pienten lasten kotihoito lastenhoidon vaihtoehtona. *Janus* 15 (3), 229–244.
- Repo, K. 2009. Lapsiperheiden arki. Näkökulmina raha, työ ja lastenhoito. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. *Acta Universitatis Tamperensis* 1479.
- Repo, K. 2016. Lastenhoito, investoitu lapsi ja lapsen ääni. Teoksessa A. Halmetoja, P. Koistinen & S. Ojala (toim.) *Sosiaalipolitiikan lumo*. Tampere: Tampere University Press. 67–73.
- Repo, K. & Kröger, T. 2009. Lasten päivähoito – oikeus hoivaan ja varhaiskasvatukseen. Teoksessa A. Anttonen, H. Valakivi & M. Zechner (toim.) *Hoiva. Tutkimus, politiikka ja arki*. Tampere: Vastapaino. 200–218.
- Rotkirch, A. 2000. Pirstoutunut vanhemmuus. Teoksessa: Hoikkala, T. & Roos, J-P. (toim.) *2000-luvun elämä. Sosiologisia teorioita vuosituhaten vaihteesta*. Helsinki: Gaudeamus, 187–200.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/index.html>. Viitattu 13.1.2017.
- Salmi, M. 2005. Päivähoitoako kaikille lapsille? Erään instituution ja siihen suhtautumisen ristiriitoja. Teoksessa T. Heino, M. Kekkonen & P. Känkänen (toim.) *Lapsuuden kudelmia*. Helsinki: Stakes, 97–111.
- Salmi, M. & Närvi, J. 2014. Perhepoliittiset uudistukset ja pienten lasten vanhempien mielipiteet. *Yhteiskuntapolitiikka* 79 (4), 413–422.
- Salo, U-M. 2010. Lapset politiikka ja yhteiskunnallinen osallistuminen. *Kasvatus* 41 (5), 419–43.
- Shorter, E. 1977. *The Making of the Modern Family*. London: Fontana.
- Siltaoja, M & Vehkaperä, M. 2011. Diskurssianalyysi johtamis- ja organisaatiotutkimuksessa. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) *Menetelmäviidakon raivaajat*. Helsinki: Johtamisopisto, 206–231.
- Sipilä, J & Österbacka, E. 2013. Enemmän ongelmien ehkäisyä, vähemmän korjailua? Perheitä ja lapsia tukevien palvelujen tuloksellisuus ja kustannusvaikuttavuus. Valtionvarainministeriön julkaisuja 11/2013. Valtionvarainministeriö.
- Strandell, H. 2012. Policies of Early Childhood and Care. Partnership and Individualization. Teoksessa A. T. Kjørholt, Anne & J. Qvortrup (toim.) *The modern child and the flexible labour market. Early childhood education and care*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 222–237.

- Suoninen, E. 2016. Näkökulmia todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen. Diskurssianalyysi. Teoriat peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 229–247.
- Säkkinen, S. & Kuoppala, T. 2014. Lasten päivähoito 2013. Tilastoraportti 33/2014. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Takala, P. 2005. Perheen muutos ja pohjoismainen perhepolitiikan malli. Teoksessa P. Takala (toim.) Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin? Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 20–52.
- Törrönen, J. 2000. Subjektiaseman käsite empiirisessä sosiaalitutkimuksessa. Sosiologia 37 (3), 243–255.
- Valtioneuvosto 2013. Rakennepoliittinen ohjelma talouden kasvuedellytysten vahvistamiseksi ja julkisen talouden kestävyysvajeen umpeen kuromiseksi. Valtioneuvoston kanslia 29.8.2013. <http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1043920/rakennepoliittinen-ohjelma.pdf>. Viitattu 3.4.2017.
- Varhaiskasvatustalaki 36/1973. Suomen sähköinen säädöskokoelma. Oikeusministeriö. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>. Viitattu 1.11.2016.
- Varhaiskasvatussuunitelman perusteet 2016. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2016:17.
- Vartiainen, J. 2014. Kestävyysvaje on eettinen dilemma. Puheenvuoro. Tieteessä tapahtuu 32 (3), 32–36.
- Välimäki, A-L 1998. Päivittäin. Lasten (päivä)hoitojärjestelyn muotoutuminen varhaiskasvun ympäristönä suomalaisessa yhteiskunnassa 1800- ja 1900-luvulla. Oulun yliopisto. Opettajan koulutuslaitos. Acta universitatis ouluensis E 31.
- Wetherell, M & Potter, J 1992. Mapping the language of racism. Discourse and the legitimation of exploitation. Cornwall: Harvester Wheatsheaf.
- Wodak, R & Meyer, R. 2012. Critical discourse studies: History, agenda, theory and methodology. Teoksessa R. Wodak & R. Meyer. (toim.) Methods of Critical Discourse Studies. London: Sage, 1–33.
- Wood, L. & Kroger, R. 2000. Doing discourse analysis. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Wooffitt, R. 2005. Conversation Analysis and Discourse Analysis. London: Sage.

LIITTEET

Liite 1: Aineistoesimerkki

INVESTOINTI DISKURSSI

Onko parempi niin, että me **säästämme** nyt, kun emme tiedä, kuinka paljon voimme **säästää**, vai otammeko sen turvallisemman askeleen ja mahdollistamme sen asian, kun ennakolta jo osaamme arvioida, että mikäli tämmöistä yhtenäistä mahdollisuutta, subjektiivista oikeutta, rajoitetaan, se **tuottaa enemmän kuluja** seuraavan 20 vuoden kuluessa?

Suomessa käytetään bruttokansantuotteesta **1,2 prosenttia rahaa** varhaiskasvatuksen hoitamiseen. Se on **paljon vähemmän** kuin muissa Pohjoismaissa. Tänään kävimme ansiokasta keskustelua siitä, että jos **säästetään**, keneltä kannattaa **säästää**. Jos me jo tällä hetkellä varhaiskasvatusta hoidamme **halvemmallalla** kuin mikään Pohjoismaa, niin tietenkin keskeinen kysymyksemme tänään täällä taas on se, mitä me haluamme tältä varhaiskasvatukselta

Palveluihin ja varhaisiin tukitoimiin käytetty raha on **kannattava investointi**. 1990-luvun laman vuosina lasten peruspalveluista leikanneet joutuivat **maksamaan moninkertaisesti rahaa** lasten ja nuorten psykiatriisiin palveluihin. Lakiesityksen ainoa perustelu on **säästö**. Se on hyvin kyseenalainen.

Kansainvälisten tutkimusten mukaan lapsiin **investoiminen** on julkiselle taloudelle ja yhteiskunnalle erittäin **tuottava toimenpide**. **Yksi varhaiskasvatukseen sijoitettu euro tuottaa yhteiskunnalle tulevaisuudessa 7 euroa**, se on mainittu täällä jo useampaan kertaan

Varhaiskasvatus on todettu monissa tutkimuksissa **tuloksellisimmaksi** ja **kustannustehokkaimmaksi** keinoksi lasten hyvinvoinnin ja kehityksen varmistamiseksi.

Nähtiin, että se tulee **maksamaan** tulevaisuudessa huomattavasti enemmän

Varhaiskasvatus on mitä suurimmissa määrin ennalta ehkäisevää palvelua ja **erittäin järkevä tulevaisuusinvestointi**. Edustaja Vanhanen korosti aiemmassa debattikeskustelussa, että tämä laki on ennen kaikkea **säästölaki**. No, **säästölakina** se on järjetön, kuten täällä salissa on useaan kertaan osoitettu, varhaiskasvatukseen panostaminen kun on yksi **kannattavimmista investoinneista**, joita voimme yhteiskunnassa tehdä. OECD:n laskelmien mukaan varhaiskasvatukseen **sijoitettu 1 euro tuottaa 7 euron hyödyn yhteiskunnalle**. Vastaavasti varhaiskasvatuksesta **säästäminen** maksaa yhteiskunnalle **moninkertaisesti** tulevaisuudessa. Tämäkin on täällä moneen kertaan todettu, mutta valitettavasti hallituspuolueiden edustajien korvat eivät ole olleet avoinna.

Mutta tämä on osaltaan myöskin **säästölaki**, se on totta. Vuonna 2007 tähän maahan luotiin **rahakupla**, jota meillä ei enää ole. Tyhjästä tehdyt rahat ovat menneet. Kertokaa, mistä me **säästämme**, jos emme tästä voi yhtään **säästää**